

Załącznik nr 1
do Uchwały nr
Rady Powiatu Lipskiego
z dnia

Strategia Rozwoju Powiatu Lipskiego na lata 2021-2030

Powiat Lipski jest... moją małą ojczyzną.

Cytat z badania ankietowego

Wykonawca: Pracownia 3E

Aneta Szarfenberg

www.pracownia3e.pl

Współpraca:

Referat Promocji i Rozwoju Starostwa Powiatowego w Lipsku

Zamawiający:

Powiat Lipski

Lipsko, kwiecień 2021

Dokument Strategii Rozwoju Powiatu Lipskiego na lata 2021-2030
został opracowany na zlecenie i we współpracy ze Starostwem Powiatowym w Lipsku,
przy współudziale Radnych oraz przy zaangażowaniu Mieszkańców,
którzy wyrażali opinie i zgłaszali propozycje w badaniu ankietowym, wywiadach
oraz podczas warsztatu strategicznego.

Spis treści

1. Wprowadzenie.....	4
1.1 Założenia i kontekst opracowania Strategii	4
1.2 Położenie Powiatu w województwie i kraju.....	5
1.3 Charakterystyka gmin powiatu.....	7
1.4 LGD „Krzemienny Krąg”	10
2. Wnioski z diagnozy	13
2.1 Co wynika ze statystyk	13
2.2 Co wynika z opinii interesariuszy.....	16
2.3 Analiza SWOT	18
3. Wizja i misja, kierunki rozwoju Powiatu	22
3.1 Wizja i misja.....	22
3.2 Kierunki rozwoju i działania	23
4. Wdrażanie	30
4.1 System zarządzania	30
4.2 Monitoring i ewaluacja	34
Spis tabel, schematów, wykresów i map.....	37
ANEKS	39
A1. Analiza statystyczna	41
A2. Badanie wśród interesariuszy.....	67
A3. Rys historyczny	88

1. Wprowadzenie

1.1 Założenia i kontekst opracowania Strategii

Rozwój Powiatu jest wypadkową wszelkich inicjatyw i działań podejmowanych przez mieszkańców i samorząd. Planowanie rozwoju jest działaniem porządkującym bieżące i zakładane przedsięwzięcia podejmowane przez samorząd i mieszkańców, aby w długiej perspektywie czasowej osiągnąć zamierzone efekty. Źródłem rozwoju jest odpowiednie wykorzystanie zasobów kulturowych, środowiska naturalnego i infrastruktury, oraz zaangażowanie mieszkańców w realizowane działania.

Wspólnie wypracowana i zawarta w dokumencie Strategii wizja Powiatu Lipskiego w 2030 roku określa dążenia mieszkańców, lokalnych władz, liderów organizacji społecznych i przedsiębiorców. Zarysowane w strategii cele i kierunki działań powinny być punktem oparcia dla bieżących decyzji, szczególnie tych związanych z wydatkowaniem publicznych środków i pozyskiwaniem funduszy zewnętrznych przez różne podmioty działające na obszarze Powiatu i dla dobra jego mieszkańców. Horyzont czasowy przyjęty w niniejszej Strategii obejmuje następną dekadę, a określone cele i rekomendowane działania wynikają z przeprowadzonej diagnozy. Założenia zawarte w partycypacyjnie przygotowanej Strategii wpisują się w realizację celów określonych w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku: Innowacyjne Mazowsze, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 oraz Krajowej Polityki Miejskiej 2023.

Proces, który prowadził do wypracowania Strategii obejmował szereg działań i wymagał zastosowania licznych narzędzi i metod mających na celu uwolnienie wiedzy tkwiącej wewnątrz lokalnych społeczności i rozpoznanie potencjału rozwoju gospodarczego. Punktem wyjścia była gruntowna analiza społeczno-gospodarcza Powiatu Lipskiego, przeprowadzona w oparciu o dane ilościowe (zarówno dane zastane, tj. statystykę publiczną, jak i dane wywołane, czyli zebrane w trakcie badań zrealizowanych wśród mieszkańców oraz różnych grup społecznych). Efektem analizy danych zastanych były zdefiniowane kluczowe kierunki rozwoju.

Prace nad opracowaniem dokumentu Strategii miały charakter partycypacyjny, czyli na każdym etapie zaangażowani byli mieszkańcy – najpierw wyrażając swoje oczekiwania i preferencje, a później opiniując w procesie konsultacji przygotowany dokument.

Dokument Strategii składa się z dwóch części. Pierwsza z nich to część zasadnicza, która zawiera:

- informacje wprowadzające, w tym położenie i ogólną, uproszczoną charakterystykę gmin powiatu,
- wnioski z diagnozy, wyniki (resume) przeprowadzonych badań i analiz, analizę czynników rozwojowych (SWOT),
- wizję, misję, kierunki rozwoju i planowane działania,
- mechanizm implementacji, czyli założenia dla zarządzania procesem wdrożenia Strategii oraz realizacji i monitorowania działań.

Część druga to Aneks do części zasadniczej Strategii, który zawiera:

- diagnozę czynników społecznych i gospodarczych (demografia, rynek pracy, aktywność społeczna, infrastruktura i zarządzanie kryzysowe, budżet powiatu) przeprowadzoną

w ujęciu porównawczym dla wybranych jednostek terytorialnych (na podstawie analizy dobrano dwa powiaty o porównywalnych cechach: zwoleński w woj. mazowieckim i kazimierski w woj. lubelskim) oraz w ujęciu dynamicznym, tj. w perspektywie kilku lat wstecz,

- podsumowanie przeprowadzonych badań: wśród mieszkańców, radnych, oraz wybranych interesariuszy (przedsiębiorców i osób zaangażowanych w działalność społeczną),
- rys historyczny Powiatu Lipskiego.

Należy jednak mieć na uwadze, że opracowanie dokumentu Strategii nie kończy procesu planowania strategicznego, lecz go rozpoczyna. Zapisane w niniejszym dokumencie działania zaplanowane na lata 2021-2030 muszą stać się przedmiotem konkretnych aktywności. Bez zaangażowania zarówno władz, instytucji jak i wszystkich mieszkańców, rozwój Powiatu zgodnie z opisanymi kierunkami, nie będzie możliwy.

We wprowadzeniu należy wspomnieć jeszcze jeden czynnik – kluczowy w zakresie oddziaływania na jakość życia, ale nie uwzględniony w niniejszym dokumencie Strategii na etapie diagnozy. Rok opracowania aktualnej Strategii był w Polsce i na świecie rokiem występowania pandemii SARS-CoV-2 (COVID-19). Choroba i jej społeczne skutki nie były przedmiotem analiz w ramach przeprowadzonej diagnozy, ponieważ niejako toczyły się równolegle. Sytuacja w kraju rozwijała się dynamicznie i w momencie podejmowania prac nad niniejszym dokumentem trudno było przewidzieć co się wydarzy w ciągu najbliższych kilku miesięcy, a nawet tygodni. Niemniej, u progu 2021 roku widać, że skutki społeczne i gospodarcze będą odczuwane jeszcze przez co najmniej kilka miesięcy, albo lat. Należy zatem mieć je na uwadze wspierając aktywność przedsiębiorców (szczególnie mikro i małych, działających w branżach HoReCa), a także podejmując działania społeczne i integracyjne dla mieszkańców oraz identyfikując i łagodząc negatywne skutki odczuwane przez mieszkańców.

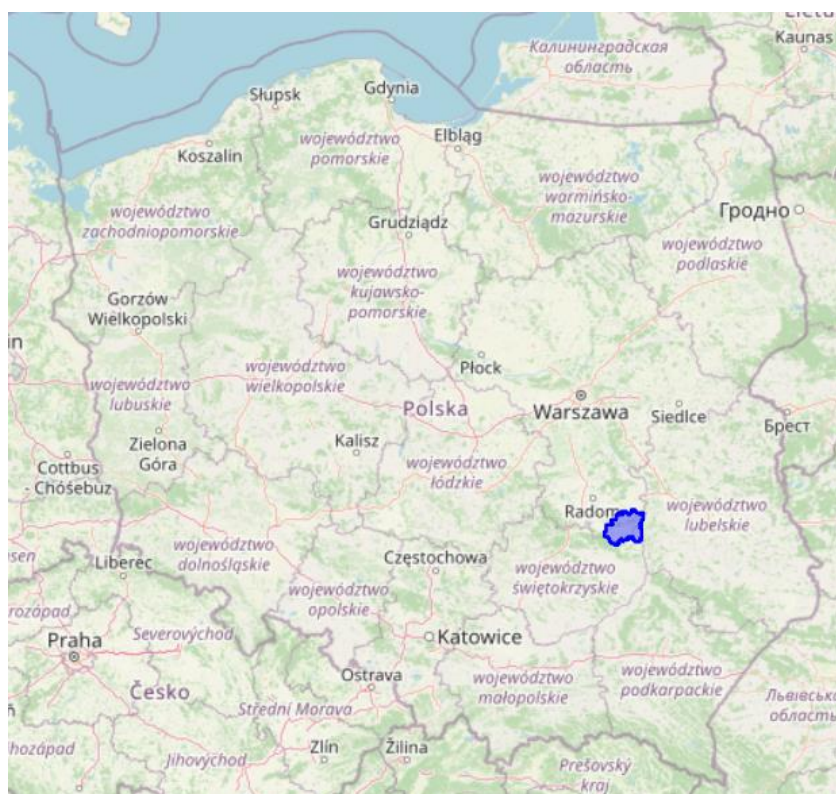
1.2 Położenie Powiatu w województwie i kraju

Powiat Lipski położony jest w południowo-wschodniej części województwa mazowieckiego graniczy z następującymi powiatami:

- z terenu województwa mazowieckiego:
 - od północy z powiatem zwoleńskim
 - od zachodu z powiatem radomskim
- z terenu województwa lubelskiego:
 - od wschodu z powiatem Opole Lubelskie
- z terenu województwa świętokrzyskiego:
 - od południowego zachodu z powiatem ostrowieckim i starachowickim
 - od południowego wschodu z powiatem opatowskim.

Położenie Powiatu obrazuje poniższa Mapa 1 oraz Mapa 2.

Mapa 1 Powiat Lipski na mapie kraju

Źródło: polskawliczbach.pl

Mapa 2 Powiat Lipski na mapie województwa mazowieckiego

Źródło: gminy.pl

Powierzchnia Powiatu Lipskiego to 740 km². W opracowaniach Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody i jej Zasobów Dolinę Wisły zaliczono do obszarów o znaczeniu międzynarodowym dla zachowania bogactwa i różnorodności przyrody naszego kontynentu (NATURA 2000).

1.3 Charakterystyka gmin powiatu

W skład administracyjny Powiatu Lipskiego wchodzi 4 gminy wiejskie: Chotcza, Ciepiałów, Rzecznów, Sienno oraz dwie gminy miejsko-wiejskie Lipsko (siedziba powiatu) i Solec nad Wisłą¹. Siedzibą władz powiatowych jest miasto Lipsko. Poniższa Mapa 3 przedstawia położenie gmin na terenie Powiatu Lipskiego.

Mapa 3 Gminy na terenie Powiatu Lipskiego

Źródło: gminy.pl

Największą pod względem liczby mieszkańców gminą jest Lipsko, której mieszkańcy stanowią 32,4% ogółu mieszkańców powiatu. Mieszkańcy miasta Lipsko to 16,1% ogółu populacji Powiatu. Największa pod względem powierzchni jest gmina Sienno 147 km² stanowi 20% powierzchni Powiatu. Najmniejszą gminą jest Chotcza – jej mieszkańcy stanowią niespełna 7% ogółu mieszkańców powiatu, a powierzchnia gminy to 12% powierzchni powiatu. Szczegółowe dane dotyczące wszystkich gmin Powiatu Lipskiego zawiera poniższa *Tabela 1*.

¹ Solec nad Wisłą jest gminą miejsko-wiejską od 1 stycznia 2021 r.

Tabela 1 Charakterystyka gmin na terenie Powiatu Lipskiego

nazwa gminy	liczba mieszkańców	% populacji powiatu	powierzchnia gminy	% powierzchni powiatu	udział lasów w powierzchni gminy
Chotcza	2 326	6,9%	89,89 km ²	12%	15,9%
Ciepielów	5 530	16,3%	135,08 km ²	18%	17,8%
Lipsko (w tym miasto)	10 970 (5 455)	32,4% (16,1%)	135,27 km ² (15,7 km ²)	18% (2,1%)	16,5%
Rzeczniów	4 352	12,8%	103,39 km ²	14%	14,8%
Sienno	5 802	17,1%	147,40 km ²	20%	18,3%
Solec nad Wisłą (w tym miasto)	4 894 (965)	14,4% (2,8%)	129,74 km ² (20,91 ²)	18% (2,8%)	20,5%
ogółem	33 874	100%	740,77 km²	100%	średnio: 17,3%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS BDL (ludność), Strategia Rozwoju Powiatu Lipskiego na lata 2008-2020 (powierzchnia i lasy)

Chotcza – położona jest w północno-wschodniej części Powiatu Lipskiego, u ujścia rzeki Iłżanki do Wisły, w odległości 57 km od Radomia. Gmina obejmuje 17 sołectw: Baranów, Białobrzegi, Chotcza-Józefów, Chotcza Dolna, Chotcza Górna, Gniazdków, Gustawów, Jarentowskie Pole, Karolów, Kijanka, Kolonia Wola Solecka, Niemieryczów, Siekierka Nowa, Siekierka Stara, Tymienica Nowa, Tymienica Stara, Zajączków. Sąsiednie gminy: Ciepielów, Lipsko, Łaziska, Przyłęk, Solec nad Wisłą, Wilków, Zwolen.

Gmina ma charakter rolniczy. Największą atrakcją turystyczną jest czyste i malownicze środowisko przyrodnicze. W 1983 na terenie gmin Chotcza i Solec nad Wisłą ustanowiono Obszar Krajobrazu Chronionego „Solec nad Wisłą”, który jest także objęty ochroną NATURA 2000. Należy on do najcenniejszych w środkowej Polsce bogatych i różnorodnych zbiorowisk fauny i flory. Dolina rzeki Zwolenki (Zwoleńki) jest miejscem bytowania i rozrodu żółwia błotnego.

Ciepielów - leży w północnej części Powiatu Lipskiego, w dolinie rzeki Iłżanki, na szlaku komunikacyjnym: drodze krajowej nr 79 Warszawa – Tarnobrzeg – Bytom, w odległości 42 km od Radomia. Gmina obejmuje 27 sołectw: Antoniów-Czerwona, Anusin, Bąkowa, Bielany, Borowiec, Chotyże, Ciepielów, Ciepielów-Kolonia, Dąbrowa, Drezno, Gardzienice-Kolonia, Kałków, Kochanów-Sajdy, Kunegundów-Czarnolas, Łaziska, Marianki, Kawęczyn, Pasieki, Pcin, Podgórze, Podolany, Ranachów B, Rekówka, Stare Gardzienice, Stary Ciepielów, Świesielice, Wielgie, Wólka Dąbrowska. Sąsiednie gminy: Chotcza, Iłża, Kazanów, Lipsko, Rzeczniów, Sienno, Zwolen.

W Ciepielowie można zwiedzić kilka cennych zabytków: kościół p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego zbudowany w latach 1923-1930 (zaprojektowany przez architekta Stefana Wąsa) oraz jedyną w powiecie bożnicę żydowską z XIX wieku. W Wielgiem na cmentarzu parafialnym znajduje się zabytkowy kościółek św. Wojciecha wybudowany pod koniec XVI wieku. Ciepielów ma małomiasteczkowy układ urbanistyczny z parkiem w rynku.

Na terenie gminy znajdują się pozostałości zespołów dworskich w Bąkowej, Łaziskach i Wielgiem, gdzie przebywał Jacek Malczewski. W tych miejscowościach znajdują się zabytkowe parki wiejskie z pomnikami przyrody. W Starym Ciepeliowie zachował się zabytkowy podworski park wiejski.

Lipsko – siedziba władz powiatu. Do końca 2020 r. było jedynym ośrodkiem miejskim w powiecie. Gmina i miasto Lipsko położone jest w południowo-wschodniej części województwa mazowieckiego na osi drogi krajowej 79 Warszawa – Zwoleń – Lipsko – Sandomierz – Tarnobrzeg – Bytom oraz wojewódzkiej 747 (Iłża – Lublin), w dolinie rzeki Krępianki. Lipsko oddalone jest o 55 km od Radomia. Gmina obejmuje 36 sołectw: Babilon, Borowo, Boży Dar, Dąbrówka, Długowola Druga, Długowola Pierwsza, Gołębiów, Gruszczyn, Helenów, Huta, Jakubówka, Jelonek, Józefów, Katarzynów, Krępa Górna, Krępa Kościelna, Leopoldów, Leszczyny, Lucjanów, Lipa-Krępa, Lipa-Miklas, Małgorzacin, Maruszów, Maziarze, Nowa Wieś, Poręba, Ratyniec, Sewerynów, Szymanów, Ślasko, Tomaszówka, Walentynów, Wiśniówek, Wola Solecka Druga, Wola Solecka Pierwsza, Wólka, Zofiówka. Sąsiednie gminy: Chotcza, Ciepeliów, Sienno, Solec nad Wisłą, Tartów.

Gmina ma charakter rolniczo-przemysłowy, co stwarza dogodne warunki dla przemysłu rolno-spożywczego. Na poziomie ponadlokalnym pełni funkcję obsługi ludności w zakresie szkolnictwa średniego i zawodowego, specjalistycznej opieki zdrowotnej, kultury, otoczenia biznesu i administracji. Miasto skupia wszystkie instytucje powiatowe. Historyczną pamiątką i godnym uwagi zabytkiem architektonicznym w mieście jest kościół parafialny p.w. św. Trójcy z początku XVII wieku. Miasto jest też obszarem o najlepiej w powiecie rozwiniętych systemach infrastruktury technicznej. W Lipsku odbywają się różne cykliczne wydarzenia kulturalne, jak np. Przegląd Twórczości Nieprofesjonalnej „Powiśle” w Lipsku, Dni Lipska, Przegląd Twórczości Dzieci i Młodzieży w Lipsku, Przegląd Twórczości Ekologicznej „Eko-Song” w Lipsku.

Rzecznów – położony jest w południowo-zachodniej części Powiatu Lipskiego, przy drodze wojewódzkiej nr 747 w odległości 46 km od Radomia. Gmina obejmuje 24 sołectwa: Ciecierówka, Dubrawa, Grabowiec, Grechów, Jelanka, Kotłowacz, Marianów, Michałów, Osinki, Pasztowa Wola, Pasztowa Wola-Kolonia, Pawliczka, Płósy, Podkońce, Rzechów-Kolonia, Rzecznów, Rzecznów-Kolonia, Rzecznówek, Rybiczyna, Stary Rzechów, Wincentów, Wólka Modrzejowa, Wólka Modrzejowa-Kolonia, Zawały. Pozostałe miejscowości: Berkowizna, Borcuchy, Dąbrówki, Gościńiec, Kalinów Mały, Kaniosy, Leśniczówka Michałów, Mołdawa, Pod Michałowem, Pole, Rybiczyna. Sąsiednie gminy: Brody, Ciepeliów, Iłża, Sienno.

Do zalet gminy należy czyste środowisko naturalne oraz tereny źródłiskowe Krępianki i czysta woda tej rzeki. Sąsiadujące z lasami podmokłe łąki, na których licznie występują dzikie kaczki, stanowią dobre tereny łowieckie. Do najciekawszych zabytków należą kościół z XVI wieku w Rzecznowie oraz kościół z XVII wieku w Grabowcu.

Sienno – leży w południowo-zachodniej części Powiatu Lipskiego, w odległości 54 km od Radomia. Gmina obejmuje 36 sołectw: Adamów, Aleksandrów, Aleksandrów Duży, Bronisławów, Dąbrówka, Dębowe Pole, Eugeniów, Gozdawa, Hieronimów, Janów, Jawor

Solecki, Jaworska Wola, Kadłubek, Karolów, Kochanówka, Krzyżanówka, Leśniczówka, Ludwików, Nowa Wieś, Olechów Nowy, Osówka, Piasków, Praga Dolna, Praga Górna, Sienno, Stara Wieś, Olechów Stary, Tarnówek, Trzemcha Dolna, Trzemcha Górna, Wierzchowiska Pierwsze, Wierzchowiska Drugie, Wodąca, Wyględów, Wygoda, Zapusta. Sąsiednie gminy: Bałtów, Bodzechów, Brody, Ciepiałów, Kunów, Lipsko, Rzecznów, Tarłów.

Gmina Sienno jest gminą rolniczą z coraz intensywniej rozwijającym się kierunkiem upraw sadowniczych i jest to obszar bardzo czystego środowiska. W latach 1939-1948 przebywał tu i pracował ks. prof. Włodzimierz Sedlak, twórca polskiej bioelektroniki. Na przełomie maja i czerwca odbywają się Dni Kultury Sienna, w sierpniu / wrześniu – Mazowieckie Spotkania Kapel Podwórkowych im. J. Stępniańskiego. Także w sierpniu obchodzona jest rocznica walk pod Dębowym Polem i Margrabszczyzną. Atrakcją Sienna jest rynek.

Solec nad Wisłą – gmina położona jest w południowo-wschodniej części Powiatu Lipskiego, 67 km od Radomia. Gmina obejmuje jedno miasto: Solec nad Wisłą, oraz 20 sołectw: Boiska, Dziurków, Glina, Kalinówek, Kępa Piotrowińska, Kłudzie, Boiska-Kolonia, Kolonia Nadwiślańska, Las Gliniański, Marianów, Pawłowice, Przedmieście Bliższe, Przedmieście Dalsze, Sadkowice, Sadkowice-Kolonia, Słuszczyn, Wola Pawłowska, Zemborzyn Drugi, Zemborzyn Pierwszy, Zemborzyn-Kolonia. Sąsiednie gminy: Chotcza, Lipsko, Józefów nad Wisłą, Łaziska, Tarłów. Solec nad Wisłą jest miastem od 1 stycznia 2021 r., w przeszłości miał prawa miejskie wcześniej, tj. w latach: 1370-1870, 1916-1919.

Solec nad Wisłą jest dużym ośrodkiem rekreacyjno-wypoczynkowym. Znajduje się tu rezerwat „Sadowice” – ochrona roślinności ciepłolubnej (stepowej) oraz Obszar Krajobrazu Chronionego „Solec nad Wisłą”. 60% gminy to użytki rolne. Szczególnie żyzne gleby, zaliczane do najwyższych klas bonitacyjnych, znajdują się w regionie nadwiślańskim (pas doliny rzeki Wisły po wschodniej stronie gminy). Do najstarszych zabytków Solca nad Wisłą należy kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny z XIV wieku wybudowany w stylu gotyckim, a w XVI-XVII wieku przebudowany w stylu późnorennesansowym, kościół p.w. św. Stanisława Biskupa i d. klasztor Reformatów wzniesiony w 1627 roku, w stylu wczesnobarokowym oraz drewniany kościół cmentarny p.w. św. Barbary z początku XVII wieku. W rynku mieści się odrestaurowany dom z podcieniami z 1787r.

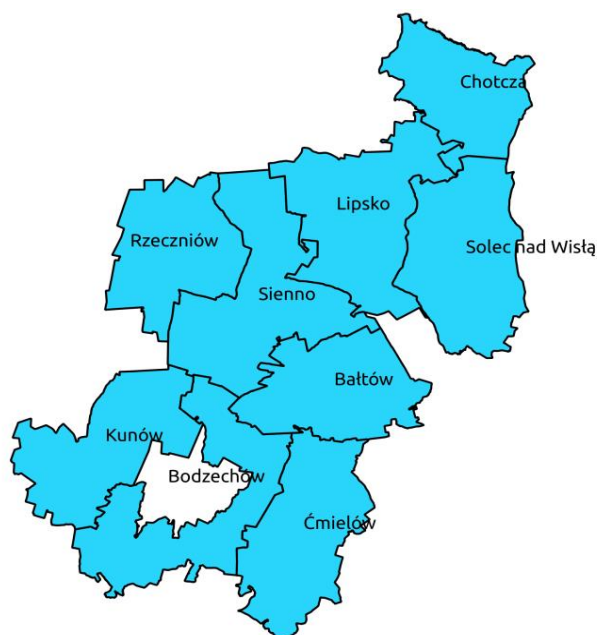
1.4 LGD „Krzemienny Krąg”

Powiat Lipski jest członkiem dwóch stowarzyszeń: Związku Powiatów Polskich oraz Lokalnej Grupy Działania „Krzemienny Krąg”. Ponadto w roku 2018 roku podpisano, a w 2019 aneksowano porozumienie o utworzeniu partnerstwa „Na rzecz wsparcia i rozwoju ekonomii społecznej w Powiecie Lipskim” z 13 partnerami z województwa mazowieckiego.

Spośród obu tych stowarzyszeń szczególne znaczenie ma (z dwóch powodów) Lokalna Grupa Działania. Po pierwsze Powiat jako jednostka samorządowa jest jednym z partnerów. Po drugie niemal wszystkie gminy z terenu powiatu także są członkami „Krzemieńskiego Kręgu” (do tej grupy nie należy gmina Ciepiałów), a ponad połowa gmin (5 z 9) w składzie LGD to gminy

Powiatu Lipskiego. Poniższa Mapa 4 przedstawia położenie wobec siebie gmin LGD „Krzemienny Krąg”.

Mapa 4 Obszar działania LGD Krzemienny Krąg

Źródło: Strategia LGD Krzemienny Krąg

W Lokalnej Strategii Rozwoju (opracowanej w 2013 roku) dokonano diagnozy obszaru uwzględniając obok charakterystyki przestrzennej, demograficznej, gospodarczej, infrastrukturalnej, także tożsamość, tradycję i dziedzictwo kulturowe obszaru.

W podsumowaniu diagnozy zidentyfikowano szereg czynników ujętych w analizie SWOT, które następnie zostały zhierarchizowane. Najważniejsze w poszczególnych grupach SWOT czynniki to:

a) atuty:

- walory turystyczne znajdujące się na obszarze LGD z dużym uwzględnieniem położenia geograficznego,
- istnienie produktów lokalnych,
- zasoby dziedzictwa kulturowego,
- podtrzymywanie i rozwój kultury i sztuki ludowej,
- możliwości edukacyjne.

b) słabe strony:

- słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna i okółoturystyczna,
- obszar LGD jest mało atrakcyjny dla inwestorów zewnętrznych,
- niedostateczna promocja produktów lokalnych.

c) szanse:

- pozyskiwanie funduszy zewnętrznych na rozwój regionu,
- rozwój przedsiębiorczości lokalnej, jak i działalności rolniczych,

- wykorzystywanie oraz promowanie zdrowego i aktywnego trybu życia oraz produktów lokalnych,
- wykorzystanie czystego środowiska naturalnego, co jest niewątpliwie cennym atutem obszaru.

d) zagrożenia:

- depopulacja mieszkańców obszaru, szczególnie osób młodych,
- klęski żywiołowe (susze, powodzie, pożary, wichury),
- kryzys gospodarczy,
- konkurencyjność turystyczna sąsiednich obszarów.

2. Wnioski z diagnozy

2.1 Co wynika ze statystyk

Podsumowując analizę danych statystycznych należy przypomnieć, że dane pokazują „surowy obraz” dla danego obszaru i czasu oraz – w perspektywie wieloletniej – kierunki zmian. Nie wskazują natomiast przyczyn, czy okoliczności zachodzących procesów. Dane statystyczne nie interpretują wyników (pokazują „jak jest” ale nie informują „dlaczego tak jest” i nie wskazują „jak powinno być”), a także nie uwzględniają lokalnych uwarunkowań poszczególnych jednostek terytorialnych: ich położenia, dostępu do różnych zasobów, kultury zarządzania i kultury życia społecznego mieszkańców oraz wpływów czynników zewnętrznych (np. decyzji politycznych lub dostępności funduszy zewnętrznych). Dlatego też dane statystyczne należy interpretować w kontekście badania jakościowego, które uzupełni statystyczny obraz o kontekst uzyskany z perspektywy np. mieszkańców terenu czy interesariuszy działań.

W zakresie funkcjonalno-przestrzennym:

- ⇒ Charakterystyka gmin położonych na terenie powiatu wskazuje, że Powiat Lipski ma w dużej mierze charakter wiejski z dwoma niewielkimi ośrodkami miejskimi (Lipisko i Solec nad Wisłą) oraz instytucjami powiatowymi w mieście Lipsku. Obszar powiatu charakteryzuje się wartościowymi zasobami naturalnymi, historycznymi, kulturowymi oraz walorami środowiska naturalnego. Te cechy mogą być atrakcyjne w perspektywie rekreacji oraz naukowego i edukacyjnego korzystania z przyrody.
- ⇒ Obszar powiatu niemal w całości (5 z 6-ciu gmin) jest włączony do Lokalnej Grupy Działania „Krzemienny Krąg”, co jest dobrą perspektywą dla budowania współpracy pomiędzy interesariuszami działającymi na terenie powiatu, wykorzystywania dobrych praktyk, powielania skutecznych (i znanych z LGD rozwiązań w zakresie budowania współpracy) oraz podejmowania działań wspólnie z LGD „Krzemienny Krąg”.

W zakresie demografii:

- ⇒ Kierunek zmian demograficznych w Powiecie Lipskim jest podobny do kierunku zmian w Polsce w zakresie liczebności ogółu populacji: liczba mieszkańców stale się zmniejsza (stan ludności w 2019 roku to 94% stanu z 2012 roku). Warto zauważyć, że depopulacja jest tendencją ogólnokrajową. Przełamują ją nie tylko duże miasta, ale także niektóre obszary wiejskie, szczególnie te zlokalizowane wokół dużych miast. W odniesieniu do Powiatu Lipskiego ta sytuacja nie występuje. W wielu kwestiach dotyczących demografii wartości wskaźników Powiatu Lipskiego są porównywalne ze średnią dla kraju, ale nie dla województwa, w którym położona jest także Warszawa. Znaczne oddalenie od miasta stołecznego sprawia, że Powiat Lipski jest bardziej podobny do powiatów z województwa świętokrzyskiego lub lubelskiego, z którymi sąsiaduje, niż do średniej dla województwa mazowieckiego.
- ⇒ Populację Powiatu stanowią mniej więcej po połowie mężczyźni i kobiety, przy czym udział kobiet w strukturze ogółu stale się zmniejsza. Współczynnik feminizacji, czyli liczba kobiet

przypadająca na 100 mężczyzn, dla Powiatu wynosi 102 (w kraju: 107). Zmniejszający się udział kobiet w ogóle populacji jest tendencją obserwowaną w gminach wiejskich. Zestawienie danych dla poszczególnych grup wiekowych pokazuje, że dysproporcja płci na niekorzyść kobiet jest największa wśród osób w wieku produkcyjnym. W grupie poprodukcyjnej tendencja jest odwrotna i seniorki nawet dwukrotnie przeważają nad seniorami.

- ⇒ Stale zmniejsza się liczba osób korzystających z pomocy społecznej. Zmiana ta jest porównywalna do średniej dla kraju. Jednocześnie udział świadczeniobiorców pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców jest większy niż średnia w kraju.
- ⇒ W perspektywie długoterminowej widoczny jest spadek liczby urodzeń. Wprowadzenie świadczenia 500+ przełożyło się na krótkoterminowy (dwuletni) nieznaczny wzrost, jednak tendencja wieloletnia wskazuje na zmniejszanie się liczby urodzeń i jest to tendencja podobna do obserwowanej w kraju i w wybranych powiatach referencyjnych². Analogiczny wskaźnik przyrostu naturalnego jest dla Powiatu Lipskiego ujemny, podobnie jak w odniesieniu do kraju i porównywanych powiatów.
- ⇒ Współczynnik migracji w Powiecie Lipskim jest ujemny, a saldo migracji jest w Powiecie największe w odniesieniu do powiatów referencyjnych (średnia dla kraju wynosi 0, a dla woj. mazowieckiego saldo migracji jest dodatnie). Ujemna wartość się zmniejsza – nadal więcej osób wyjeżdża z Powiatu niż do niego przyjeżdża i ta tendencja regularnie rośnie (w perspektywie czasu wyjeżdża coraz więcej osób).

W zakresie rynku pracy:

- ⇒ W Powiecie Lipskim rośnie odsetek osób w wieku poprodukcyjnym (24% w 2019 r.), ze słabszą dynamiką zmniejsza się udział osób w wieku przedprodukcyjnym w całości populacji. Społeczeństwo Powiatu starzeje się i jest to tendencja analogiczna do obserwowanej w kraju, przy czym w Powiecie proces ten postępuje nieco szybciej (udział osób w wieku poprodukcyjnym w kraju w 2019 wyniósł 22%). W jednym z powiatów referencyjnych udział seniorów w populacji ogółem jest porównywalny do Powiatu Lipskiego, w drugim – nieco niższy.
- ⇒ Stale zmniejsza się liczba osób bezrobotnych, jednak bezrobocie w Powiecie utrzymuje się na poziomie wyższym do poziomu bezrobocia średnio w kraju (różnica jest niemal dwukrotna) oraz w powiatach referencyjnych. Wśród osób bezrobotnych przeważają kobiety. 922 osoby (a zarazem ponad 58% z 1588 bezrobotnych ogółem w 2019 roku) to bezrobotni długotrwale, a co piąty z nich jest w wieku powyżej 50 lat. Inną cechą bezrobocia w Powiecie Lipskim jest bardzo wysoki udział osób bezrobotnych powracających do rejestrów po raz kolejny (na dzień 31.12.2019 r. osoby te stanowiły 87,5% ogółu nowo zarejestrowanych).

² Metodologia doboru powiatów dla perspektywy porównawczej jest przedstawiona w pierwszym rozdziale Diagnozy stanowiącej Aneks do niniejszej Strategii. Wybrane powiaty to: zwoleński w woj. mazowieckim i kazimierski w woj. świętokrzyskim.

- ⇒ Stale rośnie liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON. Wartość wskaźnika jest wyraźnie niższa niż wartość dla kraju, ale porównywalna w odniesieniu do powiatów referencyjnych. Stale rośnie liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (dynamika wzrostu jest podobna do średniej dla kraju i do wartości w jednostkach referencyjnych). Liczba nowo zarejestrowanych jednostek w REGON jest wyraźnie niższa w Powiecie Lipskim niż średnio w kraju i na podobnym poziomie jak w powiatach referencyjnych. Należy jednak mieć na uwadze, że w 2020 roku sytuacja gospodarcza załamała się ze względu na pandemię COVID-19, a jej skutki i zmiany z pewnością będą odczuwane w roku 2021.

W zakresie aktywności społecznej mieszkańców:

- ⇒ Liczba organizacji pozarządowych od kilku lat stale rośnie, a wskaźnik liczby organizacji na tysiąc mieszkańców jest porównywalny do średniej dla kraju. W 2019 roku na terenie powiatu były zarejestrowane 142 organizacje, wśród których dominowały ochotnicze straże pożarne i stowarzyszenia (po 43 organizacje). Pandemia COVID-19 będzie miała zapewne wpływ także na aktywność w sferze społecznej, choć obecnie trudno przewidywać, jakie to będą skutki.
- ⇒ W ujęciu kilkuletnim zwiększyła się liczba imprez organizowanych w Powiecie Lipskim, podobnie zwiększyła się liczba uczestników imprez. Jest to kierunek zmian zbieżny z kierunkiem obserwowanym średnio w kraju.
- ⇒ Od 2012 roku liczba szkół podstawowych działających na terenie powiatu zmniejszyła się o dwie, a o jedną wzrosła liczba szkół podstawowych specjalnych. Stale rośnie liczba uczniów podstawowych szkół specjalnych, zmniejsza się natomiast liczba uczniów szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy.
- ⇒ Porównując rok 2019 do 2012, na terenie Powiatu zaobserwowano wzrost liczby przestępstw o charakterze kryminalnym oraz przeciwko rodzinie i opiece. Nieznacznie zmniejszyła się liczba przestępstw o charakterze gospodarczym. Porównanie Powiatu Lipskiego z innymi jednostkami terytorialnymi wskazuje, że w 2019 roku liczba przestępstw w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców była w Powiecie Lipskim niższa niż we wszystkich jednostkach referencyjnych.

W zakresie infrastruktury technicznej:

- ⇒ Na podstawie dostępnych danych statystycznych opisujących infrastrukturę techniczną można scharakteryzować wyposażenie budynków mieszkalnych w instalacje techniczne. W Powiecie Lipskim 79% budynków mieszkalnych ma doprowadzony wodociąg. Jest to mniej niż w kraju (85%) i porównywalnie w odniesieniu do powiatów referencyjnych. Niższy dostęp do instalacji przekłada się na niższy udział mieszkańców z dostępem do bieżącej wody, z której korzysta średnio 3/4 mieszkańców Powiatu (77%, w kraju: 92%).
- ⇒ Dostęp do kanalizacji ma 24% mieszkańców Powiatu, znacznie niższy odsetek budynków mieszkalnych jest podłączony do sieci kanalizacyjnej (16%). Ta różnica może oznaczać,

że w większym stopniu do kanalizacji podłączone są budynki wielorodzinne. W obu przypadkach (liczby podłączonych budynków i korzystających mieszkańców) wartości wskaźnika są nieco niższe niż w odniesieniu do wybranych powiatów (średnio 30% mieszkańców korzysta z kanalizacji) i znacznie niższe niż w kraju (71% mieszkańców korzysta z kanalizacji). Z danych GUS wynika, że mieszkańcy Powiatu Lipskiego nie korzystają z instalacji gazowej.

2.2 Co wynika z opinii interesariuszy

Analizując wyniki badania ankietowego przeprowadzonego wśród mieszkańców należy mieć na uwadze, że respondenci to osoby mieszkające na terenie wszystkich gmin z obszaru powiatu, na ogół najbardziej aktywnych i angażujących się w działania społeczne i obywatelskie. Respondenci to osoby w wieku aktywności zawodowej i przeważnie pracujące, wyraźnie przeważają kobiety. W pytaniach mieszkańcy byli proszeni o wskazanie tych odpowiedzi, które odzwierciedlają ich perspektywę, zatem odpowiedzi obrazują zjawiska społeczne, które mieszkańcy dostrzegają wokół siebie, a potrzeby identyfikują z perspektywy własnej miejscowości (sołectwa) lub gminy.

- Zdecydowana większość osób (74%) jest od zawsze związana z Powiatem, a to świadczy o wysokim kapitale społecznym wśród respondentów. Dodatkowo, patrząc na strukturę płci można stwierdzić, że kobiety (które częściej wypełniały ankietę) nieco bardziej niż mężczyźni angażują się w sprawy lokalnej społeczności. Są to jednocześnie kobiety aktywne zawodowo (wśród ogółu respondentów jest stosunkowo niski udział osób zajmujących się domem i /lub opieką).
- Respondenci niezbyt pozytywnie opisują powiat – bardzo często opisywano go jako zacofany, biedny, zaniedbany, smutny. Także stosunkowo często łączono w wypowiedzi krytykę z potencjałem, wskazując, że „jest fajnie, ale...” (należy coś zmienić). Pojawiały się także pozytywne opinie – m. in. że powiat się rozwija, że jest atrakcyjnym turystycznie obszarem. Ogólnie jakość życia w powiecie ocenia pozytywnie 40% osób uczestniczących w badaniu.
- Spośród instytucji działających na terenie Powiatu najważniejsze są biblioteki, z których korzysta 42% ankietowanych, a także Gminne Ośrodki Kultury (24%), Koła Gospodyń Wiejskich (22%) oraz Orliki i przyszkolne boiska - z tych obiektów korzysta jedna piąta respondentów. Plenerowe wydarzenia kulturalne (festyny, dożynki) integrują lokalną społeczność. Zdecydowana większość (80%) respondentów deklarowała udział (osobiście lub kogoś z rodziny) w tego typu wydarzeniach.
- Najczęściej zauważane są dwa problemy społeczne: nadużywanie alkoholu (wskazane przez 58% ankietowanych) oraz bezrobocie (53%). Nieco rzadziej wskazywano biedę / ubóstwo, niepełnosprawność lub długotrwałą chorobę oraz niezaradność życiową. Blisko połowa (40%) ankietowanych nie korzysta z transportu publicznego z własnego wyboru. Respondenci korzystający z publicznej komunikacji oceniają te usługi niezbyt dobrze – co trzeci w ogóle nie może dojechać ze swojej miejscowości do innych miejscowości w powiecie. Ankietowani negatywnie oceniają możliwości pracy zarobkowej na terenie

powiatu oraz usługi służby zdrowia (szczególnie w zakresie dostępności lekarzy specjalistów i dentystów), raczej dobrze oceniają natomiast edukację na poziomie średnim.

- Podstawowym źródłem informacji o działaniach Starostwa są dla badanych mieszkańców media elektroniczne (strona internetowa, profil Facebook), a także kontakt bezpośredni ze znajomymi. Jednocześnie mieszkańcy na ogół nie mają poczucia wpływu na to, co dzieje się w Powiecie (trzykrotnie częściej czują, że mają wpływ na to, co się dzieje w sołectwie lub mieście). Średnio około połowa respondentów wybrała odpowiedź, że nie interesuje ich to, co dzieje się w ich otoczeniu (w sołectwie / mieście 50%, w gminie 46% i w powiecie 61%).
- Wśród czynników ważnych dla rozwoju Powiatu mieszkańcy wskazywali najczęściej działalność władz (64%), nieco rzadziej wskazywano na ścieżki rowerowe i chodniki (49%), współpracę między gminami (47%), dobre drogi (41%), zaangażowanie mieszkańców w działanie na rzecz własnej miejscowości i przedsiębiorczość (odpowiednio 39% i 36%).
- Pytani o planowane kierunki rozwoju Powiatu Lipskiego mieszkańcy wskazywali największe zainteresowanie działaniami w obszarze turystyki (64%) a także integracji mieszkańców z różnych gmin powiatu (56%). Respondenci dość często wybierali także opcję „nie znam zbyt dobrze tej kwestii, chętnie dowiem się więcej”.
- Odpowiadając na pytania otwarte (wpisując własną odpowiedź) dotyczące potrzeb i oczekiwań respondenci wskazywali zarówno na potrzeby inwestycyjne, w tym rozbudowę infrastruktury komunikacyjnej (oprócz dróg także ścieżki rowerowe i chodniki, oświetlenie uliczne, kanalizacja) a także dostęp do internetu. Wskazywano na działania, które w opinii respondentów mogą przełożyć się na większą liczbę miejsc pracy, czyli zachęty dla inwestorów i rozwój turystyki. Kolejna grupa to potrzeby społeczne, głównie związane z usługami dla rodzin i utworzeniem miejsc rekreacji. Wskazywano także oczekiwania, które można określić jako obywatelskie – odnoszące się do częstszych kontaktów władz z mieszkańcami, uwzględniania zgłaszanych potrzeb, a także współpracy pomiędzy samorządami z terenu powiatu (w tym powiatu i gmin).
- Z wywiadów telefonicznych wynika, że przedsiębiorcy działają niezależnie od samorządu (nie widzą wsparcia i nie liczą na nie), bezrobotni nie mają potrzebnego wykształcenia zawodowego, brakuje współpracy z PUP i szkołami oraz samorządowego wsparcia dla sektora turystycznego. W sektorze społecznym najczęściej działają ci sami ludzie. W 2019 r. było coraz mniej inicjatyw, ale też mniejsze zainteresowanie mieszkańców i bierna postawa młodzieży. Brakuje wydarzeń integrujących mieszkańców. Zaangażowane osoby są osamotnione i niedoceniane, organizacje społeczne potrzebują wsparcia organizacyjnego.
- Jest duży potencjał turystyczny i liczne pomysły na działania wokół lokalnych atrakcji związanych z Wisłą oraz jej dopływami (np. spływy kajakowe oraz oferta gastronomiczna), tradycja obchodzenia święta wiśni, a także wykorzystanie lokalnej historii i legend oraz atrakcji zlokalizowanego po sąsiedzku JuraParku czy kopalni krzemienia pasiastego. Widoczny jest także potencjał zaangażowania wśród mieszkańców, otwartość

na propozycje i gotowość do działania, w tym również do włączenia się w działania Rady Społeczno-Gospodarczej, jeśli tego typu ciało byłoby powołane. Widoczny jest także brak współpracy pomiędzy jednostkami samorządowymi, a mieszkańcy odczuwają negatywne konsekwencje konfliktów personalnych i politycznych.

2.3 Analiza SWOT

Wszystkie czynniki, zjawiska i procesy wpływające na skalę oraz tempo rozwoju społeczno-gospodarczego danej jednostki samorządowej można podzielić na zewnętrzne (zmiany zachodzące w otoczeniu) i wewnętrzne. Klasycznym narzędziem stosowanym od wielu lat w analizie strategicznej jest zestawienie mocnych i słabych stron analizowanego podmiotu oraz określenie jego szans i zagrożeń rozwojowych w ramach analizy SWOT. Nazwa SWOT to akronim słów z języka angielskiego i oznacza: S – Strengths (silne strony), W – Weaknesses (słabości, słabe strony), O – Opportunities (możliwości, szanse), T – Threats (zagrożenia). Przyjęta metoda pozwala na zebranie i uszeregowanie (usystematyzowanie) informacji o potencjale rozwojowym Powiatu oraz o dostrzeganych barierach a jednocześnie zwraca uwagę na pojawiające się zewnętrzne szanse i zagrożenia.

W niniejszym opracowaniu skoncentrowano się na ocenie wewnętrznych zasobów (na podstawie analizy najważniejszych kwestii w Powiecie), atutów i wyzwań, a także relacji między tymi elementami. Powiat – jako wspólnota mieszkańców na określonym terytorium, nie jest „samotną wyspą”, lecz funkcjonuje w określonym otoczeniu i w sieci wzajemnych powiązań o charakterze społecznym, ekonomicznym, organizacyjnym czy środowiskowym. Uwarunkowania zewnętrzne, które pozostają niezależne od decyzji władz lokalnych, mogą wpływać na sposób funkcjonowania danej społeczności, a wpływ ten może być pozytywny lub negatywny. Władze Powiatu oraz interesariusze podejmowanych działań (organizacje społeczne, różne instytucje, przedsiębiorcy, grupy mieszkańców) mogą monitorować zmiany zachodzące w otoczeniu i reagować lokalnie poprzez identyfikację szans i zagrożeń po to, aby minimalizować wpływy negatywne i korzystać z pozytywnych. Znajomość uwarunkowań funkcjonowania Powiatu umożliwia podjęcie działań sprzyjających wykorzystanie potencjału lokalnego i pojawiających się okazji.

W ramach analizy SWOT zebrano najważniejsze silne i słabe strony Powiatu Lipskiego. Następnie zestawiono czynniki, które wpływają na Powiat z zewnątrz i mogą stanowić szanse lub zagrożenia. Wykorzystanie czynników pozytywnych i unikanie konsekwencji negatywnych zależy od poczynań społeczności lokalnej i władz gminnych. Aby były skuteczne należy odpowiedzieć na pytanie „Co mamy?”, „Z czego powinniśmy korzystać?”, „Czego powinniśmy unikać?”. Poniżej zestawiono czynniki, które mogą mieć wpływ na funkcjonowanie Powiatu.

MOCNE STRONY:

- czyste środowisko naturalne (cisza, czyste powietrze itp.),
- zalety środowiska przyrodniczego, w tym bliskość unikalnych obszarów,
- stosunkowo wysoka aktywność organizacji pozarządowych,
- bogate zasoby dziedzictwa kulturowego,
- bogaty i różnorodny zasób zabytków charakterystycznych i wyróżniających region,

- rozwinięta sieć szlaków turystycznych,
- działalność Lokalnej Grupy Działania „Kamienny Krąg” oraz wielu stowarzyszeń regionalnych,
- przeprawa przez Wisłę otwierająca drogę na Wschód (most w Solcu łączący województwa: mazowieckie i lubelskie).

SŁABE STRONY

- niewystarczająca instalacja techniczna, w tym kanalizacyjna, światłowodowa, sieci dróg, ścieżek rowerowych i chodników oraz melioracja agrotechniczna,
- niewystarczająca infrastruktura dla rodzin (żłobki, miejsca rekreacji rodzinnej itp.),
- niewystarczający transport publiczny i infrastruktura dla pieszych i rowerzystów,
- negatywny wizerunek: mieszkańcy mają niezbyt pozytywne skojarzenia z powiatem (zaniedbany, biedny),
- nadużywanie alkoholu (najczęściej wskazywany przez mieszkańców problem społeczny),
- w organizacjach pozarządowych działa wąska grupa osób (te same osoby działają w różnych NGO),
- słabe zaangażowanie mieszkańców w działania społeczne, nie są zainteresowani, nie znajdują czasu na wspólne aktywności.

SZANSE

- dostępność środków unijnych w kolejnej perspektywie finansowej,
- „moda na eko”, która przekłada się na poszukiwanie przez mieszkańców miast przestrzeni odpoczynku w czystym środowisku naturalnym (wiejskim),
- upowszechnienie się cyfrowych technologii, co jest tanim i skutecznym sposobem na wsparcie inicjatyw realizowanych lokalnie, np. dla rozwoju turystyki,
- dostępność form rozwijania przedsiębiorczości mieszkańców (inicjatywy dla samorządów każdego szczebla, fora, targi, konferencje, grupy branżowe),
- położenie stosunkowo blisko Bałtowa, Sandomierza i Kazimierza Dolnego,
- działalność LGD „Krzemienny Krąg”.

ZAGROŻENIA

- zbyt silna zależność od innych ośrodków władzy (np. instytucji regionalnych podejmujących decyzje później realizowane przez powiat, ograniczenia w dostępie do środków publicznych itp.),
- niska opłacalność produkcji rolnej, która mogłaby stać się branżą rozwojową ze względu na rolniczy charakter powiatu,
- zbyt szybkie zmiany systemowe (np. reformy systemu edukacji lub emerytalnego), co destabilizuje działania instytucji na terenie powiatu i wpływa na oczekiwania mieszkańców,
- pandemia COVID-19 i jej społeczne skutki.

Ponadto występują czynniki, które można zidentyfikować jako neutralne – czyli takie, które mają znaczenie, ale nie da się jednoznacznie określić, czy ich wpływ jest pozytywny czy negatywny. Czynniki te wpływają na życie społeczne w Powiecie i zależnie od kontekstu mogą stanowić mocne lub słabe strony. W tej grupie pojawiają się czynniki demograficzne:

zmniejszanie się ogólnej liczby mieszkańców czy przewaga jednej z płci w wybranej grupie wiekowej.

- położenie na terenie woj. mazowieckiego,
- tendencje demograficzne (starzenie się społeczeństwa),
- rosnąca liczba uczniów podstawowych szkół specjalnych,
- w badaniu ankietowym wśród czynników ważnych dla rozwoju Powiatu mieszkańcy wskazują przede wszystkim aktywność władz, a zaangażowanie mieszkańców jest wskazywane dwukrotnie rzadziej.

Ogólne zalecenia odnoszące się do etapu trzeciego analizy SWOT są proste, choć jednocześnie trudne w realizacji: należy unikać zagrożeń, wykorzystywać szanse, wzmacniać słabe strony i opierać się na mocnych stronach.

Należy więc wykorzystywać walory środowiska naturalnego, szczególnie w obszarze turystyki, co może się przełożyć na rozwój gospodarczy i aktywność zawodową mieszkańców. Czyste środowisko naturalne, cisza i wiejski krajobraz mogą przyciągać i zachęcać do wypoczynku mieszkańców miast (spoza Powiatu Lipskiego). Usługi turystyczne stanowią potencjalną szansę rozwoju Powiatu, jednak wymaga to zmiany dotychczasowych form aktywności gospodarczej i zorientowania jej na inwestycje w zakresie obsługi turystów. Ważna jest w tym kontekście promocja turystyki i lokalnych zasobów przyrodniczych, a także wzmacniająca pozycję Powiatu współpraca interesariuszy.

Wśród słabych stron są przede wszystkim czynniki zmniejszające jakość życia mieszkańców i związane z infrastrukturą techniczną – brak kanalizacji, internetu, słaby transport publiczny. Brakuje ciągów komunikacyjnych umożliwiających bezpieczne poruszanie się pieszych i rowerzystów, co jest ważne dla mieszkańców, a mogłoby być czynnikiem atrakcyjnym także dla turystów. Dodatkowym deficytem jest niewystarczająca liczba miejsc rekreacji i spędzania czasu wolnego dla rodzin.

Szansą Powiatu jest przewidywana na kolejne lata dostępność środków unijnych, co pozwoli zrealizować działania zarówno inwestycyjne jak i wspierające rozwój aktywności mieszkańców. Ponadto perspektywę rozwojową dla Powiatu może stanowić globalny rozwój rynku usług (w tym usług opiekuńczych), a także rosnące zainteresowanie oferty rekreacyjnej dla seniorów oraz osób z niepełnosprawnością, realizowanej blisko natury, w czystym środowisku przyrodniczym.

Ta perspektywa rozwojowa jest jednocześnie zagrożeniem – rosnący popyt znajduje odpowiedź w tych gminach i powiatach, które szybciej reagują na potrzeby rynku usług i rekreacji oraz potrafią skuteczniej przyciągać zarówno turystów jak i mieszkańców do korzystania z lokalnej oferty rekreacyjnej. Zagrożeniem jest także wpływ decyzji politycznych podejmowanych na poziomie centralnym na zakres zadań i finanse samorządów, co może utrudniać planowanie i finansowanie działań lokalnych.

Ponadto zagrożeniem jest występująca przez większość roku 2020 pandemia COVID-19. Zagrożenie wynika zarówno z destrukcyjnego wpływu na gospodarkę i szereg systemów

państwa (służby zdrowia, edukacji), ale także ze względu na wpływ na poszczególnych ludzi, ich zachowania społeczne i kondycję psychiczną wynikającą z nakładanych ograniczeń (lock-down'u).

3. Wizja i misja, kierunki rozwoju Powiatu

3.1 Wizja i misja

Wizja rozwoju Powiatu Lipskiego jest obrazem jego stanu w przyszłości a jednocześnie stanowi opis oczekiwań mieszkańców i władz samorządowych. W oparciu o przeprowadzoną diagnozę, a także przy uwzględnieniu wyzwań stojących przed Powiatem jako jednostką samorządową, sformułowano wizję Powiatu w 2030 roku. Jest to:

Powiat Lipski to przestrzeń dobrego życia dla mieszkańców.
Współpraca i zaangażowanie interesariuszy zapewniają zrównoważony rozwój,
w którym gospodarka oparta jest na turystyce, sektorze usług i rolnictwie.
Usługi społeczne (w obszarze edukacji, ochrony zdrowia, pomocy społecznej
oraz aktywności kulturalnej) są dostępne dla wszystkich mieszkańców
i świadczone są na wysokim poziomie.
Działalność gospodarcza i aktywność społeczna realizowana jest
z poszanowaniem zasobów naturalnych (przyrodniczych)
i w odniesieniu do dziedzictwa kulturowego Powiatu.

Misją Powiatu jako wspólnoty mieszkańców jest współpraca interesariuszy (czyli instytucji, organizacji społecznych, przedsiębiorców i społeczności lokalnej) w działaniach na rzecz stworzenia dobrych warunków do życia, pracy, aktywności społecznej i obywatelskiej wszystkich mieszkańców. Misja kształtuje sposób działania niezbędny dla osiągnięcia przyjętych celów, dzięki którym zawarta w Strategii wizja może stać się rzeczywistością. Realizatorem działań określonych w Strategii jest cała społeczność lokalna, w tym przedstawiciele władz i urzędnicy, pracownicy placówek i instytucji powiatowych działających na terenie Powiatu, członkowie organizacji pozarządowych i grup nieformalnych, przedsiębiorcy i mieszkańcy.

Strategiczne kierunki rozwoju w sposób bezpośredni nawiązują do misji. Realizacja programów, prowadząca do osiągnięcia celów, szczególnie tych związanych z podniesieniem technicznych i społecznych warunków życia na terenie powiatu, będzie prowadziła do osiągnięcia pożądanego statusu określonego w wizji. Przyjęte kierunki strategiczne i przypisane do nich działania nie są bowiem tylko listą życzeń i dokumentem opisującym marzenia o przyszłości, ale od momentu zatwierdzenia staną się podstawą pracy osób zarządzających i kierujących usługami publicznymi, a opracowywany krótkookresowy Plan działania będzie dokumentem rokrocznie ustalającym hierarchię ważności zadań i określającym czas ich realizacji.

Współpraca przy realizacji niniejszej Strategii będzie realizowana poprzez zasady określające postawy wszystkich uczestników działań:

→ Otwartość – gotowość do przyjmowania idei stanowiących dobro wspólne i propozycji innych osób ukierunkowanych na realizację wspólnych celów społeczności lokalnej oraz do weryfikacji własnych poglądów w imię osiągania kompromisu i dobra ogółu mieszkańców. Uznanie za wartość różnorodności (cech, stylu życia oraz poglądów i opinii) i promowanie poszanowania różnorodności.

→ Dialog – prowadzenie rozmów, negocjacji i innych działań mających doprowadzić do porozumienia w działaniach na rzecz mieszkańców, formułowanie klarownych i merytorycznych argumentów oraz traktowanie innych uczestników dialogu jako partnerów we wspólnych działaniach. Uznanie komunikacji międzyludzkiej za wartość i pielęgnowanie jej.

→ Wspólne dążenie do celu – współpraca, dzielenie się swoim doświadczeniem oraz przyjmowanie doświadczenia od innych uczestników działań, dążenie do zrozumienia perspektywy innych osób i zachęcanie ich do zaangażowania. Zaufanie, bezinteresowność i szczerowość w działaniach podejmowanych wspólnie dla dobra mieszkańców. Uznanie włączenia i upodmiotowienia (empowerment) partnerów za wartości i dążenie do ich osiągnięcia w prowadzonych działaniach.

→ Własny rozwój – podnoszenie swoich kompetencji, szczególnie w zakresie współpracy międzyludzkiej oraz bieżących realiów społecznych, w tym warunkujących życie społeczności lokalnych³, dążenie do poznawania wiedzy i poszerzania swoich umiejętności, gotowość do kwestionowania stereotypowych przekonań i poszukiwanie wyjaśnień naukowych. Uznanie uczenia się przez całe życie za wartość i stosowanie jej we własnych działaniach.

3.2 Kierunki rozwoju i działania

Zapisy w dokumencie Strategii porządkują i przedstawiają kierunek działań, do których powinni dążyć wszyscy interesariusze: zarówno władze Powiatu, instytucje powiatowe i działające na terenie powiatu, jak i organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy i mieszkańcy. Bez podejmowania działań, monitorowania ich realizacji oraz ewentualnego weryfikowania planów w zakresie adekwatnym do możliwości, nie nastąpi rozwój Powiatu w kierunku określonym w Wizji, bo rozwój ten jest możliwy wyłącznie poprzez aktywność i zaangażowanie ludzi, instytucji i organizacji. Rozwój Powiatu będzie realizowany poprzez działania w ramach pięciu obszarów strategicznych. W zakresie tych obszarów zostały przypisane zadania doprecyzowane wskaźnikami, które pozwolą monitorować ich realizację. Cele w realizacji Strategii zostały zapisane jako skala i /lub zakres realizowanych działań (wartość liczbową, która zostanie określona przez Zespół ds. Wdrażania Strategii).

³ Np. wykorzystanie cyfrowych technologii w codziennym życiu

Realizacja zadań własnych władz i instytucji powiatu (określonych w ustawie) stanowi minimum i podstawę zapewniającą funkcjonowanie oraz utrzymywanie istniejącego status quo. Ukierunkowanie na rozwój oznacza podjęcie wyzwań w postaci działań realizowanych dotychczas w mniejszym stopniu lub zakresie i skoncentrowanie działań wszystkich interesariuszy na osiągnięciu kilku najważniejszych celów strategicznych. Ich osiągnięcie – zgodnie z założeniami zawartymi w niniejszym dokumencie – zapewni rozwój Powiatu określony w przedstawionej powyżej wizji.

Obszary i kierunki strategiczne

Przyjęte cztery obszary strategiczne obejmują zadania, które będą realizowane w najbliższej dekadzie w ramach rozwoju Powiatu Lipskiego. Obszary strategiczne mogą być traktowane jako nadrzędne wartości wspólne dla interesariuszy podejmujących określone działania w ramach strategicznego rozwoju Powiatu. Obszary strategiczne i kierunki strategiczne pozostają niezmiennie do roku 2030, natomiast zadania i wskaźniki mogą ulegać zmianom w trybie opisanym w rozdziale Wdrażanie Strategii. Cele (czyli liczbowe lub procentowe wartości wskaźników), sposób realizacji każdego zadania i podmiot realizujący zostaną określone w trybie operacyjnym przez Zespół ds. Wdrażania Strategii.

Cele częściowe (na kolejne lata wdrażania Strategii) i cele końcowe na 2030 rok zostaną wyrażone w wartości wskaźników przypisanych do poszczególnych zadań. Wartość ta może wskazywać tendencję wzrostu (np. zwiększenie liczby gospodarstw domowych podłączonych do kanalizacji), spadku (zmniejszenie liczby osób długotrwale bezrobotnych) lub utrzymania na dotychczasowym poziomie – jeśli w okresie częściowym, np. w roku 2024, zostanie osiągnięta wartość maksymalna (np. liczba wydarzeń kulturalnych lub promocyjnych).

Wartość docelowa wskaźników zostanie określona przez Zespół ds. Wdrażania Strategii w odniesieniu do perspektywy końcowej (2030 r.) oraz częściowej na kolejne lata wdrażania Strategii. Cele częściowe będą obejmować perspektywę dwuletnią. Rokrocznie będzie monitorowana wielkość osiągnięcia wskaźników, w przypadku nie osiągnięcia wskaźników na poziomie co najmniej połowy zakładanego poziomu należy przeprowadzić ewaluację wdrażania, aby zidentyfikować (a) uwarunkowania, które uniemożliwiły osiągnięcie zakładanych rezultatów oraz (b) ryzyka, które mogą utrudnić lub uniemożliwić osiąganie wskaźników w przyszłości. Obligatoryjnym wskaźnikiem do każdego z działań jest liczba gmin oraz innych partnerów (organizacji społecznych, przedsiębiorców etc.), które zostaną uwzględnione w realizacji danego zadania. Szczegółowe zestawienie strategicznych obszarów, kierunków i zadań z przypisanymi wskaźnikami zawiera poniższa **Tabela 2**. Niemniej należy podkreślić, że kluczowe dla osiągnięcia zamierzonych celów jest podjęcie i realizacja zapisanych działań.

Strategiczne obszary rozwoju Powiatu Lipskiego:

- ⇒ Podnoszenie jakości usług publicznych realizowanych na terenie powiatu
- ⇒ Integracja mieszkańców z różnych gmin Powiatu Lipskiego
- ⇒ Rozwijanie potencjału turystycznego powiatu
- ⇒ Rozwój sektora ekonomii społecznej

Tabela 2 Matryca zadań i wskaźników realizacji Strategii

Obszar	Kierunki strategiczne	Zadania	Proponowane wskaźniki	Cel na rok ⁴	Cel 2030
1.Podnoszenie jakości usług publicznych realizowanych w powiecie	rozwijanie usług w zakresie ochrony zdrowia	remont i/ lub modernizacja i/lub doposażenie szpitala powiatowego, poradni specjalistycznych oraz placówek podstawowej opieki zdrowotnej na obszarze powiatu	rodzaj / zakres / długość / liczba zakupionej i/lub zmodernizowanej infrastruktury / liczba punktów usług medycznych		
		opracowanie programu edukacji zdrowotnej i profilaktyki zdrowotnej obejmującego m. in. zagadnienia promocji zdrowego trybu życia, badań okresowych, zagrożeń wynikających z chorób cywilizacyjnych	liczba opracowanych Programów	1	
		wdrożenie programu edukacji zdrowotnej i profilaktyki	zgodnie z założeniami zawartymi w opracowanym Programie		
		poprawa dostępności do świadczeń zdrowotnych	liczba i zakres usług / liczba korzystających osób		
		podniesienie jakości usług medycznych	jw.		
	rozwijanie usług społecznych w zakresie edukacji	poszerzenie oferty edukacyjnej i pozaszkolnej dla dzieci i młodzieży	liczba rodzajów zajęć / liczba korzystających dzieci i młodzieży		
	rozwijanie usług społecznych w zakresie pomocy społ.	wdrożenie Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych (SRPS)	zgodnie z założeniami w SRPS	-	
	rozwój usług rynku pracy	inicjowanie, wspieranie i monitorowanie działań PUP, w tym także współpraca	liczba / rodzaj / zakres podjętych inicjatyw, liczba nowo utworzonych miejsc		

⁴ Wartości wskaźników, określone jako cele krótko- lub średniookresowe oraz cele końcowe 2030 zostaną określone przez Zespół ds. Wdrażania Strategii. Szczegółowy zapis dotyczący wdrażania jest zawarty w rozdziale 4. Wdrażanie.

Strategia Rozwoju Powiatu Lipskiego na lata 2021-2030

Obszar	Kierunki strategiczne	Zadania	Proponowane wskaźniki	Cel na rok ⁴	Cel 2030
		z potencjalnymi inwestorami, oraz inne działania wspierające rozwój rynku pracy	pracy / liczba osób nowo zatrudnionych		
	poprawa infrastruktury technicznej i przestrzennej na terenie powiatu	- rozbudowa sieci kanalizacyjnej / wodociągowej / gazociągowej / światłowodowej - cyfryzacja zasobów i rozwój e-usług - poprawa gospodarki wodnej gleby, inwestycje hydrotechniczne dotyczące regulacji poziomu wód gruntowych (w tym melioracja, scalanie gruntów itp.) - budowa elektrowni wodnej, wykorzystanie „zielonej energii” - rozbudowa sieci ścieżek rowerowych - rozbudowa infrastruktury dla pieszych (oświetlenie, chodniki, ławeczki, kosze na śmieci) - rozbudowa sieci drogowej - likwidacja barier architektonicznych, w tym w budynkach użyteczności publicznej powiatu - kompleksowa termomodernizacja i poprawa efektywności energetycznej budynków w jednostkach organizacyjnych powiatu - inwestycje ograniczające niską emisję oraz wspierające ochronę środowiska naturalnego	liczba km sieci + liczba gospodarstw domowych / powierzchnia inwestycji / liczba mieszkańców korzystających z sieci / rodzaj i liczba sztuk małej infrastruktury		

Strategia Rozwoju Powiatu Lipskiego na lata 2021-2030

Obszar	Kierunki strategiczne	Zadania	Proponowane wskaźniki	Cel na rok ⁴	Cel 2030
		- inne działania związane z budową, przebudową, adaptacją, remontem, doposażeniem, rewitalizacją infrastruktury technicznej wynikające z potrzeb mieszkańców powiatu			
	zmniejszenie skutków pandemii Covid-19	wsparcie dla przedsiębiorców	liczba i rodzaj zrealizowanych działań/ liczba odbiorców		
		wsparcie dla mieszkańców	jw.		
2. Integracja mieszkańców z różnych gmin Powiatu Lipskiego	poprawa jakości współpracy samorządów	zacieśnienie współpracy samorządów wchodzących w skład powiatu lipskiego	liczba i rodzaj wspólnych spotkań i inicjatyw samorządów gmin i powiatu		
	wspieranie liderów lokalnych	szkolenia i warsztaty dla animatorów działań lokalnych / inicjowanie wydarzeń integracyjnych organizowanych przez lokalnych liderów	jw.		
	finansowe wsparcie działań lokalnych NGO i/ lub grup nieformalnych	pula środków na mikrogranty (500 zł – 1500 zł grant)/ liczba zrealizowanych inicjatyw lokalnych	liczba i rodzaj zrealizowanych przedsięwzięć / liczba odbiorców działań		
	aktywizacja społeczna i obywatelska	inicjowanie wydarzeń (pikniki, spotkania dla mieszkańców, festyny itp.) promujących talenty z terenu powiatu i historię powiatu	jw.		
	działania dla młodzieży	projekty krótko i średnioterminowe angażujących młodzież w działania międzypokoleniowe i/lub lokalnej społeczności	liczba projektów angażujących młodzież w działania kulturalne / liczba uczestników		
	identyfikacja i zmniejszenie zagrożeń wynikających z nadużywania alkoholu	liczba działań (kampanie, konkursy) z zakresu profilaktyki uzależnień oraz promocji aktywnego stylu życia	liczba wydarzeń / liczba osób zaangażowanych		

Strategia Rozwoju Powiatu Lipskiego na lata 2021-2030

Obszar	Kierunki strategiczne	Zadania	Proponowane wskaźniki	Cel na rok ⁴	Cel 2030
			w przygotowanie i liczba odbiorców		
	wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i budowanie tożsamości mieszkańców	inicjowanie, wspieranie i organizowanie przedsięwzięć ukierunkowanych na zachowanie i/lub wykorzystanie dziedzictwa kulturowego Powiatu	liczba i zakres usług / liczba korzystających osób		
	ochrona środowiska	podniesienie świadomości mieszkańców w zakresie odpowiedzialności wspólnej za dbanie o środowisko, czyste środowisko (kampanie, konkursy dla młodzieży i organizacji etc.)	liczba działań informacyjnych / liczba przedsięwzięć ochrony środowiska / liczba zaangażowanych osób		
3. Rozwijanie potencjału turystycznego powiatu	diagnoza i ustalenie kierunków działań i realizacja ich przy zaangażowaniu interesariuszy z terenu Powiatu	opracowanie Programu rozwoju turystyki Powiatu Lipskiego	dokument	1	
		realizacja działań zawartych w Programie rozwoju turystyki	zgodnie z zapisami w Strategii Rozwoju Turystyki	-	
	"Srebrna gospodarka"- rozwijanie usług dla seniorów	podniesienie wiedzy interesariuszy w zakresie potencjału „srebrnej gospodarki”	liczba i rodzaj zajęć szkoleń / warsztatów / wizyt studyjnych w celu pozyskania know-how		
		opracowanie założeń dla rozwoju usług adresowanych do turystów-seniorów, w tym np.: oferta sportowo-rekreacyjna, przyrodnicza, z zakresu rehabilitacji i pielęgnacji ciała, rozrywka i rekreacja dla seniorów, aplikacje dla seniorów zapewniające dotarcie do grupy docelowej spoza powiatu	liczba i zakres usług / liczba korzystających osób / liczba mieszkańców zaangażowanych w działania		

Strategia Rozwoju Powiatu Lipskiego na lata 2021-2030

Obszar	Kierunki strategiczne	Zadania	Proponowane wskaźniki	Cel na rok ⁴	Cel 2030
		organizacja działań włączających seniorów z terenu powiatu w wykorzystanie i rozwój oferty usług z obszaru 'srebrnej gospodarki'	jw.		
4. Rozwój sektora ekonomii społecznej	aktywizacja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	podejmowanie przedsięwzięć adresowanych do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym szczególnie osób niepełnosprawnych, opuszczających pieczę zastępczą i długotrwale bezrobotnych	liczba zrealizowanych przedsięwzięć / liczba uczestniczących osób		
	wzrost poziomu wiedzy w zakresie ekonomii społecznej	organizacja szkoleń i wizyt studyjnych przygotowujących do wykorzystania unijnych środków finansowych na lata 2021-2027	jw.		
	promocja ekonomii społecznej na obszarze powiatu i pozyskiwanie partnerów spoza powiatu	włączenie interesariuszy w działania wspierające funkcjonowanie PES, zaangażowanie ich w promocję spółdzielni socjalnych wśród mieszkańców	jw.		
	utworzenie samorządowego podmiotu ekonomii społecznej (PES)	liczba spotkań przygotowujących do utworzenia PES / liczba spotkań z doradcą spoza Gminy (np. z OWES) / liczba utworzonych podmiotów / liczba zatrudnionych osób	jw.		

Źródło: opracowanie własne

4. Wdrażanie

4.1 System zarządzania

Zarządzanie

Strategia Rozwoju wskazuje obszary, kierunki i działania, które są wyzwaniem dla całej lokalnej społeczności, zarówno dla administracji samorządowej, jak i wszystkich instytucji i organizacji, które zaangażują się w osiągnięcie założonych celów. Realizacja Strategii jest długotrwałym procesem, włączającym szerokie grono interesariuszy (jednostki pomocnicze i jednostki organizacyjne, przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, nieformalne grupy mieszkańców).

W celu skutecznego wdrażania Strategii zostanie powołany Zespół ds. Wdrażania Strategii (11-16 osób). W skład Zespołu wejdą przedstawiciele Starostwa Powiatowego, Gmin z terenu Powiatu, jednostek organizacyjnych lub pomocniczych Starostwa oraz Rady Powiatu.

Do zadań Zespołu należy:

- zaplanowanie i podział prac na najbliższy kwartał wraz z podziałem zadań i kompetencji,
- spotkania nie rzadziej niż raz na kwartał, rekomendowana częstotliwość to raz w miesiącu,
- promocja Strategii wśród mieszkańców Powiatu, podmiotów gospodarczych i organizacji pozarządowych,
- animowanie społeczności lokalnych do realizacji działań zgodnych ze Strategią,
- budowanie atmosfery współpracy wśród partnerów realizujących określone zadania,
- poszukiwanie środków zewnętrznych na rzecz wdrażania Strategii,
- realizacja projektów służących podniesieniu efektywności zarządzania przestrzenią Powiatu, w tym wykorzystywania zasobów naturalnych, dziedzictwa kulturowego, budowania wizerunku i promocji powiatu,
- pomoc w realizacji projektów i inicjatyw zgłaszanych przez mieszkańców i podmioty gospodarcze z terenu Powiatu,
- poszukiwanie dobrych praktyk w zakresie rozwoju Powiatu i ich wdrażanie,
- uspołnianie kluczowych dokumentów i zapisywanych w nich działań (jak np. plany zagospodarowania przestrzennego, strategie branżowe, plany inwestycyjne, program ochrony środowiska, program współpracy z organizacjami pozarządowymi etc.),
- systematyczny monitoring wdrażania Strategii oraz ewaluacja realizowanych działań i osiągania założonych celów.

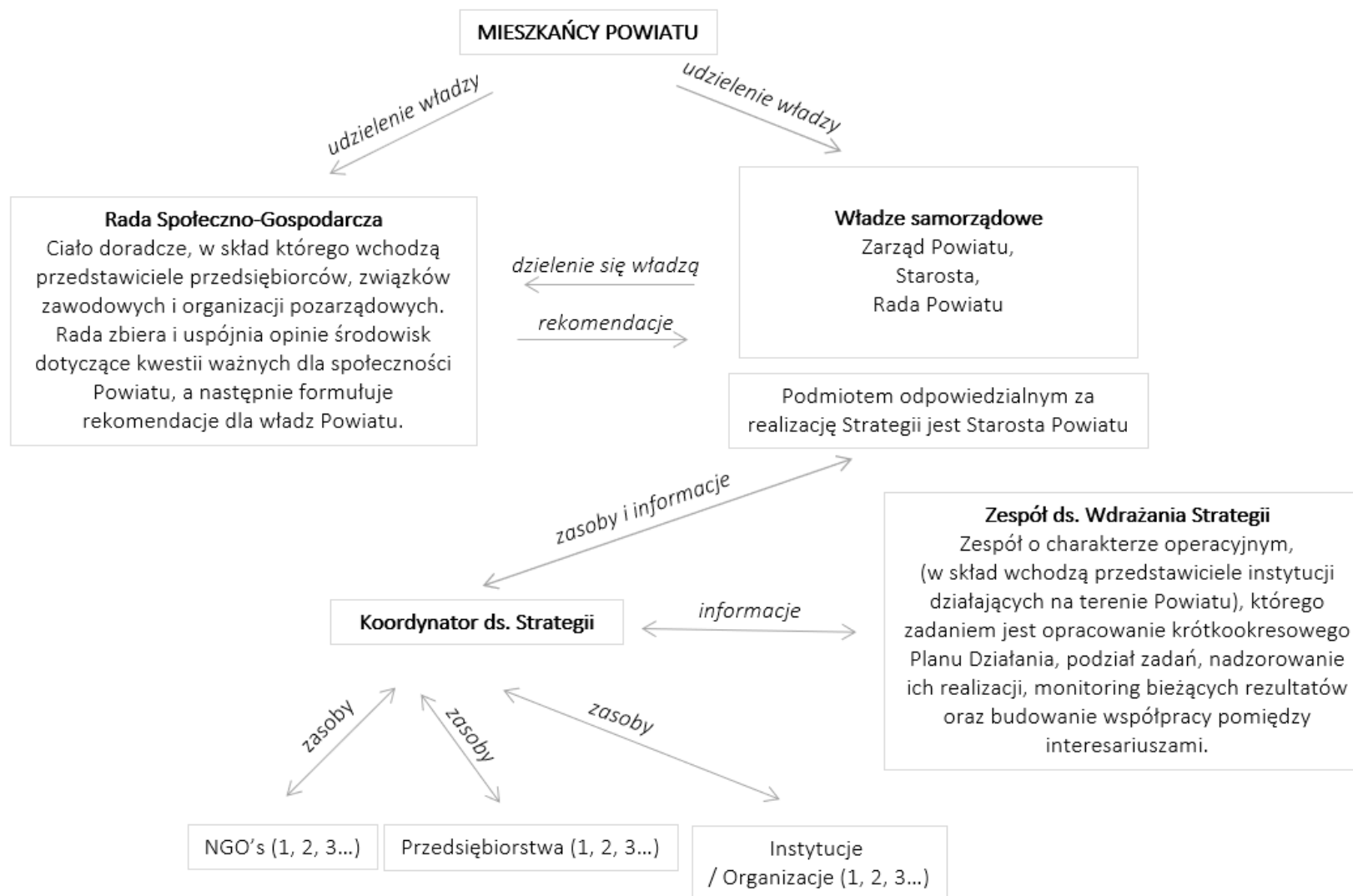
Pierwszym zadaniem Zespołu ds. Wdrażania będzie przygotowanie „Raportu otwarcia” zawierającego aktualne wartości wskaźników, przyjętych dla monitorowania osiągnięcia celów Strategii (doprecyzowane wskaźniki z listy przypisanej do celów i działań w niniejszej Strategii). Zespół określi wartości docelowe, czyli cele do roku 2030, a także wartości wskaźników do osiągnięcia w najbliższym roku realizacji działań. W kolejnych latach Zespół będzie określał wartości cząstkowe w perspektywie dwuletniej). Zespół będzie także rokrocznie przygotowywał Plan Działania – dokument integralny w odniesieniu do niniejszego dokumentu Strategii, w którym zostaną zapisane działania planowane do realizacji na najbliższy rok.

Prace Zespołu koordynuje osoba bezpośrednio delegowana przez Starostę Powiatu to pełnienia tej funkcji (Koordynator Zespołu ds. Wdrażania Strategii / Koordynator ds. Strategii), w realizację zadań będą zaangażowane wszystkie komórki Starostwa Powiatowego. Nad wdrażaniem Strategii czuwać będą Zarząd i Rada Powiatu, które zaopiniują i zaakceptują wszystkie inicjatywy wymagające zaangażowania środków finansowych Powiatu oraz infrastruktury powiatowej. Rada Powiatu będzie przyjmować coroczny Raport z realizacji Strategii, stanowiący integralną część Raportu o stanie Powiatu. Zarząd Powiatu i Rada Powiatu będą rekomendować kierunki działań w kolejnych okresach lub aktualizację Strategii, jeśli wystąpi taka potrzeba.

Dodatkowym ciałem doradczym o kompetencjach obejmujących rekomendowanie działań lub zmian w ramach Strategii, będzie Rada Społeczno-Gospodarcza, która będzie złożona z przedstawicieli przedsiębiorców i organizacji pozarządowych. Kadencja członków Rady jest trzyletnia, nie ma ograniczeń co do liczby kadencji. Zasady pierwszego naboru członków Rady oraz jej liczebność zostanie określona przez Zespół ds. Wdrażania Strategii, natomiast zasady kolejnych naborów zostaną ustalone w pierwszym roku działalności Rady. Podobnie ustalony zostanie Regulamin funkcjonowania Rady – na pierwsze posiedzenie Rady regulamin zostanie określony przez Zespół ds. Wdrażania, na kolejne – przez Radę.

Graficzne ujęcie instytucjonalnego modelu zarządzania Strategii, a w nim miejsce poszczególnych interesariuszy i relacje pomiędzy nimi, przedstawia poniższy Schemat 1.

Schemat 1 Model zarządzania Strategii Powiatu

Źródło: opracowanie własne

Model zarządzania zakłada współpracę "tu i teraz", opartą na współdziałaniu na rzecz lokalnej społeczności i wspólnym, wzajemnym wykorzystywaniu zasobów interesariuszy (tj. przedstawicieli organizacji pozarządowych, przedsiębiorstw, mieszkańców). Osoby zaangażowane w realizację zadań w ramach Strategii mogą wchodzić w skład Rady Społeczno-Gospodarczej. W uzasadnionych przypadkach (np. ze względu na skalę realizowanych projektów lub szczególną konieczność zachowania przejrzystości realizowanych działań), Rada Społeczno-Gospodarcza może podjąć decyzję o rozdzieleniu kompetencji i ograniczeniu możliwości realizacji zadań w ramach Strategii do podmiotów niebiorących udziału w działaniach doradczych w ramach Rady Społeczno-Gospodarczej.

Zaprezentowany model zakłada realizację działań w oparciu o posiadane obecnie zasoby (potencjał interesariuszy: zaangażowani ludzie, przestrzeń do wykorzystania, know-how, środki finansowe lub materialne) oraz współpracę opartą na wymianie zasobów i synergii doświadczeń. Możliwa jest także realizacja działań z wykorzystaniem finansowania zewnętrznego, które nie zmienia jednak koncepcji i struktury modelu zarządzania. Wszystkie podmioty posiadają takie same kompetencje jak w zakresie realizacji działań niefinansowych, wzrasta natomiast skala zakres realizowanych działań. Zespół ds. Wdrażania przygotowując Plan Działania uwzględnia projekty bazujące na finansowaniu zewnętrznym i przypisuje środki do konkretnych zadań, a Koordynator ds. Strategii nadzoruje podział środków pomiędzy realizatorów zadań.

Pożądanym elementem towarzyszącym wdrażaniu Strategii jest prowadzenie dyskusji społecznej dotyczącej osiągania założeń rozwoju Powiatu. Optymalne jest budowanie partnerstw branżowych włączających wymienionych powyżej interesariuszy w realizację działań i wspieranie ich współpracy. Ponadto wskazanym jest poszukiwanie dobrych praktyk rozwojowych wśród innych jednostek samorządu terytorialnego poprzez udział w tematycznych konferencjach i seminariach organizowanych dla przedstawicieli administracji samorządowej, a także nawiązywanie współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego.

Skuteczność funkcjonowania przyjętej Strategii zależeć będzie w dużej mierze od aktywności i zmobilizowania szerokiego spektrum osób, organizacji i instytucji. Częściowo będzie także uwarunkowana wpływem czynników zewnętrznych, takich jak zmiany prawne czy efektywność polityki społecznej i gospodarczej prowadzonej przez rząd, lub także – obserwowana obecnie – epidemia i wprowadzone w związku z nią ograniczenia dotyczące aktywności ludzi i podmiotów gospodarczych. W każdej sytuacji można jednak przyjąć określoną postawę i podejmować ustalone działania. Dokument Strategii uchwalony przez Radę Powiatu jest narzędziem, który wzmocni sprawczość wszystkich interesariuszy działających na terenie i w ramach Powiatu na rzecz dobra mieszkańców.

Podstawowe zasady aktualizacji Strategii

Podstawą do podjęcia decyzji o przygotowaniu aktualizacji Strategii przed upływem okresu, na jaki została opracowana, będzie raport z monitoringu oraz rekomendacja Zespołu ds. Wdrażania Strategii lub Rady Społeczno-Gospodarczej lub rekomendacja ze strony władz Powiatu. Aktualizacja może obejmować przede wszystkim zakres działań realizowanych w ramach przyjętych kierunków strategicznych. Ze względu na wpływ czynników zewnętrznych

(decyzji podejmowanych na szczeblu centralnym w zakresie zadań własnych powiatu) Strategia jest elastyczna i otwarta na korekty, ponieważ tylko odpowiednio wczesne reagowanie na pojawiające się szanse i zagrożenia zapewni możliwość realizacji działań i osiągnięcie zakładanych celów.

4.2 Monitoring i ewaluacja

Monitoring

Stała obserwacja procesu wdrażania Strategii oraz efektów podejmowanych działań stanowi jeden z kluczowych elementów dla powodzenia całego procesu rozwoju i osiągnięcia zakładanej wizji. Zaplanowany i sprawnie funkcjonujący system monitoringu umożliwia pozyskanie rzetelnych danych a przez to ocenę postępów w zakresie wdrażania zapisów Strategii.

Monitoring to proces weryfikowania, czy realizacja Strategii przebiega zgodnie z założeniami, czy są osiągane cele określone w Strategii oraz jak przebiega wydatkowanie środków przeznaczonych na poszczególne zamierzenia. Proces monitorowania polega na systematycznym obserwowaniu działań wskazanych w Strategii przy wykorzystaniu określonych wskaźników. Monitoring dostarczy informacji na temat postępów w osiąganiu przyjętych celów oraz umożliwi kwantyfikację efektów (opisanie przy zastosowaniu policzalnych jednostek) zrealizowanych przedsięwzięć.

Do szczegółowych etapów monitoringu Strategii należy zaliczyć:

- zbieranie danych i informacji (materiał empiryczny stanowiący podstawę do analiz i ocen, takich jak listy obecności, dokumentacja foto, dokumentacja realizacji projektów),
- analizę danych i informacji, czyli uporządkowanie, przetworzenie i analizę danych oraz ich archiwizacja,
- przygotowywanie raportów (zestawienie otrzymanych danych w raporty roczne),
- ocenę wyników (ocena porównawcza osiągniętych wyników z założeniami, określenie stopnia wykonania przyjętych zapisów Strategii),
- ocenę rozbieżności pomiędzy założeniami a rezultatami i analizę jej przyczyn.
- planowanie korekty.

Monitoring Strategii będzie realizowany w dwóch etapach, na które składają się:

1. Analiza wskaźnikowa, realizowana na zakończenie roku, wskazująca zbieżność podejmowanych działań z osiąganymi wynikami społeczno-gospodarczymi Powiatu według mierników (czynników mierzących zmianę, tj. osiąganie zakładanego rezultatu),
2. Coroczne sprawozdania z realizacji celów, zawierające podstawowe informacje na temat podejmowanych działań, stopnia realizacji projektów i ewentualnych efektów końcowych tych projektów przy wykorzystaniu narzędzia jakim jest poniższa *Tabela 3*.

Tabela 3 Karta monitorująca proces wdrażania Strategii

Karta monitorująca proces wdrażania Strategii Rozwoju Powiatu Lipskiego na lata 2021-2030	
Rok, którego dotyczy ocena	Osoba przeprowadzająca monitoring (funkcja, instytucja / organizacja)
1. Czy kierunki działań wskazane w Strategii zostały uwzględnione w działaniach ujętych w budżecie na kolejny rok?	
2. Czy kierunki działań w obszarze społecznym zostały uwzględnione w Programie Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi lub innym dokumencie rocznym, jeśli był przygotowywany? Jeśli tak – jakie i w jakim dokumencie? Jeśli nie – dlaczego?	
3. Jak często odbywały się w minionym roku spotkania Zespołu ds. Wdrażania Strategii? Jakie były kluczowe zadania zrealizowane przez Zespół? Czy działalność Zespołu powinna być kontynuowana w dotychczasowej formie, czy coś należy zmienić?	
4. Jak często odbywały się w minionym roku spotkania Rady Społeczno-Gospodarczej wspierającej realizację Strategii? Jakie były kluczowe ustalenia i/lub rekomendacje opracowane przez Radę? Czy rekomendacje zostały zrealizowane? Jeśli tak – które i w jakim zakresie? Jeśli nie – dlaczego?	
5. Czy w realizację działań w ramach Strategii zostali włączeni interesariusze (osoby reprezentujące podmioty inne niż instytucje z terenu Powiatu)? Jeśli tak – jakie to były działania? Jeśli nie – dlaczego?	
6. Czy w porównaniu z rokiem poprzednim nastąpiło odniesienie do dotychczasowych ustaleń lub kontynuacja rozpoczętych działań? Jeśli tak – jakich? Jeśli nie – dlaczego?	
7. Wnioski i rekomendacje (propozycje działań wynikające z monitoringu)	
Data sporządzenia	Podpis osoby opracowującej

Źródło: Opracowanie własne

Dla miarodajnej oceny realizacji przyjętych założeń potrzebne będą konkretne dane ilościowe o charakterze statystycznym, które po przetworzeniu zostaną ujęte w serie wskaźników. Wskaźnik jest definiowany jako cecha monitorowanego zadania (zdarzenia, zachowania, procesu który można zaobserwować). Jej wystąpienie potwierdza realizację zadań monitorowanych danym wskaźnikiem. Liczbowe wartości wskaźników to zarazem cele na wybrany okres (częstkowy lub końcowy). Zastosowanie wskaźników wraz z liczbowo określonym celem określa poziom wyjściowy oraz poziom realizacji przyjętych zadań. Wyniki monitorowane przy pomocy wskaźników mają także znaczenie w procesie uzyskiwania poparcia społecznego dla prowadzonych zmian czy świadczenia usług.

Ewaluacja

Dodatkowym rekomendowanym działaniem jest przeprowadzenie ewaluacji. Dla zachowania obiektywizmu rekomendowana jest ewaluacja zewnętrzna, czyli przeprowadzona przez osobę lub podmiot spoza Powiatu, nie zaangażowany w realizację Strategii. W szerokim aspekcie ewaluacja dotyczy oceny stopnia realizacji założeń Strategii oraz jej wpływu na wszelkie dziedziny życia społeczno-gospodarczego. Ewaluacja musi także odpowiadać na pytanie, w jakim stopniu realizacja Strategii przekłada się na zaspokojenie potrzeb mieszkańców Powiatu.

Ewaluacja Strategii powinna obejmować:

- zgodność procesu wdrażania Strategii z kluczowymi założeniami zawartymi w dokumencie Strategii,
- ocenę jakości zarządzania wdrożeniem Strategii,
- ocenę sposobu wdrażania zaplanowanych działań;
- identyfikację czynników, które mogą mieć wpływ na proces realizacji działań i skuteczność osiągania założonych celów Strategii;
- ocenę skuteczności i efektywności działań, a zwłaszcza osiągniętych rezultatów oraz postępów w realizacji celów Strategii;
- skuteczność wdrożenia Strategii
- wpływ zrealizowanych działań na życie mieszkańców.

Ewaluacja powinna być przeprowadzona w oparciu o podstawowe kryteria (w odniesieniu do których należy sformułować pytania badawcze):

- Skuteczność: jaki był wpływ działań realizowanych w ramach Strategii na osiągnięcie wizji? Na ile wyniki zrealizowanych działań odpowiadają celom operacyjnym Strategii?
- Efektywność: w jakim stopniu nakłady były proporcjonalne do osiągniętych rezultatów?
- Trafność: w jakim stopniu cele Strategii i/lub zrealizowane przedsięwzięcia odpowiadają potrzebom mieszkańców?
- Użyteczność: na ile rezultaty i wpływ Strategii spełniają oczekiwania mieszkańców (przyczyniają się do zaspokojenia zidentyfikowanych potrzeb)?
- Trwałość: jak długo będą trwać pozytywne skutki przedsięwzięć podejmowanych w ramach Strategii po jego zakończeniu ich realizacji? Jaki będą miały wpływ na inne działania podejmowane na terenie Powiatu?

Spis tabel, schematów, wykresów i map

SPIS TABEL

Tabela 1 Charakterystyka gmin na terenie Powiatu Lipskiego.....	8
Tabela 2 Matryca zadań i wskaźników realizacji Strategii	25
Tabela 3 Karta monitorująca proces wdrażania Strategii.....	35
Tabela 4 Cechy powiatów z grupy porównawczej	42
Tabela 5 Zestawienie liczby mieszkańców w wybranych latach	42
Tabela 6 Tabela Liczba mieszkańców Powiatu Lipskiego w wybranych latach	43
Tabela 7 Współczynnik feminizacji	43
Tabela 8 Liczba osób korzystających z pomocy społecznej	45
Tabela 9 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności	45
Tabela 10 Urodzenia żywe na 1 000 ludności	46
Tabela 11 Przyrost naturalny na 1 000 ludności	47
Tabela 12 Saldo migracji na 1 000 osób	48
Tabela 13 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem	48
Tabela 14 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	49
Tabela 15 Stopa bezrobocia rejestrowanego ogółem	50
Tabela 16 Liczba osób bezrobotnych	51
Tabela 17 REGON – podmioty gospodarki narodowej	52
Tabela 18 REGON – podmioty gospodarki narodowej	53
Tabela 19 Liczba organizacji pozarządowych działających w gminach powiatu	55
Tabela 20 NGO - fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców	55
Tabela 21 Frekwencja w wyborach samorządowych 2018	56
Tabela 22 Działalność centrów, domów, ośrodków kultury, klubów i świetlic	56
Tabela 23 Szkoły podstawowe	57
Tabela 24 Licea i szkoły zawodowe	58
Tabela 25 Przestępczość	59
Tabela 26 Przestępstwa stwierdzone przez Policję ogółem na 1000 mieszkańców	60
Tabela 27 Udział budynków mieszkalnych podłączonych do wodociągu.....	60
Tabela 28 Udział mieszkańców korzystających z instalacji wodociągowej.....	61
Tabela 29 Udział budynków mieszkalnych podłączonych do kanalizacji.....	61
Tabela 30 Udział mieszkańców korzystających z instalacji kanalizacyjnej.....	61
Tabela 31 Udział mieszkańców korzystających z instalacji gazowej	62
Tabela 32 Katalog zagrożeń Powiatu Lipskiego	62
Tabela 33 Finanse Powiatu według danych GUS	65
Tabela 34 Kategorie dochodów budżetu powiatu w %	65
Tabela 35 Kategorie wydatków budżetu powiatu w %.....	66
Tabela 36 Dochody i wydatki budżetu powiatu w latach 2017-2019.....	66
Tabela 37 Struktura dochodów i wydatków budżetu powiatu według działów w %.....	66
Tabela 38 Respondenci jako mieszkańcy poszczególnych gmin	68

Tabela 40 Ocena możliwości pracy zarobkowej na terenie Powiatu	71
Tabela 41 Ocena wybranych usług zdrowotnych	72
Tabela 42 Dostępność usług dla osób niepełnosprawnych i seniorów	72
Tabela 42 Poczucie wpływu na najbliższe otoczenie	74
Tabela 43 Zagadnienia ważne dla Powiatu	75
Tabela 44 Zagadnienia ważne dla Powiatu	76
Tabela 45 Znaczenie Strategii Rozwoju Powiatu.....	79
Tabela 46 Czynniki sprzyjające skutecznej realizacji celów	79
Tabela 47 Czynniki utrudniające skuteczną realizację celów	79
Tabela 48 Infrastruktura i komunikacja.....	81
Tabela 49 Sfera społeczna.....	81
Tabela 50 Środowisko przyrodnicze i kulturowe	81
Tabela 51 Sfera gospodarcza	82

SPIS SCHEMATÓW

Schemat 1 Model zarządzania Strategii Powiatu	32
---	----

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1 Ludność według płci i wieku w 2019 r.	44
Wykres 2 Urodzenia żywe na 1 000 ludności.....	46
Wykres 3 Problemy społeczne w percepcji mieszkańców Powiatu	70
Wykres 4 Źródła informacji o działalności Starostwa	73
Wykres 5 Źródła informacji o badaniu ankietowym dotyczącym Strategii	74

SPIS MAP

Mapa 1 Powiat Lipski na mapie kraju	6
Mapa 2 Powiat Lipski na mapie województwa mazowieckiego.....	6
Mapa 3 Gminy na terenie Powiatu Lipskiego.....	7
Mapa 4 Obszar działania LGD Krzemieny Kąg	11

ANEKS

Spis treści w Aneksie

A1. Analiza statystyczna	41
A1.1 Demografia.....	42
Liczba ludności.....	42
Kwestia kobiet	43
Seniorki	44
Świadczeniobiorcy pomocy społecznej	45
Ruch naturalny i migracje	45
A1.2 Rynek pracy	48
Liczebność grup aktywności zawodowej.....	48
Bezrobotni	49
Liczba podmiotów gospodarczych	51
Cechy miasta powiatowego - Lipska	53
A1.3 Aktywność społeczna.....	54
Organizacje pozarządowe.....	54
Uczestnictwo w kulturze	56
Edukacja.....	57
Przestępczość	59
A1.4 Infrastruktura i zarządzanie kryzysowe	60
Wodociąg.....	60
Kanalizacja, gaz.....	61
Gaz	62
Potencjalne zagrożenia	62
Zabytki.....	63
A1.5 Budżet Powiatu	64
A2. Badanie wśród interesariuszy.....	67
A2.1 Mieszkańcy.....	68
A2.2 Radni.....	78
A2.3 Społecznicy i przedsiębiorcy.....	83
A2.4 Warsztat strategiczny	87
A3. Rys historyczny	88

A1. Analiza statystyczna

Diagnoza została opracowana w oparciu o dane statystyczne GUS (BDL), obowiązujące dokumenty Powiatu, dane pozyskane ze Starostwa Powiatowego oraz wyniki przeprowadzonych badań ankietowych, wywiadów telefonicznych, oraz spotkań konsultacyjnych i warsztatowych.

Monitorowanie przez GUS podstawowych wskaźników umożliwia porównywanie Powiatu Lipskiego w odniesieniu do innych jednostek samorządowych w kraju przy wykorzystaniu tych samych źródeł danych i definicji dla opisanie wskaźników. Należy jednakże pamiętać, że dane statystyczne pokazują „surowy obraz” dla danego czasu, nie wskazują przyczyn czy okoliczności zmian i nie interpretują wyników. To przypomnienie jest szczególnie ważne w odniesieniu do:

- wszelkich kwestii demograficznych (jak np. liczebność osób w poszczególnych grupach wiekowych),
- danych obrazujących zachowania ludności (np. migracje),
- odnoszących się do skutków rozwiązań systemowych (np. w obszarze edukacji czy pomocy społecznej).

W przypadku zmian społecznych ważne są przyczyny indywidualnych decyzji (niewidoczne w danych). W rozwiązaniach systemowych gros świadczeń i decyzji jest określone i uregulowane na poziomie centralnym. Liczba osób uprawnionych do korzystania ze świadczeń może się zmienić nie tyle ze względu na poprawę sytuacji osób korzystających z udzielanego wsparcia, ile ze względu na zmianę kryteriów określających kondycję osób uprawnionych do skorzystania z określonego rodzaju świadczeń. Tak więc samo zestawienie danych liczbowych nie uwzględnia przesłanek, kontekstu czy znaczenia danych.

Próba porównawcza powiatów

Jako jednostki referencyjne dla porównania trendów przyjęto kraj i województwo, dobrano także powiaty podobne do Powiatu Lipskiego.

Pierwszym kryterium doboru powiatów była podobna wielkość i położenie na południu woj. mazowieckiego – w ten sposób wybrano powiaty zwoleński i szydlowiecki. Dla zidentyfikowania jak najbardziej zbliżonych powiatów przyjęto dwa kryteria występujące łącznie, czyli liczba ludności oraz region, przyjęto bowiem, że powiat powinien być położony nie dalej niż w sąsiednim województwie. W ten sposób dobrano najbardziej zbliżone pod względem ludności powiaty: białobrzeski, kazimierski i parczewski.

Dla wybranych pięciu powiatów porównano te same cechy charakteryzujące jednostkę terytorialną. Zakładano dobór do grupy responsywnej dwóch powiatów, które będą najbardziej podobne do Powiatu Lipskiego. Jako najbardziej znaczące przyjęto trzy kryteria: liczba ludności, dochód w przeliczeniu na mieszkańca i współczynnik urbanizacji⁵. W poniższej tabeli zestawiono wartości dla wybranych powiatów i pogrubieniem zaznaczono najbardziej zbliżone do Powiatu Lipskiego. W ten sposób **dobrano dwa powiaty do grupy porównawczej: zwoleński w woj.**

⁵ Urbanizacja tu jest rozumiana jako proces koncentracji ludności w punktach przestrzeni geograficznej, głównie na obszarach miejskich, określający także wzrost liczby ludności miejskiej i jej udziału w liczbie ludności danego obszaru, dzięki czynnikom społeczno-kulturowym, demograficznym i ekonomicznym.

mazowieckim i kazimierski w woj. świętokrzyskim. Szczegółowe zestawienie porównywanych danych przedstawia poniższa Tabela 4.

Tabela 4 Cechy powiatów z grupy porównawczej

cechy powiatu	lipski	zwoleński	szydłowiecki	białobrzeski	kazimierski	parczewski
ludność	33 874	36 166	48 617	33 410	33 619	34 711
dochody per capita	4 527,3	4 809,6	4 733,0	5 295,4	4 392,5	5 012,3
urbanizacja	16,42%	21,95%	30,15%	24,27%	19,77%	28,12%
powierzchnia (km ²)	747,58	571,24	452,22	639,28	422,18	952,62
gęstość (os / km ²)	45,3	63,3	87,7	52,3	79,6	36,4
liczba gmin ogółem	6	5	5	6	5	7
liczba miast	1	1	1	2	3	1
województwo	maz.	maz.	maz.	maz.	świętokrz.	lubelskie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

A1.1 Demografia

Liczba ludności

Według Raportu o stanie Powiatu Lipskiego na koniec 2019 r. w Powiecie Lipskim zamieszkiwało 34 028 osób. Dane te nieznacznie różnią się od danych z GUS, zgodnie z którymi na koniec 2019 r. w Powiecie zamieszkiwały 33 874 osoby⁶.

Od kilku lat obserwowany jest **regularny spadek liczby mieszkańców Powiatu, i jest to tendencja analogiczna do tendencji obserwowanej w kraju**, przy czym zmiany w Powiecie **mają większą dynamikę** (większa jest różnica w liczbie populacji). Liczba mieszkańców zamieszkujących w Powiecie na koniec 2019 roku stanowiła 94,38% wartości z 2012 roku. Tendencja demograficzna w wybranych powiatach porównawczych także pokazuje na zmniejszającą systematycznie liczbę mieszkańców, w obu – podobnie jak w kraju – mniejsza jest dynamika zmiany. Odwrotna tendencja jest obserwowana w województwie mazowieckim, w którym nastąpił wzrost liczby mieszkańców, jednak należy mieć na uwadze znaczenie Warszawy i jej potencjał do drenowania mieszkańców z mniejszych miejscowości w centralnej Polsce. Szczegółowe zestawienie danych prezentuje poniższa Tabela 5 .

Tabela 5 Zestawienie liczby mieszkańców w wybranych latach

rok / zestawienie danych	Polska	Woj. mazowieckie	Powiat Zwoleński	Powiat Kazimierski	Powiat Lipski
2019	38 382 576	5 423 168	36 166	33 619	33 874
2018	38 411 148	5 403 412	36 328	33 851	34 214
2017	38 433 558	5 384 617	36 606	34 049	34 496
2016	38 432 992	5 365 898	36 693	34 273	34 843
2015	38 437 239	5 349 114	36 761	34 449	35 063

⁶ Ewidencja powiatu jest podstawowym źródłem danych, niemniej dane z GUS są zagregowane według porównawczych grup o różnych cechach (płeć, wiek etc.) i są porównywalne dla różnych jednostek, dlatego też w dalszej części diagnozy będą wykorzystywane dane z GUS.

rok / zestawienie danych	Polska	Woj. mazowieckie	Powiat Zwoleński	Powiat Kazimierski	Powiat Lipski
2012	38 533 299	5 301 760	37 069	35 275	35 892
zmiana 2019-2012 w liczbie osób	-150 723	121 408	-903	-1 656	-2 018
zmiana 2019 /2012 w % populacji	99,61%	102,29%	97,56%	95,31%	94,38%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Kwestia kobiet

Porównanie liczby ludności w latach w podziale na płeć wskazuje, że w Powiecie Lipskim mieszkało w 2019 roku nieco więcej kobiet niż mężczyzn (różnica to 282 kobiety więcej, czyli 0,01% ogółu mieszkańców). **W 2019 roku kobiety stanowiły 50,42% ogółu populacji.** W porównaniu do 2012 ubyło nieco więcej kobiet niż mężczyzn, liczba mieszkańców zmniejszyła się o 1 022 kobiety i 996 mężczyzn. Szczegółowe dane przedstawia poniższa *Tabela 6*.

Tabela 6 Tabela Liczba mieszkańców Powiatu Lipskiego w wybranych latach

płeć	2012	2015	2016	2017	2018	2019	różnica l. osób 2019/ 2012	udział kobiet i mężczyzn w 2019
kobiety	18 100	17 644	17 519	17 366	17 233	17 078	-1 022	50,42%
mężczyźni	17 792	17 419	17 324	17 130	16 981	16 796	-996	49,58%
ogółem	35 892	35 063	34 843	34 496	34 214	33 874	-2 018	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analizując strukturę populacji warto jednak spojrzeć na sytuację w Powiecie przez pryzmat sytuacji demograficznej w kraju, a także uwzględnić grupy wiekowe w poszczególnych płciach. W ogóle populacji w Polsce kobiety stanowią większość. Współczynnik feminizacji dla kraju pokazuje, że średnio przypada 107 kobiet na 100 mężczyzn. W województwie mazowieckim współczynnik ten jest jeszcze wyższy i wynosi 109. Im bardziej zmniejsza się analizowana jednostka terytorialna, tym bardziej zmniejsza się liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn (w gminach wiejskich współczynnik feminizacji może wynosić 90). **W Powiecie Lipskim w 2019 na 100 mężczyzn przypadały 102 kobiety.**

We wszystkich porównywanych jednostkach terytorialnych współczynnik feminizacji nie zmieniał się od siedmiu lat, niezależnie od tego na jakim był poziomie w 2012 roku. Warto także zauważyć, że w Powiecie Lipskim współczynnik feminizacji utrzymuje się od kilku lat na poziomie niższym niż średnia dla kraju, ale jest to wartość zbliżona do wartości dla powiatów referencyjnych. Szczegółowe zestawienie prezentuje poniższa Tabela 7.

Tabela 7 Współczynnik feminizacji

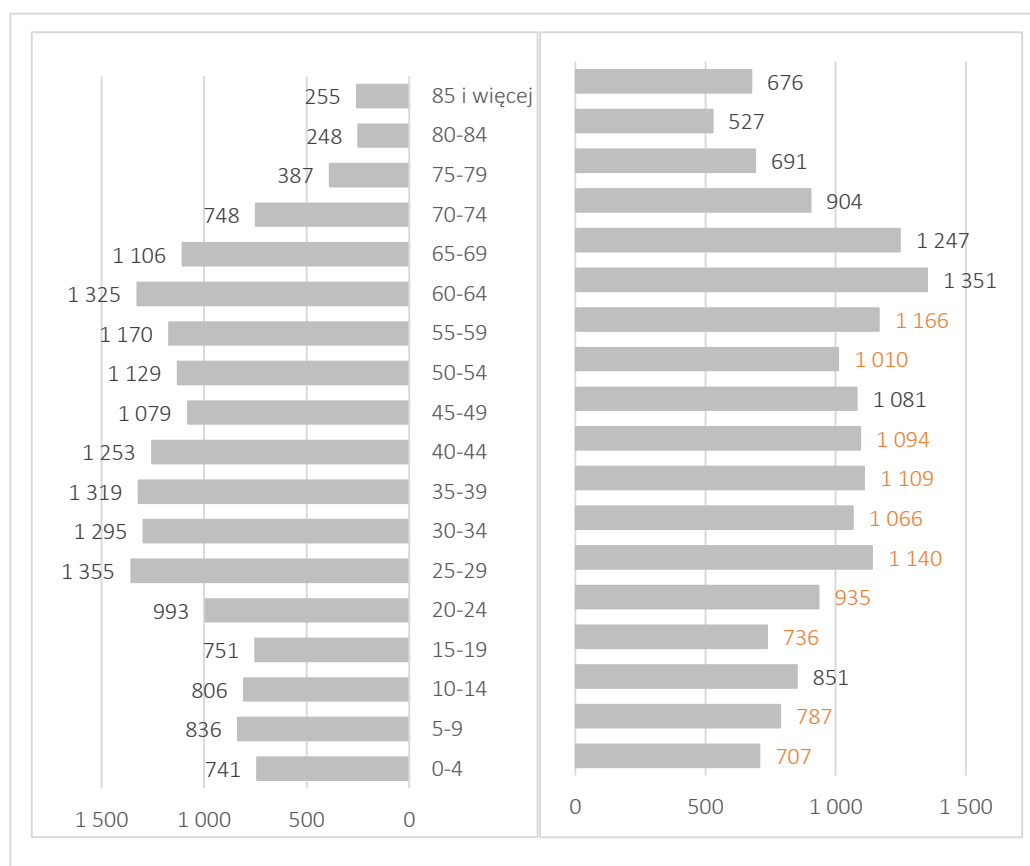
Jednostka terytorialna	2012	2015	2016	2017	2018	2019	2019 /2012
Polska	107	107	107	107	107	107	0
Woj. mazowieckie	109	109	109	109	109	109	0
Powiat Zwoleński	101	101	101	101	101	101	0
Powiat Kazimierski	103	104	104	103	103	103	0
Powiat Lipski	102	101	101	101	101	102	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Seniorki

Przygotowany w odniesieniu do przedziałów wiekowych co pięć lat Wykres 1 pokazuje, że nadreprezentacja mężczyzn w ogólnej populacji występuje w niemal wszystkich grupach wiekowych z wyłączeniem seniorów – tutaj **we wszystkich grupach powyżej 60 r. ż. kobiet jest więcej**. Wśród młodszych grup wyjątek stanowią przedziały 10-14 oraz 45-49, gdzie także więcej jest kobiet niż mężczyzn. Poniższy Wykres 1 przedstawia liczebność ludności w podziale na płeć i grupy wiekowe, ponadto kolorem pomarańczowym zaznaczono te grupy wiekowe, w których jest mniej kobiet.

Wykres 1 Ludność według płci i wieku w 2019 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Świadczeniobiorcy pomocy społecznej

Jak wynika z danych GUS **liczba osób korzystających z pomocy społecznej stale się zmniejsza** – liczba świadczeniobiorców w 2019 roku stanowiła średnio 60% liczby z 2012 roku. W Powiecie Lipskim spadek ten (o 56%) jest porównywalny do zmiany obserwowanej średnio w kraju (57%) i w województwie (58%), jest także nieco mniejszy niż w odniesieniu do powiatu zwoleńskiego, gdzie spadek liczby świadczeniobiorców pomocy społecznej wyniósł niemal 65%. Szczegółowe zestawienie prezentuje poniższa Tabela 8.

Tabela 8 Liczba osób korzystających z pomocy społecznej

Jednostka terytorialna	2012	2015	2017	2018	2019	2019/2012
Polska	3 111 054	2 729 828	2 180 599	1 970 385	1 775 761	57,08%
Woj. mazowieckie	361 257	322 563	260 449	234 876	208 731	57,78%
Powiat Zwoleński	4 598	4 600	3 514	3 214	2 960	64,38%
Powiat Kazimierski	3 512	2 888	2 147	2 314	2 091	59,54%
Powiat Lipski	4 172	3 726	2 925	2 723	2 355	56,45%

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Porównanie liczby świadczeniobiorców w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców pokazuje, że **w Powiecie Lipskim jest średnio więcej osób korzystających z pomocy społecznej niż średnio w kraju** i w województwie. Jednocześnie w tej kategorii Powiat Lipski mieści się pomiędzy dwoma powiatami referencyjnymi – w powiecie zwoleńskim liczba świadczeniobiorców na 10 tys. ludności jest większa niż w lipskim, a mniejsza w powiecie kazimierzowskim.

W tym zestawieniu, analogicznie do zestawienia liczby beneficjentów pomocy społecznej, we wszystkich jednostkach obserwowane jest dynamiczne **zmniejszanie się liczby świadczeniobiorców na przestrzeni ostatnich kilku lat**. Szczegółowe zestawienie przedstawia poniższa Tabela 9.

Tabela 9 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności

Jednostka terytorialna	2012	2015	2016	2017	2018	2019
Polska	807	710	645	568	513	463
Woj. mazowieckie	682	604	550	485	436	386
Powiat Zwoleński	1 240	1 249	1 151	959	882	817
Powiat Kazimierski	992	837	731	630	682	620
Powiat Lipski	1 155	1 061	1 001	844	794	692

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Ruch naturalny i migracje

Wskaźniki demograficzne obrazujące zmniejszającą się liczbę mieszkańców przekładają się na wskaźniki dotyczące ruchu naturalnego ludności. **W 2019 roku w Powiecie Lipskim urodziło się 307 dzieci⁷, o 22 więcej niż w roku ubiegłym**. Obserwowana rokroczna zmiana liczby urodzeń

⁷ urodzenia żywe

w Powiecie Lipskim przypomina sinusoidę – z charakterystycznym dla całego kraju wzrostem liczby urodzeń w latach 2016 i 2017 (skutek świadczenia 500+). W odniesieniu do średniej dla kraju, w powiatach lipskim i zwoleńskim odnotowano wzrost liczby urodzeń w 2019 roku, po spadku w roku 2018. Liczba urodzeń w wybranym do porównania powiecie kazimierzowskim w kolejnych latach nie pokrywa się z żadną z zaobserwowanych tendencji, w tej jednostce zmiany w liczbie urodzeń nie odzwierciedlają ani tendencji w powiatach, ani średniej dla kraju.

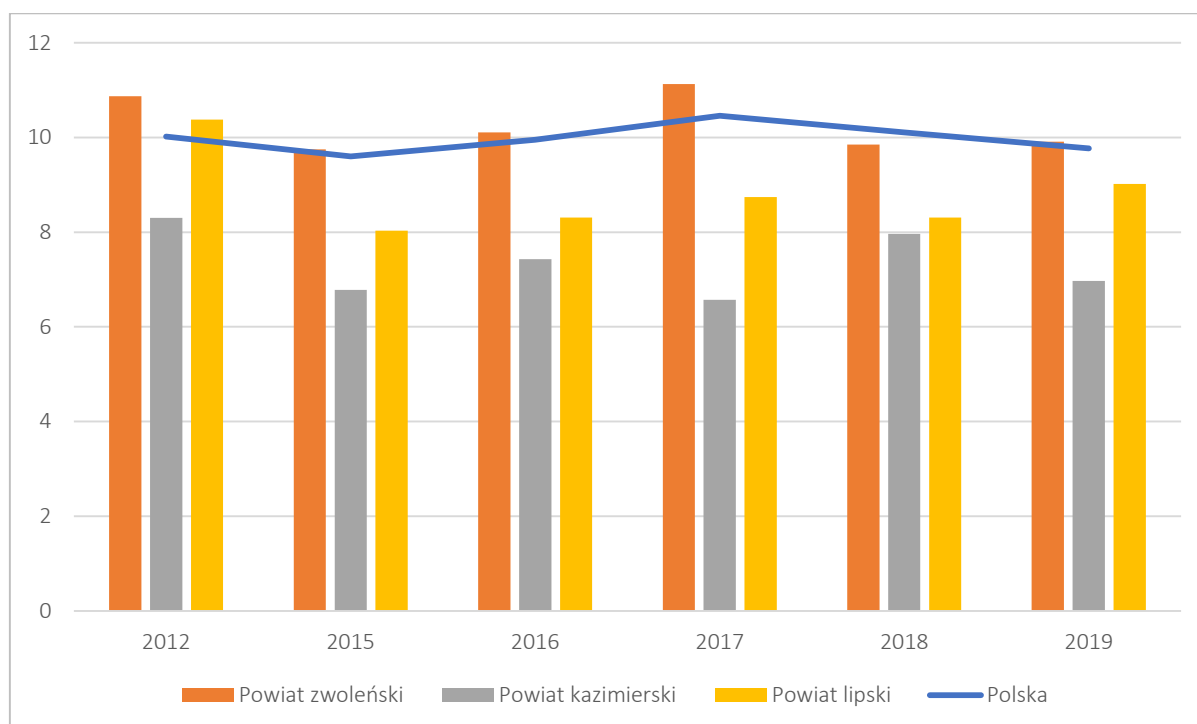
Średnioterminowa perspektywa (czyli odniesienie do 2012 roku) **wskaźnika liczby urodzeń** na tysiąc mieszkańców pokazuje, że **dla niemal wszystkich jednostek** (ponownie – z wyłączeniem powiatu kazimierskiego) **wartość tego współczynnika jest podobna** i mieściła się w przedziale 10,02-10,87. W roku 2015 zaobserwowano znaczne zróżnicowanie (pomiędzy 8,03 w Powiecie Lipskim a 10,76 w woj. mazowieckim). Przewaga województwa mazowieckiego nad pozostałymi jednostkami stale się utrzymuje i zwiększa (co zapewne wynika danych dla Warszawy i jej okolic). W 2019 roku liczba urodzeń na tysiąc była w Powiecie Lipskim nieco niższa niż w powiecie zwoleńskim oraz niż średnia dla kraju. Szczegółowe zestawienie obrazuje poniższa *Tabela 10* oraz Wykres 2.

Tabela 10 Urodzenia żywe na 1 000 ludności

Jednostka terytorialna	2012	2015	2016	2017	2018	2019
Polska	10,02	9,60	9,95	10,46	10,11	9,77
Woj. mazowieckie	10,82	10,76	11,12	11,51	11,22	11,01
Powiat Zwoleński	10,87	9,75	10,11	11,13	9,85	9,91
Powiat Kazimierski	8,30	6,78	7,43	6,57	7,96	6,97
Powiat Lipski	10,38	8,03	8,31	8,74	8,31	9,02
Powiat Zwoleński – liczba urodzeń	403	359	371	408	359	359
Powiat Kazimierski – liczba urodzeń	294	234	255	224	270	235
Powiat Lipski – liczba urodzeń	375	282	290	303	285	307

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Wykres 2 Urodzenia żywe na 1 000 ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

O ile świadczenie 500+ przełożyło się na większą liczbę urodzeń tuż po wprowadzeniu, o tyle nie przełożyło się ani na decyzje prokreacyjne w dłuższej perspektywie czasowej, ani nie podniosło znacząco przyrostu naturalnego (bilans liczby urodzeń i liczby zgonów). Średnio w kraju wartość tego wskaźnika jest ujemna od 2012 roku⁸, wartość w 2018 przekroczyła poziom z 2015 roku. W Powiecie Lipskim zmiany obserwowane w dłuższej perspektywie mają nieco inną dynamikę – **przyrost naturalny jest ujemny we wszystkich obserwowanych latach**, od 2015 roku pomału rośnie (ujemna wartość się zmniejsza), wyraźna zmiana nastąpiła w 2016 roku – gdy przyrost zwiększył się o 1,24 punktu, i w 2018, gdy odnotowano spadek w pięcioletniej tendencji wzrostowej. Podobny trend demograficzny występuje w powiecie zwoleńskim. Szczegółowe zestawienie danych przedstawia poniższa *Tabela 11*.

Tabela 11 Przyrost naturalny na 1 000 ludności

Jednostka terytorialna	2012	2015	2016	2017	2018	2019
Polska	0,04	-0,67	-0,15	-0,02	-0,68	-0,91
Woj. mazowieckie	0,53	0,45	0,88	0,86	0,33	0,35
Powiat Zwoleński	-1,89	-2,04	-1,61	-0,49	-2,96	-2,15
Powiat Kazimierski	-4,97	-6,93	-5,24	-6,07	-4,19	-4,62
Powiat Lipski	-3,13	-6,58	-6,11	-4,87	-5,60	-4,50

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

W perspektywie zaprezentowanych powyżej danych demograficznych nie zaskakuje w Powiecie Lipskim ujemne saldo migracji (czyli różnica liczby osób przybyłych w danym okresie na teren powiatu i liczby osób, które w tym samym okresie wyjechały). **Ujemna wartość salda migracji od**

⁸ W 2013 roku przyrost naturalny w kraju wynosił -0,46, a w 2014 roku -0,03.

kilku lat stale się zwiększa – w 2019 roku wynosiła -169 osób. Ujęcie salda migracji w odniesieniu na 1 tysiąc osób (-5,0 w 2019 roku) pokazuje, że stale jest to wartość wyraźnie większa niż we wszystkich pozostałych jednostkach referencyjnych. Szczegółowe zestawienie obrazuje poniższa *Tabela 12*.

Tabela 12 Saldo migracji na 1 000 osób

Jednostka terytorialna	2012	2015	2016	2017	2018	2019
Polska	-0,2	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
Woj. mazowieckie	2,5	0,0	2,4	2,5	3,1	2,9
Powiat Zwoleński	-2,3	0,0	-0,7	-2,1	-3,3	-3,5
Powiat Kazimierski	-2,1	0,0	-1,2	-0,9	-1,7	-2,0
Powiat Lipski	-3,9	0,0	-1,9	-2,9	-4,5	-5,0
Powiat Lipski – saldo migracji ogółem	-140	0	-65	-102	-154	-169

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

A1.2 Rynek pracy

Liczebność grup aktywności zawodowej

Stale rośnie udział osób w wieku poprodukcyjnym⁹ w ludności ogółem. W Powiecie Lipskim w 2012 roku osoby z tej grupy wiekowej stanowiły 20,4%, a w 2019 roku było to 24,0% ogółu populacji. Nieznacznie zmniejsza się udział osób w wieku przedprodukcyjnym (o 0,7 punktu procentowego na przestrzeni ostatnich siedmiu lat), o niespełna 3 punkty procentowe (2,7) zmniejszył się udział osób w wieku produkcyjnym. Niemal identycznie przedstawia się udział osób w wieku poprodukcyjnym w powiecie kazimierskim, z kolei w powiecie zwoleńskim odsetek osób w wieku poprodukcyjnym jest zbliżony do odsetka w kraju, który w 2019 roku wynosił 21,9% osób w wieku poprodukcyjnym.

Kierunek zmian demograficznych – zwiększanie się udziału osób w wieku poprodukcyjnym (popularnie nazywane „starzeniem się społeczeństwa”) **jest w Powiecie Lipskim taki sam, jak w odniesieniu do populacji w kraju** i podobnie nieznacznie zmniejsza się odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym. Szczegółowe zestawienie prezentuje poniższa *Tabela 13*.

Tabela 13 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem

rok	wiek populacji	Polska	Woj. mazowieckie	Powiat Zwoleński	Powiat Kazimierski	Powiat Lipski
2019	przedprodukcyjny	18,1	19,2	18,7	14,7	16,6
	produkcyjny	60,0	59,0	60,7	60,9	59,4
	poprodukcyjny	21,9	21,8	20,6	24,4	24,0
2018	przedprodukcyjny	18,1	19,0	18,7	14,9	16,5
	produkcyjny	60,6	59,5	61,2	61,3	60,1
	poprodukcyjny	21,4	21,4	20,1	23,8	23,4
2017	przedprodukcyjny	18,0	18,9	18,7	15,0	16,5

⁹ Przez wiek produkcyjny rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Dla mężczyzn przyjęto wiek 15-64 lata, dla kobiet - 15-59 lat (definicja GUS).

rok	wiek populacji	Polska	Woj. mazowieckie	Powiat Zwoleński	Powiat Kazimierski	Powiat Lipski
	produkcyjny	61,2	60,1	61,6	61,8	60,6
	poprodukcyjny	20,8	21,0	19,6	23,2	22,9
2016	przedprodukcyjny	17,9	18,7	18,8	15,1	16,7
	produkcyjny	61,8	60,7	62,1	62,2	61,2
	poprodukcyjny	20,2	20,6	19,1	22,7	22,2
2015	przedprodukcyjny	18,0	18,6	18,9	15,3	16,7
	produkcyjny	62,4	61,4	62,4	62,5	61,7
	poprodukcyjny	19,6	20,0	18,7	22,2	21,6
2012	przedprodukcyjny	18,3	18,6	19,9	16,5	17,3
	produkcyjny	63,9	62,9	62,5	62,7	62,3
	poprodukcyjny	17,8	18,6	17,6	20,8	20,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Bezrobotni

Odsetek bezrobotnych osób w wieku produkcyjnym stale się zmniejsza – zarówno w kraju, jak i w Powiecie Lipskim i pozostałych jednostkach referencyjnych. Zmiana ta ma podobną dynamikę, czyli zmniejszenie jest porównywalne zarówno w Powiecie Lipskim (różnica to -4,8 punktu procentowego), jak i w województwie i średnio w kraju (tu spadek wyniósł 4,9 p.p.). Większy natomiast jest w odniesieniu do średniej dla kraju i województwa udział bezrobotnych w ogólnej ludności – średnio w Powiecie Lipskim jest więcej o 4 punkty procentowe i ta różnica utrzymuje się od kilku lat. **W 2019 roku udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym był w Powiecie Lipskim najwyższy spośród wszystkich porównywanych jednostek i wynosił 7,9** (do 2017 roku najwyższy udział notowano w powiecie zwoleńskim, w 2012 udział ten wynosił 14,6, w tym samym roku w Powiecie Lipskim odnotowano 12,7).

We wszystkich jednostkach **wśród bezrobotnych przeważają kobiety**. Średnio w kraju i województwie różnica ta wynosi nieco ponad jeden punkt procentowy (w Powiecie Lipskim: 1,6 punktu różnicy w 2019 roku). Co ciekawe – w 2012 roku różnica między bezrobociem kobiet i mężczyzn nie była aż tak znaczna w porównywanych powiatach: w powiatach lipskim i zwoleńskim mężczyźni nawet przeważali wśród osób bezrobotnych, podobnie w województwie. W Powiecie Lipskim przewaga mężczyzn w tej grupie utrzymywała się także w 2015 roku. Wyraźna zmiana w udziale bezrobotnych nastąpiła w obserwowanych powiatach w roku 2016 (zwoleński) i 2017 (lipski). Jak widać w zestawieniu w poniższej tabeli, w Powiecie Lipskim wskaźnik osób bezrobotnych zmniejszył się w 2017 roku w obu grupach, w przypadku mężczyzn z 9,7 do 8,2 (o 1,5 p.p.), a w przypadku kobiet z 9,9 do 9,2 (o 0,7 p.p.), tym samym różnica w udziale obu płci w grupie bezrobotnych zwiększyła się z 0,2 p.p. w 2016 roku do 1 p.p. w 2017. W kolejnych latach różnica ta nadal rosła, choć z każdym kolejnym rokiem wzrost był coraz mniejszy (w 2018 o pół punktu, a w 2019 o 0,1 p.p.). Szczegółowe zestawienie prezentuje poniższa *Tabela 14*, różnice w udziale kobiet i mężczyzn (dla każdej z jednostek) zaznaczono kolorem niebieskim.

Tabela 14 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym

jednostka terytorialna	2012	2015	2016	2017	2018	2019
Polska – ogółem	8,7	6,5	5,6	4,6	4,2	3,8
Polska – mężczyźni	8,0	5,9	5,0	3,9	3,5	3,2
Polska – kobiety	9,4	7,2	6,4	5,4	5,0	4,4
różnica kobiety - mężczyźni	1,4	1,3	1,4	1,5	1,5	1,2
Woj. mazowieckie – ogółem	8,2	6,6	5,8	4,8	4,2	3,9
Woj. mazowieckie – mężczyźni	8,2	6,5	5,6	4,4	3,9	3,6
Woj. mazowiecki – kobiety	8,1	6,7	6,0	5,1	4,6	4,2
różnica kobiety - mężczyźni	-0,1	0,2	0,4	0,7	0,7	0,6
Powiat Zwoleński – ogółem	14,6	12,6	10,0	7,7	7,1	6,5
Powiat Zwoleński – mężczyźni	14,9	12,4	9,6	7,4	6,6	5,7
Powiat Zwoleński – kobiety	14,3	12,8	10,5	8,0	7,8	7,5
różnica kobiety - mężczyźni	-0,6	0,4	0,9	0,6	1,2	1,8
Powiat Kazimierski – ogółem	9,4	8,1	7,4	6,2	5,9	5,3
Powiat Kazimierski – mężczyźni	9,1	7,7	7,1	6,0	5,3	4,8
Powiat Kazimierski – kobiety	9,9	8,6	7,8	6,6	6,5	5,8
różnica kobiety - mężczyźni	0,8	0,9	0,7	0,6	1,2	1
Powiat Lipski – ogółem	12,7	10,5	9,8	8,7	7,8	7,9
Powiat Lipski – mężczyźni	12,8	10,5	9,7	8,2	7,1	7,2
Powiat Lipski – kobiety	12,6	10,4	9,9	9,2	8,6	8,8
różnica kobiety - mężczyźni	-0,2	-0,1	0,2	1	1,5	1,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Innym popularnym wskaźnikiem obrazującym kondycję rynku pracy jest **stopa bezrobocia rejestrowanego**¹⁰, która w Powiecie Lipskim **wynosiła w 2019 roku 9,8. Jest to poziom najwyższy spośród wszystkich porównywanych jednostek i niemal dwukrotnie wyższy niż w kraju (5,2).** Od 2012 roku odnotowano spadek o 7,2 p.p., jest to zmiana na poziomie pomiędzy zmianą w kraju (-8,2) i w województwie (-6,3).

Tabela 15 Stopa bezrobocia rejestrowanego ogółem

Jednostka terytorialna	2012	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2012
Polska	13,4	9,7	8,2	6,6	5,8	5,2	-8,2
Woj. mazowieckie	10,7	8,3	7,0	5,6	4,9	4,4	-6,3
Powiat Zwoleński	21,9	18,8	15,2	11,9	10,8	9,7	-12,2
Powiat Kazimierski	12,6	10,5	9,6	8,1	7,5	6,7	-5,9
Powiat Lipski	17,0	13,7	12,6	11,1	9,9	9,8	-7,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Zestawienie szczegółowych danych dla Powiatu Lipskiego pokazuje strukturę populacji osób bezrobotnych i różnice w tej strukturze w ciągu minionych lat. **Ponad połowa (58%) ogółu**

¹⁰ Bezrobocie rejestrowane obejmuje (zgodnie z definicją GUS) osoby niezatrudnione i niewykonujące innej pracy zarobkowej, zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy ze szczególnym odniesieniem do osób niepełnosprawnych i uczących się, w tym w ramach przygotowania do zawodu.

bezrobotnych to długotrwale bezrobotni. Od kilku lat obserwowana jest stagnacja na podobnym, wysokim poziomie (w 2015 roku udział długotrwale bezrobotnych w bezrobotnych ogółem wynosił 62%, zatem po pięciu latach udział ten zmniejszył się o 4,2 p.p.). Tę statystykę pochodzącą z GUS można uzupełnić komentarzem zawartym w Raporcie o stanie powiatu: „w 2019 roku do Powiatowego Urzędu Pracy w Lipsku zgłosiło się 2 285 osób, które uzyskały status osoby bezrobotnej. Niepokojący jest **bardzo wysoki udział osób bezrobotnych powracających do rejestrów po raz kolejny**. Na dzień 31.12.2019 roku liczba osób w tej kategorii wyniosła 2 000 osób, tj. **87,5% ogółu nowo zarejestrowanych**. Świadczy to o nietrwałości podejmowanego zatrudnienia. Osoby rejestrujące się po raz pierwszy w liczbie 285 stanowiły niespełna 12,5%.”

Ponad 1/3 bezrobotnych to ludzie młodzi: osoby w wieku do 30 r.ż. stanowiły 35% ogółu, od 2015 roku odnotowano spadek o 5,3 p.p. (z niemal 40% w 2015 roku). Warto zauważyć, że osoby w wieku do 25 roku życia stanowią 17% ogółu bezrobotnych. Osoby do 30 r. ż. pięć lat temu stanowiły 39,9% bezrobotnych ogółem, w 2019 roku – 28%. Odwrotna tendencja jest widoczna w grupie osób zbliżających się do wieku emerytalnego: od pięciu lat udział 50-latków wśród bezrobotnych ogółem stale rośnie (do 28% w 2019 roku), w 2018 roku przyrost ten był bardziej dynamiczny. W grupie bezrobotnych nieco mniej jest kobiet. Szczegółowe zestawienie prezentuje poniższa *Tabela 16*.

Tabela 16 Liczba osób bezrobotnych

grupa mieszkańców	2015		2016		2017		2018		2019	
ogółem	2 264	100%	2 083	100%	1 809	100%	1 597	100%	1 588	100%
kobiety	1 262	55,7%	1 146	55,0%	953	52,7%	816	51,1%	806	50,8%
mężczyźni	1 002	44,3%	937	45,0%	856	47,3%	781	48,9%	782	49,2%
do 25 roku życia	523	23,1%	442	21,2%	351	19,4%	282	17,7%	273	17,2%
do 30 roku życia	903	39,9%	805	38,6%	662	36,6%	583	36,5%	549	34,6%
powyżej 50 r.ż.	497	22,0%	474	22,8%	391	21,6%	352	22,0%	362	22,8%
długotrwale bezrobotni	1 409	62,2%	1 344	64,5%	1 126	62,2%	959	60,1%	922	58,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Liczba podmiotów gospodarczych

Dostępne dane pokazują liczbę podmiotów wpisanych do rejestru REGON. Zestawienie danych pokazuje, że w Powiecie Lipskim **stale rośnie liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON**, w 2019 roku wynosiła 80 na 1 tys. ludności. Jest to wskaźnik znacznie wyższy niż w powiatach referencyjnych (66 w zwoleńskim i 59 w kazimierskim) i **dużo niższy niż średnio w województwie (158) i w kraju (117)**.

Stale, choć niezbyt dynamicznie, rośnie liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym¹¹ - w 2019 roku było to średnio 11 osób, nieco więcej niż w powiecie zwoleńskim (9) i wyraźnie więcej niż w powiecie kazimierskim (7). Średnia dla kraju to 14 osób prowadzących działalność przypadające na 100 osób w wieku aktywności zawodowej.

Nieznacznie i wahadłowo spada w perspektywie kilku lat udział osób prowadzących działalność w liczbie podmiotów gospodarki. Od 2015 roku wskaźnik ten wynosi w Powiecie Lipskim średnio 81, jednocześnie w pozostałych jednostkach referencyjnych nieznacznie ale systematycznie spada. Szczegółowe zestawienie obrazuje poniższa *Tabela 17*.

Tabela 17 REGON – podmioty gospodarki narodowej

jednostka terytorialna	2012	2015	2016	2017	2018	2019
podmioty wpisane do rejestru REGON na 1 tys. ludności						
Polska	103	109	110	112	114	117
Woj. mazowieckie	132	143	147	150	151	158
Powiat Zwoleński	53	57	58	61	63	66
Powiat Kazimierski	50	53	52	54	56	59
Powiat Lipski	73	74	74	75	76	80
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym						
Polska	11,86	12,38	12,49	12,76	13,37	13,96
Woj. mazowieckie	14,47	15,32	15,54	15,89	16,65	17,49
Powiat Zwoleński	7,03	7,53	7,66	8,17	8,60	9,16
Powiat Kazimierski	5,80	5,99	5,93	6,17	6,56	7,01
Powiat Lipski	9,57	9,77	9,76	9,92	10,33	10,86
udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w liczbie podmiotów gospodarki narodowej ogółem						
Polska	73,4	71,0	70,1	69,6	71,3	71,3
Woj. mazowieckie	69,0	65,7	64,3	63,5	65,6	65,5
Powiat Zwoleński	82,4	81,9	81,7	82,4	83,1	83,7
Powiat Kazimierski	72,3	71,2	70,5	70,9	71,9	71,9
Powiat Lipski	81,9	80,9	80,6	80,7	81,5	81,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Tendencję na rynku pracy można zaobserwować analizując wskaźniki podmiotów zarejestrowanych i wyrejestrowanych z rejestru REGON. Pierwszy oznacza wzrost liczby podmiotów, drugi – spadek tej wartości. **Od 2012 roku rośnie liczba podmiotów nowo zarejestrowanych.** W każdej z porównywanych jednostek liczba zarejestrowanych w danym roku podmiotów jest wyższa w 2019 roku niż w 2012, przy czym wzrost ten przeważnie

¹¹ Należy pamiętać, że wskaźnik ten wynika z korelacji dwóch wartości: liczby osób prowadzących działalność gospodarczą i liczby osób w wieku produkcyjnym, jeśli udział osób z tej drugiej grupy będzie się zmniejszał, to wartość wskaźnika będzie wzrastać nie w konsekwencji aktywności gospodarczej ale zmiany w strukturze demograficznej. W części dotyczącej demografii wskazano, że w odniesieniu do Powiatu Lipskiego udział osób w wieku produkcyjnym od kilku lat pozostaje na podobnym poziomie, jednak w odniesieniu do innych jednostek samorządowych wartość ta się zmniejsza.

ma charakter wahadłowy. W 2019 roku w Powiecie Lipskim było 61 nowo zarejestrowanych podmiotów na 10 tys. ludności i jest to wartość zbliżona do wartości dla porównywanych powiatów (63 w zwoleńskim i 60 w kazimierskim). W województwie mazowieckim wzrost jest najbardziej dynamiczny a liczba jednostek przekracza wartość dla kraju (w 2019 roku wynosiła 130 w województwie i 99 w kraju).

W Powiecie Lipskim zmniejsza się liczba podmiotów wyrejestrowanych z REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności. W 2019 było to 29 podmiotów, o 13 mniej niż w 2012 roku. Warto jednak zwrócić uwagę na dynamiczny spadek w 2019 roku – z 47 podmiotów wyrejestrowanych w 2018 roku do 29 wyrejestrowanych w 2019. Do 2019 roku liczba wyrejestrowanych podmiotów nieznacznie rosła lub utrzymywała się na wysokim poziomie. Taki trend – niewielkie zmiany w okresie do 2018 roku i znaczny spadek liczby wyrejestrowanych podmiotów w 2019 roku – jest obserwowany we wszystkich jednostkach. Szczegółowe zestawienie prezentuje poniższa *Tabela 18*.

Tabela 18 REGON – podmioty gospodarki narodowej

jednostka terytorialna	2012	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2012
jednostki nowo zarejestrowane w REGON na 10 tys. ludności							-
Polska	93	94	91	94	102	99	6
Woj. mazowieckie	115	128	127	125	134	130	15
Powiat Zwoleński	57	50	56	65	64	63	6
Powiat Kazimierski	53	38	34	48	55	60	7
Powiat Lipski	54	48	42	50	61	61	7
jednostki wykreślone z REGON na 10 tys. ludności							-
Polska	65	76	77	75	86	59	-6
Woj. mazowieckie	72	85	88	87	123	61	-11
Powiat Zwoleński	35	33	45	39	41	29	-6
Powiat Kazimierski	26	36	36	34	30	24	-2
Powiat Lipski	42	46	46	47	47	29	-13

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Cechy miasta powiatowego - Lipska

Powiat Lipski stanowi prężnie rozwijający się region. Głównym centrum gospodarczym Powiatu, mającym potencjał i perspektywę dalszego rozwoju, jest miasto Lipsko, które jest siedzibą instytucji powiatowych, służb i straży. Miasto zapewnia mieszkańcom niezbędne usługi socjalne i zdrowotne, a istniejącym tu podmiotom gospodarczym bezpieczeństwo.

Działający w Lipsku Samodzielny Zespół Zakładów Podstawowej Opieki Zdrowotnej jest największym pracodawcą. Szpital Powiatowy (280 łóżek) z przychodniami specjalistycznymi, dysponuje wykwalifikowaną kadrą i najnowocześniejszym sprzętem diagnostycznym (takim jak tomograf komputerowy, aparat RTG czy ECHO), dzięki którym zapewnia mieszkańcom Powiatu opiekę medyczną na 11 oddziałach:

- o Anestezjologia i intensywna terapia,

- Wewnętrzny,
- Dziecięcy,
- Chirurgia ogólna i urazowo – ortopedyczna,
- Ginekologia i położnictwo,
- Neonatologia (oddział noworodkowy),
- Rehabilitacja,
- Reumatologia,
- Psychiatria,
- Pielęgnacyjno – opiekuńczy,
- Leczenie uzależnień.

Szczególnie gmina Lipsko wyróżnia się na tle pozostałych gmin i miejscowości wchodzących w skład Powiatu Lipskiego pod względem uprzemysłowienia. Dzięki zlokalizowanym zakładom przemysłowym gminę Lipsko należy zakwalifikować do gmin o charakterze przemysłowo-rolniczym.

Miasto Lipsko, jako stolica Powiatu, jest nie tylko siedzibą instytucji powiatowych, ale przede wszystkim miejscem prowadzenia różnorodnej działalności przemysłowej w sektorze metalowym oraz rolno-spożywczym. Tutaj zlokalizowane są m. in. zakłady:

- Kingspan Sp. z o.o. w Lipsku (kapitał irlandzki) – produkcja płyt warstwowych oraz transport i spedycja,
- Marbet Sp.K. w Lipsku – dystrybucja łożysk tocznych, obróbka metali (gazowe i laserowe wycinanie, gięcie, obróbka CNC, transport i spedycja),
- Scandic Food Sp. z o.o. w Lipsku (kapitał duński) – skup i przetwórstwo owoców i warzyw, produkcja mrożonek owocowo – warzywnych,
- Unimar Sp. z o.o. w Lipsku – produkcja sprzęgów, zbiorników, wózków i holi samochodowych,
- Publina Sp. z o.o. w Lipsku – przetwórstwo mięsne,
- Mleko Sp. z o.o. w Lipsku – przetwórstwo mleka,
- GOMAR Sp. z o.o. w Daniszowie – przetwórstwo owoców i warzyw.

Każdy z w/w zakładów zatrudnia od 10 do 300 pracowników, a w sezonie zbioru owoców i warzyw nawet więcej. Wymienione zakłady tworzą charakter Lipska i w istotny sposób decydują o stopie zamożności zarówno mieszkańców miasta jak i odległych miejscowości.

A1.3 Aktywność społeczna

Organizacje pozarządowe

Z Wykazu Stowarzyszeń zamieszczonego na stronie www Powiatu Lipskiego wynika, że na terenie powiatu zarejestrowane są ogółem 142 organizacje pozarządowe, z czego **największą grupę stanowią Ochotnicze Straże Pożarne oraz stowarzyszenia** (po 43 podmioty w obu grupach). Najwięcej organizacji pozarządowych zarejestrowanych jest na terenie gminy Lipsko – 43, a najmniej w gminie Chotcza – 9. Szczegółowe zestawienie prezentuje poniższa Tabela 19.

Tabela 19 Liczba organizacji pozarządowych działających w gminach powiatu

typ organizacji	Chotcza	Ciepielów	Lipsko	Rzeczniów	Sienno	Solec	ogółem
Ochotnicze Straże Pożarne	4	5	5	11	10	8	43
Sportowe	2	3	8	3	5	3	24
Stowarzyszenia mające siedzibę na terenie Powiatu Lipskiego	2	3	13	8	10	7	43
Oddziały Stowarzyszeń centralnych mające siedzibę na terenie Powiatu Lipskiego	1	3	11	1	2	2	20
Stowarzyszenia zwykłe	-	1	5	1	-	-	7
Fundacje	-	-	1	-	1	3	5
suma	9	15	43	24	28	23	142
	6,3%	10,6%	30,3%	16,9%	19,7%	16,2%	100%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie powiatowego Wykazu organizacji pozarządowych

Z Raportu o stanie powiatu za 2019 rok wynika, że na koniec 2019 roku na terenie powiatu działało 66 organizacji pozarządowych, w tym:

- stowarzyszeń innych niż sportowe – 59, w tym zwykłych 11;
- fundacji – 6, działających w obszarach:
 - nauki, edukacji, oświaty i wychowania;
 - kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji;
 - pomocy społecznej;
 - zdrowia i rehabilitacji osób niepełnosprawnych.

Liczba organizacji społecznych na tysiąc mieszkańców to wskaźnik zastosowany do porównania z innymi jednostkami terytorialnymi. **Średnia liczba organizacji na tysiąc mieszkańców (3,78 w 2019 roku) jest zbliżona do wartości dla kraju (3,83), jest wyraźnie wyższa niż w powiecie zwolenckim (2,27) i nieco niższa niż w kazimierskim (4,25).** Najwyższa wartość odnosi się do województwa mazowieckiego (4,62), tu ponownie widać wpływ Warszawy na średnią statystyczną. Porównanie średniej liczby NGO-sów w perspektywie kilku lat pokazuje, że **w Powiecie Lipskim wzrost był najbardziej dynamiczny** – o 1,02 p.p., przy średniej dla kraju na poziomie 0,83. Wartość tego wskaźnika od 2012 roku stale rośnie. Szczegółowe zestawienie prezentuje Tabela 20 poniżej.

Tabela 20 NGO - fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców

jednostka terytorialna	2012	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2012
Polska	3,00	3,51	3,68	3,85	3,68	3,83	0,83
Woj. mazowieckie	3,66	4,33	4,57	4,78	4,42	4,62	0,96

jednostka terytorialna	2012	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2012
Powiat Zwoleński	1,75	2,09	2,15	2,21	2,20	2,27	0,52
Powiat Kazimierski	3,46	3,80	3,97	4,17	4,14	4,25	0,79
Powiat Lipski	2,76	3,19	3,27	3,51	3,45	3,78	1,02

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Z kolei **frekwencja** w pierwszej turze wyborów samorządowych w latach 2014 i 2018 (wybory wójtów, burmistrzów i prezydentów miast) **była w Powiecie Lipskim wyższa niż w kraju** i wynosiła odpowiednio 56,49 w 2014 roku i 57,80 w 2018 roku. W 2014 roku frekwencja była wyższa niż w województwie, a w całym zestawieniu była niższa tylko od frekwencji w powiecie zwoleńskim (59,10 w pierwszej turze). W 2018 frekwencja w Powiecie Lipskim w pierwszej turze była nieco wyższa niż frekwencja w 2014 roku. Szczegółowe zestawienie prezentuje Tabela 21 poniżej.

Tabela 21 Frekwencja w wyborach samorządowych 2018

jednostka terytorialna	2014		2018	
	I tura	II tura	I tura	II tura
Polska	47,34	39,97	54,90	48,83
Woj. mazowieckie	51,15	44,01	60,93	51,62
Powiat Zwoleński	59,10	44,49	59,77	50,57
Powiat Kazimierski	51,34	38,45	53,78	42,50
Powiat Lipski	56,49	49,15	57,80	b.d.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Uczestnictwo w kulturze

Liczba imprez w Powiecie Lipskim znacznie się zwiększyła na przestrzeni ostatnich lat – z 37 w 2012 roku do 117 w roku 2019, w tej kategorii Powiat wyróżnia się pozytywnie na tle pozostałych dwóch powiatów referencyjnych, gdzie liczba imprez uległa znacznemu zmniejszeniu. Analogicznie wygląda dynamika zmiany liczby uczestników imprez na tysiąc osób – w Powiecie Lipskim wzrosła (z 449 w 2012 do 886 w 2019) i zbliżyła się do poziomu średniej dla kraju. Warto zauważyć, że zmiany w zarówno w zakresie liczby imprez jak i ich uczestników przebiegają dość dynamicznie, co widać szczególnie w porównaniu danych za lata 2016 i 2017. Może być więc tak, że różnice te wynikają nie tyle z realnej aktywności kulturalnej, ile np. ze zmian w zakresie sprawozdawczości dotyczącej poszczególnych wydarzeń. Szczegółowe dane liczbowe są zawarte w Tabeli 22 poniżej.

Tabela 22 Działalność centrów, domów, ośrodków kultury, klubów i świetlic

jednostka terytorialna	2012	2015	2016	2017	2018	2019
imprezy						
Polska	195 070	217 412	236 442	239 691	242 277	243 839
Woj. mazowieckie	17 976	23 353	23 352	25 391	28 549	26 966
Powiat Zwoleński	134	164	210	195	212	84

Strategia Rozwoju Powiatu Lipskiego na lata 2021-2030

jednostka terytorialna	2012	2015	2016	2017	2018	2019
Powiat Kazimierski	98	51	51	68	148	34
Powiat Lipski	37	106	264	31	128	117
liczba uczestników imprez na 1000 ludności						
Polska	817,0	891,9	925,1	945,3	1 027,9	976,8
Woj. mazowieckie	546,7	646,4	694,4	675,6	911,7	667,0
Powiat Zwoleński	329,1	370,7	494,8	551,5	447,4	419,1
Powiat Kazimierski	385,5	505,6	380,2	304,7	320,4	147,3
Powiat Lipski	488,7	1 021,1	929,3	208,7	765,6	885,6
liczba osób na placówkę (centrum kultury, dom kultury, ośrodek kultury, klub, świetlice)						
Polska	9 956,92	9 444,04	9 142,01	9 085,95	9 065,65	9 020,58
Woj. mazowieckie	19 931,43	18 968,49	18 696,51	18 959,92	17 600,69	17 271,24
Powiat Zwoleński	18 534,50	18 380,50	18 346,50	18 303,00	18 164,00	18 083,00
Powiat Kazimierski	11 758,33	11 483,00	11 424,33	11 349,67	11 283,67	11 206,33
Powiat Lipski	17 946,00	11 687,67	11 614,33	17 248,00	11 404,67	11 291,33

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Edukacja

Na terenie Powiatu Lipskiego w 2018 roku działało 17 szkół podstawowych, w których uczyło się ponad dwa tysiące uczniów, przy czym widoczny w latach 2017 i 2018 wzrost wynikał zapewne z likwidacji gimnazjów i „zatrzymania” uczniów klas VII i VIII. Zmiana w systemie edukacji może także przekładać się na widoczną w kolejnym wierszu tabeli rosnącą liczbę nauczycieli zatrudnionych w szkołach podstawowych.

Stale rośnie liczba uczniów szkół specjalnych, w 2018 roku było to 66 osób. Wraz ze wzrostem liczby uczniów rośnie liczba nauczycieli – z trzech etatów w 2012 roku do niemal 28 etatów w 2019 roku. Zestawienie danych w Tabeli 23 poniżej.

Tabela 23 Szkoły podstawowe

wybrany wskaźnik edukacji	2012	2015	2016	2017	2018	2019
szkoły podstawowe ogółem	19	17	17	17	17	-
szkoły podstawowe prowadzone przez samorząd	15	14	14	14	14	-
szkoły podstawowe prowadzone przez stowarzyszenia	4	3	3	3	3	-
liczba uczniów w szkołach podstawowych ogółem	1 855	1 974	1 787	2 065	2 352	-
liczba nauczycieli zatrudnionych w szkołach podstawowych w przeliczeniu na etaty	177	185	173	206	238	235
szkoły podstawowe specjalne	1	1	1	2	2	-
liczba uczniów szkół podstawowych specjalnych	10	27	27	48	66	-
liczba nauczycieli zatrudnionych w szkołach podstawowych specjalnych w przeliczeniu na etaty	3,48	9,59	10,85	14,41	22,54	27,8 2

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Nie zmieniła się w ostatnich latach liczba liceów – w Powiecie Lipskim funkcjonują trzy tego typu placówki. W porównaniu z 2012 rokiem wyraźnie (o niemal ¼) zmniejszyła się liczba uczniów. Zmniejszyła się – z trzech do dwóch – liczba średnich szkół zawodowych. Analogicznie – zmniejszyła się także liczba uczniów. Z roku na rok zmniejsza się także liczba uczniów szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy (z 16 w 2012 roku do 6 w 2018). Szczegółowe zestawienie wybranych zagadnień obrazujących edukację w szkołach średnich obrazuje poniższa Tabela 24.

Tabela 24 Licea i szkoły zawodowe

wybrany wskaźnik edukacji	2012	2015	2016	2017	2018	2019
licea ogólnokształcące	3	3	3	3	3	-
licea prowadzone przez samorząd gminny	1	1	1	1	1	-
licea prowadzone przez samorząd powiatowy	2	2	2	2	2	-
liczba uczniów w liceach	427	324	360	347	332	-
liczba nauczycieli zatrudnionych w liceach w przeliczeniu na etaty	33,75	30,52	32,69	33,63	33,95	43,33
zdawalność egzaminów maturalnych w liceach	89,2	85,0	85,1	92,3	76,1	-
szkoły średnie zawodowe	3	2	2	2	2	-
liczba uczniów szkół średnich zawodowych	355	311	299	268	278	-
nauczyciele zatrudnieni w zasadniczych szkołach zawodowych w przeliczeniu na etaty	11,09	9,70	6,75	2,95	0,00	-
zdawalność egzaminów maturalnych w szkołach ponadgimnazjalnych zawodowych	91,8	72,1	96,4	88,6	73,8	-
szkoły specjalne przysposabiające do pracy	1	1	1	1	1	-
uczniowie szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy	16	13	12	9	6	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Wykaz szkół i placówek edukacyjnych działających na terenie Powiatu (stan na koniec 2019 roku):

- a) Zespół Szkół Ogólnokształcących i Technicznych im. Jana Pawła II w Lipsku: Liceum Ogólnokształcące, Technikum, Branżowa Szkoła I Stopnia, Szkoła Policealna, Internat;
- b) Zespół Szkół Technicznych w Siennie: Technikum im. Ks. Mjr. Stanisława Domańskiego, Branżowa Szkoła I Stopnia im. Ks. Mjr Stanisława Domańskiego, Szkoła Policealna im. Ks. Mjr Stanisława Domańskiego, Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych, Internat;
- c) Zespół Szkół w Solcu nad Wisłą: Liceum Ogólnokształcące, Technikum, Branżowa Szkoła I Stopnia, Gimnazjum Sportowe (do 31.08.2019 roku), Szkolne Schronisko Młodzieżowe, Internat;
- d) Centrum Kształcenia Ustawicznego w Solcu nad Wisłą: Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych, Szkoła Policealna;
- e) Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Kawalerów Orderu Uśmiechu w Hucie: Przedszkole Specjalne, Szkoła Podstawowa Specjalna, Gimnazjum Specjalne (do 31.08.2019 roku), Szkoła Specjalna Przysposabiająca do Pracy;
- f) Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Solcu nad Wisłą: Szkoła Podstawowa Specjalna przy Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii w Solcu nad Wisłą, Gimnazjum Specjalne przy Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii w Solcu nad Wisłą (do 31.08.2019 roku), Branżowa

Szkoła I Stopnia Specjalna dla młodzieży zagrożonej niedostosowaniem społecznym przy Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii w Solcu nad Wisłą;

- g) Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Lipsku;
- h) Zespół Szkół Ogólnokształcących w Siennie;
- i) Szkoła Muzyczna I stopnia w Siennie.

Przestępczość

W Raporcie o Stanie powiatu za rok 2019 podano m. in. dane zebrane podczas realizacji Krajowej Mapy Zagrożeń Bezpieczeństwa. Odnotowano 368 zgłoszenia, w tym 309 potwierdzonych i 58 zgłoszeń niepotwierdzonych. W większości zgłoszenia te dotyczyły przekroczenia prędkości oraz spożywania alkoholu w miejscach niedozwolonych.

Z kolei z danych GUS wynika, że liczba przestępstw popełnianych na terenie Powiatu Lipskiego w ciągu ostatnich pięciu lat nieco wzrosła choć należy zauważyć, że wzrost ten nie jest tendencją stałą (w latach 2016 i 2019 odnotowano spadki). Najbardziej **zwiększyła się liczba przestępstw o charakterze kryminalnym (o 63) oraz przeciwko rodzinie i opiece (o 52)**. Zmniejszyła się nieznacznie (-3) liczba przestępstw o charakterze gospodarczym. Szczegółowe zestawienie zawiera Tabela 25.

Tabela 25 Przestępczość

przestępstwa	2012	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015
ogółem	734	375	336	383	414	395	20
o charakterze kryminalnym	315	193	178	229	274	256	63
o charakterze gospodarczym	52	51	49	54	41	48	-3
przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i bezpieczeństwu w komunikacji - drogowe	286	70	90	74	85	70	0
przeciwko życiu i zdrowiu	15	8	6	16	14	11	3
przeciwko mieniu	226	122	125	115	74	96	-26
przeciwko wolności, wolności sumienia i wyznania, wolności seksualnej i obyczajności razem	-	7	12	13	12	17	10
przeciwko rodzinie i opiece	-	39	33	41	138	91	52
przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i bezpieczeństwu w komunikacji razem	-	70	90	76	87	71	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Ujęcie liczby przestępstw w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców umożliwia porównanie pomiędzy różnymi jednostkami. **W 2019 roku liczba przestępstw w Powiecie Lipskim liczba ta była najniższa spośród wszystkich porównywanych jednostek**, w tym także w odniesieniu do powiatów referencyjnych. W odniesieniu do kraju i województwa różnica jest znaczna (w obu tych jednostkach przestępstw jest niemal dwukrotnie więcej). W ujęciu średniookresowym odnotowano spadek liczby przestępstw – w Powiecie Lipskim najwyższy wśród wszystkich jednostek, na poziomie -8,71 przestępstwa na tysiąc mieszkańców. Powyżej 8 p. p. zmniejszył się także wskaźnik dla kraju, jednak w tym przypadku zmiana następowała

z dużo wyższego poziomu – średnio w 2012 roku odnotowano 29 przestępstw na tysiąc mieszkańców. Szczegółowe zestawienie zawiera Tabela 26.

Tabela 26 Przestępstwa stwierdzone przez Policję ogółem na 1000 mieszkańców

Jednostka terytorialna	2012	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2012
Polska	29,06	20,80	19,48	19,62	19,99	20,75	-8,31
Woj. mazowieckie	26,99	21,06	20,20	19,35	20,92	21,24	-5,75
Powiat Zwoleński	18,98	12,11	10,00	24,39	25,04	12,95	-6,03
Powiat Kazimierski	14,12	54,91	10,20	7,66	12,82	12,33	-1,79
Powiat Lipski	20,32	10,68	9,63	11,05	12,07	11,61	-8,71

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

A1.4 Infrastruktura i zarządzanie kryzysowe

Wodociąg

W 2018 roku udział budynków podłączonych do wodociągu wynosił 78,9% ogółu budynków mieszkalnych w powiecie, i jest to **wartość nieco niższa – o średnio 8 p.p. od średnich dla kraju (84,8) i województwa (82,5)**. Sytuacja w Powiecie korzystnie zmieniła się w ciągu ostatnich kilku lat – nastąpił wzrost o nieco ponad 5 p.p., i jest to wzrost bardziej dynamiczny niż w odniesieniu do kraju i województwa. Udział budynków podłączonych do wodociągu w 2019 roku był w Powiecie Lipskim zbliżony do wartości w powiecie kazimierskim (79,9) i nieco wyższy niż w zwoleńskim (72,8). Zestawienie jest zawarte w Tabeli 27 poniżej.

Tabela 27 Udział budynków mieszkalnych podłączonych do wodociągu

jednostka terytorialna	2012	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015
Polska	-	84,1	84,1	84,1	84,6	84,8	0,7
Woj. mazowieckie	-	80,3	81,1	81,4	82,0	82,5	2,2
Powiat Zwoleński	-	62,0	62,8	68,9	72,6	72,8	10,8
Powiat Kazimierski	-	78,6	78,6	78,9	79,3	79,9	1,3
Powiat Lipski	-	73,5	73,5	76,9	76,6	78,9	5,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Z sieci wodociągowej korzysta średnio trzy czwarte mieszkańców Powiatu Lipskiego. Jest to **odsetek niższy niż w odniesieniu do kraju i województwa**, gdzie dostęp do bieżącej wody ma ponad 90% mieszkańców. Odsetek mieszkańców Powiatu Lipskiego korzystających z wodociągu jest porównywalny do odsetka mieszkańców dwóch pozostałych powiatów referencyjnych (w przedziale 70-80%).

Udział mieszkańców Powiatu korzystających z sieci wodociągowej wzrósł na przestrzeni ostatnich lat o ponad 14 punktów procentowych i był to wzrost najbardziej dynamiczny spośród

wszystkich porównywanych jednostek. Drugą jednostką, w której odnotowano znaczący wzrost (o ponad 11 p.p.) jest Powiat Zwoleński, w którym udział mieszkańców w 2012 roku wynosił niespełna 59%. Jednocześnie w kraju w 2012 roku wartość ta wynosiła 87,8%. Wydaje się więc, że im niższa była wartość kilka lat temu, tym większa zmiana nastąpiła w obserwowanym czasie. Szczegółowe zestawienie dotyczące mieszkańców korzystających z wodociągu prezentuje poniższa Tabela 28.

Tabela 28 Udział mieszkańców korzystających z instalacji wodociągowej

jednostka terytorialna	2012	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2012
Polska	87,8	91,8	91,9	92,0	92,1	92,2	4,4
Woj. mazowieckie	84,2	89,6	89,9	90,3	90,3	90,5	6,3
Powiat Zwoleński	58,9	68,0	68,6	69,1	70,2	70,5	11,6
Powiat Kazimierski	70,0	78,1	78,0	79,8	79,9	79,8	9,8
Powiat Lipski	62,2	75,4	75,5	76,1	76,4	76,6	14,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Kanalizacja, gaz

Udział budynków podłączonych do kanalizacji jest w Powiecie Lipskim znacznie niższy niż udział budynków podłączonych do wodociągu. W 2019 roku wynosił 16,4% i **był ponad trzykrotnie niższy niż średnia wartości tego wskaźnika dla kraju (51,3%) i dla województwa (43,5%)**. Wyższe są wartości także w porównywanych powiatach. Podobnie jak w odniesieniu do kanalizacji tak i w doprowadzeniu wodociągów widać wzrost w Powiecie Lipskim, ale w tym przypadku jest on dużo mniej dynamiczny (+0,8 p.p.). Szczegóły prezentuje Tabela 29 poniżej.

Tabela 29 Udział budynków mieszkalnych podłączonych do kanalizacji

jednostka terytorialna	2012	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2015
Polska	-	48,4	49,4	49,5	50,6	51,3	2,9
Woj. mazowieckie	-	39,4	41,2	41,9	42,8	43,5	4,1
Powiat Zwoleński	-	21,8	21,8	24,1	26,4	26,9	5,1
Powiat Kazimierski	-	20,9	22,1	22,5	23,0	23,1	2,2
Powiat Lipski	-	15,6	15,6	16,2	15,1	16,4	0,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

W Powiecie Lipskim z kanalizacji korzysta nieco mniej niż 1/4 mieszkańców i jest to odsetek najniższy w porównaniu do wszystkich jednostek referencyjnych. **Średnia dla kraju (71%) i województwa (70%) jest ponad trzykrotnie wyższa niż dla Powiatu Lipskiego**. Mniejsza różnica występuje w odniesieniu do dwóch powiatów referencyjnych, w których odsetek ten nieznacznie przekracza 30% mieszkańców. Szczegóły w Tabeli 30 poniżej.

Tabela 30 Udział mieszkańców korzystających z instalacji kanalizacyjnej

jednostka terytorialna	2012	2015	2016	2017	2018	2019	2019-2012
Polska	64,3	69,7	70,2	70,5	70,8	71,2	6,9
Woj. mazowieckie	63,7	67,5	68,1	68,9	69,4	69,8	6,1
Powiat Zwoleński	29,2	30,0	30,2	30,6	31,0	31,4	2,2
Powiat Kazimierski	19,3	28,9	30,0	30,4	30,8	30,6	11,3
Powiat Lipski	21,3	23,7	23,8	23,7	23,8	23,7	2,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Gaz

Kolejnym wskaźnikiem w zakresie infrastruktury technicznej jest udział mieszkańców korzystających z sieci gazowej w 2019 r. (nie są dostępne porównywalne dane techniczne dla każdej z jednostek referencyjnych obejmujące długość sieci lub inny wskaźnik techniczny). Dane dotyczące mieszkańców zawierają wartości zerowe, podobnie niskie są w odniesieniu do powiatu kazimierskiego (0,1). Szczegółowe dane w Tabeli 31 poniżej.

Tabela 31 Udział mieszkańców korzystających z instalacji gazowej

jednostka terytorialna	2012	2015	2016	2017	2018	2019
Polska	52,4	52,1	52,1	52,1	52,3	52,9
Woj. mazowieckie	53,5	53,5	53,3	53,0	52,9	53,4
Powiat Zwoleński	6,0	6,5	6,5	6,8	7,1	7,4
Powiat Kazimierski	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Powiat Lipski	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Potencjalne zagrożenia

W 2014 roku opracowano Plan Zarządzania Kryzysowego Powiatu Lipskiego, w którym zidentyfikowano potencjalne zagrożenia, które mogą występować na terenie Powiatu Lipskiego. Każde ze wskazanych zagrożeń ujęto w skali prawdopodobieństwa oraz potencjalnych skutków. Z tego zestawienia wynika, że **największym zagrożeniem są pożary – ze względu na najwyższe prawdopodobieństwo oraz powódzie ze względu na największe (negatywne) skutki**. Szczegółowe zestawienie czynników ryzyka i skali zagrożenia przedstawia poniższa Tabela 32.

Tabela 32 Katalog zagrożeń Powiatu Lipskiego

rodzaj zagrożenia	prawdopodobieństwo	skutki
KATASTROFY NATURALNE		
Powódzie	prawdopodobne	duże

rodzaj zagrożenia	prawdopodobieństwo	skutki
Pożary	bardzo prawdopodobne	małe
Huragany	prawdopodobne	małe
Mrozy	prawdopodobne	małe
Susze, upały	prawdopodobne	średnie
KATASTROFY TECHNICZNE		
Skażenia chemiczne	możliwe	średnie
Zdarzenia radiacyjne	rzadkie	małe
Katastrofy budowlane	możliwe	małe
Katastrofy komunikacyjne	prawdopodobne	średnie
Awarie sieci telekomunik.	rzadkie	nieistotne
ZAKŁÓCENIA W DOSTAWACH ENERGII, PALIW I WODY		
Zakłócenia dostaw energii	prawdopodobne	małe
Zakłócenia dostaw paliw	możliwe	małe
Zakłócenia dostaw wody	możliwe	małe
ZAGROŻENIA SANITARNO-EPIDEMIOLOGICZNE		
Epidemie	możliwe	średnie
Epizootie (choroby zwierząt)	możliwe	średnie
Epifitozy (choroby roślin)	możliwe	średnie
ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA I PORZĄDKU PUBLICZNEGO		
Zagrożenia terrorystyczne	rzadkie	małe
Protesty społeczne	możliwe	małe

Źródło: Plan Zarządzania Kryzysowego Powiatu Lipskiego

Zabytki

Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Powiatu Lipskiego zostały szczegółowo opisane w Powiatowym Programie Opieki nad Zabytkami Powiatu Lipskiego na lata 2016-2019. W dokumencie tym scharakteryzowano: dziedzictwo kulturowe powiatu, krajobraz kulturowy, zabytki nieruchome (objęte prawnymi formami ochrony oraz stanowiska archeologiczne), zabytki ruchome (w tym muzealne), dziedzictwo niematerialne i miejsca pamięci. Szczególnie przydatne, w kontekście opracowania niniejszej Strategii, jest zestawienie cech stanowiących czynniki w analizie SWOT:

Silne strony:

- bogaty i różnorodny zasób zabytków charakterystycznych i wyróżniających region,
- duża liczba kapliczek i krzyży przydrożnych, obiektów zabytkowych dobrze widocznych w krajobrazie i łatwych do odwiedzenia przez mieszkańców i turystów,
- dobry lub dostateczny stan najważniejszych obiektów zabytkowych,
- istnienie i podtrzymywanie przez mieszkańców tradycji lokalnych,
- działalność Lokalnej Grupy Działania „Kamienny Krąg” oraz wielu stowarzyszeń regionalnych,
- rozwinięta sieć szlaków turystycznych,
- wysokie walory krajobrazowe Powiatu Lipskiego,
- organizacja przedsięwzięć kulturalnych o zasięgu ponadlokalnym (np. Festiwal Muzyki Klasycznej w Solcu n. Wisłą).

Słabe strony:

- zły stan części obiektów zabytkowych,
- brak środków finansowych na konserwację i rewaloryzację obiektów zabytkowych,
- słaba promocja zasobów oraz edukacja dotycząca walorów środowiska kulturowego,
- brak systemu informacji o zabytkach,
- niewielka ilość publikacji poświęconych dziedzictwu kulturowemu powiatu,
- niski poziom społecznego zainteresowania problematyką zachowania obiektów zabytkowych.

Szanse:

- rosnąca rola samorządu regionalnego poprzez włączenie ochrony zabytków w sferę rozwoju regionalnego,
- możliwość finansowania prac konserwatorskich i remontowych obiektów zabytkowych ze środków finansowych pochodzących z różnych źródeł: państwowe, samorządowe, prywatne, wyznaniowe, środki UE i in.,
- możliwość ubiegania się o środki na działania związane z kulturą i opieką nad zabytkami,
- uwzględnianie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego w programach, strategiach i planach rozwoju województwa, gmin i miast,
- rozwój inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- poprawa infrastruktury turystycznej,
- edukacja w dziedzinie zarządzania dziedzictwem kulturowym,
- wzrost zainteresowania przeszłością regionu i jego zabytkami.

Zagrożenia:

- pogarszający się stan techniczny tkanki zabytkowej spowodowany niewłaściwym użytkowaniem,
- brak środków na skuteczną ochronę i zabezpieczenie zabytków,
- niewłaściwe prowadzenie prac budowlanych, konserwatorskich, niezgodnie ze sztuką budowlaną,
- niedostatek mechanizmów promujących działania na rzecz ochrony, konserwacji i rewaloryzacji zabytków,
- występowanie zagrożeń zewnętrznych: powódzie, pożary.

A1.5 Budżet Powiatu

Raport o stanie Powiatu za 2019 rok zawiera informację o sytuacji finansowej w minionym roku¹², z kolei dane GUS umożliwiają porównanie danych w dłuższej perspektywie czasowej wstecz. Zestawienie danych w Tabeli 33 pokazuje stałe zwiększenie budżetu Powiatu od 2015 roku.

Tabela 33 Finanse Powiatu według danych GUS

Kategoria finansowa	2015	2016	2017	2018	2019
Dochody	43 118 453,07	43 285 126,99	46 514 587,49	49 828 130,45	54 919 525,84
Wydatki	42 150 525,60	42 885 722,25	46 708 069,39	49 283 277,41	55 963 036,91

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykorzystanie statystyki GUS pozwala porównać strukturę dochodów i wydatków w budżecie Powiatu według wybranych kategorii w ciągu minionych lat. Zestawienie to pokazuje, że w 2019 roku zwiększył się udział podatków od osób fizycznych (z 8,02% do 9,09%) a zmniejszył udział podatków od osób prawnych (z 0,23% do 0,12%). Zwiększył się udział dotacji inwestycyjnych, zmniejszył się natomiast udział dotacji celowych z budżetu państwa oraz subwencje, w tym subwencja oświatowa zmniejszyła się o ponad 4 punkty procentowe (z 37,97% w 2015 roku do 33,68% w 2019%).

W ciągu ostatnich kilku lat zmieniała się także struktura wydatków – zwiększył się udział wydatków majątkowych (z 4,70% do 12,60%), zmniejszył się natomiast udział wydatków na wynagrodzenia, bieżących wydatków jednostek budżetowych (z 89,81% do 82,60%) czy świadczeń na rzecz osób fizycznych. W tabelach zestawiono dochody i wydatki, udziały w poszczególnych kategoriach przekraczają 100% ponieważ poszczególne kategorie mogą nakładać się na siebie. Szczegółowe zestawienie prezentuje poniższa *Tabela 34* oraz *Tabela 35*.

Tabela 34 Kategorie dochodów budżetu powiatu w %

kategoria dochodów		2015	2016	2017	2018	2019
dochody własne razem		23,54%	25,00%	25,02%	24,70%	26,75%
dochody własne - podatek dochodowy od osób fizycznych		8,02%	8,59%	8,89%	9,40%	9,09%
dochody własne - podatek dochodowy od osób prawnych		0,23%	0,26%	0,25%	0,12%	0,12%
dotacje ogółem	ogółem	27,62%	25,75%	26,78%	28,02%	25,65%
dotacje ogółem	inwestycyjne	2,19%	1,12%	2,83%	5,34%	4,67%
dotacje celowe - ogółem		23,73%	23,64%	24,56%	25,28%	24,43%
dotacje celowe z budżetu państwa	ogółem	19,88%	18,52%	18,77%	17,12%	17,84%
	inwestycyjne	1,86%	0,00%	0,83%	0,56%	1,85%
dotacje celowe z budżetu państwa na zadania z zakresu administracji rządowej	ogółem	14,10%	14,53%	14,15%	13,65%	12,98%
	inwestycyjne	0,01%	0,00%	0,00%	0,56%	0,03%

¹² Kwota dochodu podana w raporcie o stanie powiatu za 2019 rok nieznacznie różni się od danych GUS, w raporcie jest to 54 919 680,27 zł. Kwoty wydatków w obu źródłach są tożsame. Dla zachowania źródła porównawczego w tabeli pozostawiono wartość podawaną przez GUS.

Strategia Rozwoju Powiatu Lipskiego na lata 2021-2030

kategoria dochodów		2015	2016	2017	2018	2019
dotacje celowe z budżetu państwa na zadania własne	ogółem	5,78%	3,99%	4,58%	3,44%	4,82%
	inwestycyjne	1,85%	0,00%	0,83%	0,00%	1,82%
finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych - dochody razem		3,90%	2,13%	2,22%	2,75%	1,22%
subwencja ogólna razem		48,84%	49,25%	48,20%	47,28%	47,60%
subwencja ogólna część oświatowa		37,97%	37,79%	35,71%	34,06%	33,68%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 35 Kategorie wydatków budżetu powiatu w %

kategoria wydatków	2015	2016	2017	2018	2019
wydatki majątkowe ogółem	4,70%	1,88%	6,64%	8,95%	12,60%
wydatki majątkowe inwestycyjne	4,70%	1,88%	6,62%	8,95%	12,60%
wydatki bieżące ogółem	95,30%	98,12%	93,36%	91,05%	87,40%
wydatki bieżące na wynagrodzenia	57,42%	59,49%	57,26%	57,15%	54,25%
wydatki bieżące wynagrodzenia osobowe	51,35%	53,76%	51,89%	51,93%	49,43%
wydatki bieżące na pochodne od wynagrodzeń	9,91%	10,06%	9,47%	9,70%	8,92%
wydatki bieżące jednostek budżetowych ogółem	89,81%	92,22%	87,89%	86,01%	82,60%
dotacje	0,68%	0,93%	0,87%	0,79%	0,76%
wydatki na obsługę długu (obsługa długu publicznego bez wypłat z tytułu gwarancji i poręczeń)	0,21%	0,16%	0,12%	0,09%	0,13%
świadczenia na rzecz osób fizycznych	4,59%	4,81%	4,48%	4,15%	3,92%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zestawienie kwot budżetu w kategorii dochodów i wydatków w ujęciu kilku lat wstecz wskazuje, że budżet stale się zwiększa – w ciągu ostatnich trzech lat wzrost wyniósł ponad 9 mln w kategorii dochodów i ponad 8 mln w kategorii wydatków.

Zestawienie procentowe poszczególnych działów budżetowych wskazuje, które pozycje w budżecie zajmują jego największą część i jak zmienia się ten udział w minionych latach. W 2019 roku **największy udział miały wydatki na oświatę i wychowanie (28%)**, edukacyjną opiekę wychowawczą (15%), transport i łączność oraz na pomoc społeczną (po 13%). **Najbardziej wzrosły – zarówno wydatki, jak i dochody – w kategorii transport i łączność** (ponad trzykrotny wzrost w dziale dochody i niemal dwukrotny w dziale wydatki), w nieco mniejszym zakresie zmniejszały się wydatki w działach oświata i wychowanie oraz ochrona zdrowia. Szczegółowe zestawienie zawiera poniższa Tabela 36 i Tabela 37.

Tabela 36 Dochody i wydatki budżetu powiatu w latach 2017-2019

kategoria	2017	2018	2019
dochody	46 514 587,49	49 828 130,45	54 919 525,84
wydatki	46 708 069,39	49 283 277,41	55 963 036,91

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 37 Struktura dochodów i wydatków budżetu powiatu według działów w %

Strategia Rozwoju Powiatu Lipskiego na lata 2021-2030

Działy	2017		2018		2019	
	dochody	wydatki	dochody	wydatki	dochody	wydatki
Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,03%	0,04%
Dział 020 - Leśnictwo	0,68%	0,79%	0,64%	0,76%	0,58%	0,67%
Dział 150 - Przetwórstwo przemysłowe	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Dział 600 - Transport i łączność	2,35%	7,02%	5,01%	10,52%	7,16%	13,19%
Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa	0,57%	0,49%	0,32%	0,21%	0,18%	0,25%
Dział 710 - Działalność usługowa	1,31%	1,08%	1,30%	0,99%	1,29%	0,93%
Dział 750 - Administracja publiczna	2,44%	9,26%	2,41%	8,91%	2,20%	8,62%
Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	0,00%	0,00%	0,07%	0,07%	0,00%	0,00%
Dział 752 - Obrona narodowa	0,00%	0,00%	0,08%	0,09%	0,10%	0,09%
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	7,50%	7,75%	7,05%	7,15%	7,09%	6,97%
Dział 755 - Wymiar sprawiedliwości	0,27%	0,27%	0,25%	0,25%	0,24%	0,24%
Dział 756 - Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	9,38%	x	9,76%	x	9,43%	x
Dział 757 - Obsługa długu publicznego	x	0,12%	x	0,09%	x	0,13%
Dział 758 - Różne rozliczenia	48,20%	x	47,28%	x	47,60%	x
Dział 801 - Oświata i wychowanie	3,09%	30,66%	3,12%	29,62%	1,54%	28,25%
Dział 851 - Ochrona zdrowia	3,09%	2,87%	2,75%	2,97%	3,61%	4,82%
Dział 852 - Pomoc społeczna	12,29%	13,74%	11,97%	13,76%	11,94%	12,90%
Dział 853 - Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	1,53%	4,56%	1,25%	3,77%	0,84%	3,24%
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	2,73%	15,72%	2,29%	15,34%	2,11%	14,61%
Dział 855 - Rodzina	4,49%	5,55%	4,31%	5,11%	4,02%	4,99%
Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	0,09%	0,04%	0,14%	0,34%	0,03%	0,00%
Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	x	0,06%	x	0,05%	x	0,05%
Dział 926 - Kultura fizyczna	x	0,00%	x	0,00%	x	0,00%
Dział 600 - Transport i łączność	0,94%	1,05%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Dział 750 - Administracja publiczna	x	0,00%	x	0,01%	x	0,00%
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	0,01%	0,01%	0,06%	0,06%	0,00%	0,00%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

A2. Badanie wśród interesariuszy

A2.1 Mieszkańcy

Prace nad dokumentem Strategii realizowane były partycypacyjnie (czyli z uwzględnieniem opinii mieszkańców) na dwóch etapach: diagnozy potrzeb oraz opiniowania projektu dokumentu. Na etapie diagnozy opracowano kwestionariusz badania ankietowego udostępniony on-line oraz dostępny w formie papierowej. Badanie to zostało przeprowadzone w lipcu 2020 r. Raport z badania zawiera szczegółowe zestawienie odpowiedzi na wszystkie pytania i jest zaprezentowany w odrębnym dokumencie, przedłożonym Radnym i Zarządowi Powiatu. Poniższa część jest analizą zebranych danych.

W Raporcie z badania zaprezentowane są szczegółowe dane, w tym także liczba osób odpowiadających na poszczególne pytania, tabele i wykresy z odpowiedziami oraz pełne zestawienia odpowiedzi wpisywanych przez respondentów przy pytaniach otwartych. Nie wszyscy respondenci odpowiadali na wszystkie pytania, a w pytaniach złożonych (z kilku podpunktów) czasem pomijali odpowiedź na któreś z zagadnień, dlatego zaprezentowane zestawienia odpowiedzi wskazują odsetek odpowiedzi na dane pytanie (a nie ogółu respondentów). W ankiecie zastosowano pytania wielokrotnego wyboru i respondenci mogli wybierać więcej niż jedną odpowiedź, więc suma odpowiedzi może przekraczać 100%.

Ogółem **ankietę wypełniło 315 mieszkańców**, wśród ogółu respondentów przeważały kobiety (69%). Połowa (51%) osób uczestniczących w badaniu to osoby w przedziale wiekowym 26-40, znaczą grupę (27%) stanowiły także osoby w przedziale 41-60 lat. Podobnie rozkłada się dominująca struktura wykształcenia: 59% wyższe i 33% średnie. Co trzecia osoba uczestnicząca w badaniu (32%) jest zatrudniona w instytucji publicznej, co piąta (22%) w firmie prywatnej, po 10% stanowią rolnicy i uczniowie /studenci, 9% to osoby prowadzące własną działalność gospodarczą, po 8% emeryci oraz bezrobotni. 48% ankietowanych dobrze ocenia swoją sytuację materialną, 47% średnio, 7% źle.

W badaniu ankietowym zebrano opinie od osób ze wszystkich gmin powiatu. Najwięcej było respondentów z Lipska (29% z miasta oraz 16% z gminy), po 17% z Rzeczniowa i Sienna, 11% z Solca nad Wisłą. Warto w tym miejscu zauważyć, że wymienione gminy (miasto i gmina Lipsko traktowane oddzielnie) są zamieszkałe przez zbliżoną liczbę mieszkańców w przedziale 4894 (Solec nad Wisłą) a 5 802 (Sienna). Najmniejszą jest gmina Chotcza zamieszkała przez 2 326 osób. Biorąc pod uwagę liczbę mieszkańców najliczniej reprezentowani byli mieszkańcy miasta Lipsko (1,65% mieszkańców miasta wzięło udział w badaniu), najmniej licznie – gmin Ciepeliów (0,29%) i Chotcza (0,47%). Wyniki badania prezentowane poniżej odnoszą się do ogółu respondentów, bez wskazywania poszczególnych grup (np. wiekowych czy zawodowych) oraz zamieszkiwanych gmin. Strukturę respondentów w odniesieniu do poszczególnych gmin prezentuje poniższa Tabela 38.

Tabela 38 Respondenci jako mieszkańcy poszczególnych gmin

gmina	liczba mieszkańców	liczba respondentów	% uczestników badania	% mieszkańców gminy
Lipsko (miasto)	5 455	90	29,41%	1,65%
Lipsko (gmina)	5 515	48	15,69%	0,87%
Chotcza	2 326	11	3,59%	0,47%
Ciepielów	5 530	16	5,23%	0,29%
Rzeczniów	4 352	51	16,67%	1,17%
Sienno	5 802	51	16,67%	0,88%
Solec nad Wisłą	4 894	34	11,11%	0,69%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

74% respondentów to osoby mieszkające na terenie Powiatu Lipskiego „od zawsze”, kolejne 19% mieszka tu ponad 10 lat. Respondenci w dużej mierze niezbyt pozytywnie opisują Powiat. Proszeni o dokończenie zdania opisowego mieszkańcy wskazywali (186 odpowiedzi), że „Powiat Lipski jest...”:

- zacofany („do poprawy”, „staroświecki”, „do Bani. Zacofany”, „zaściankowy”, „najdalszy, zapomniany punkt na mapie woj. mazowieckiego”, „zaniedbany, jest ubogą krewną województwa mazowieckiego”, „poszkodowany przez to że znajduje się w województwie mazowieckim.”),
- biedny („biedny”, „smutny”, „beznadziejny i niepotrzebny”)
- domem lub ojczyzną (np.: „moim domem”, „naszą małą ojczyzną”, „miejszem gdzie się wychowałam i chcę tu wrócić”, „moim zakątkiem świata”),
- fajny, ale... („piękny i interesujący, ale słabo rozwinięty ekonomicznie i gospodarczo”, „wspaniały ale trzeba jeszcze dużo w inwestować w bezpieczeństwo na drogach. Zadbaj o seniorów, stwórz im miejsca do spotkań. Wybudować chodniki na wsiach by mogli bezpiecznie pospacerować.”, „dobrym powiatem ale dużo jeszcze trzeba zmienić.”, „pięknym powiatem, ale mało zachęcającym i oferującym.”)
- charakteryzuje się negatywnymi cechami, jest niezbyt fajnym miejscem do życia („brudny zwłaszcza drogi i gminne też, pełno śmieci”, „powiatem z którego się każdy młody wyprowadza bo nie ma perspektywy na przyszłość”, „okropny”, „nieciekawym miejscem do życia”),
- negatywna ocena wybrzmiewała także w nieco bardziej ogólnych wypowiedziach („jaki jest. Nic się tu nie zmienia bo brakuje zarządzającym odwagi.”, „kropką na mapie Polski...absolutnie niczym pozytywnym się nie wyróżnia na tle innych powiatów”, „miejscem, z którego wszędzie daleko.”).

Rzadziej wskazywano na korzystne aspekty powiatu:

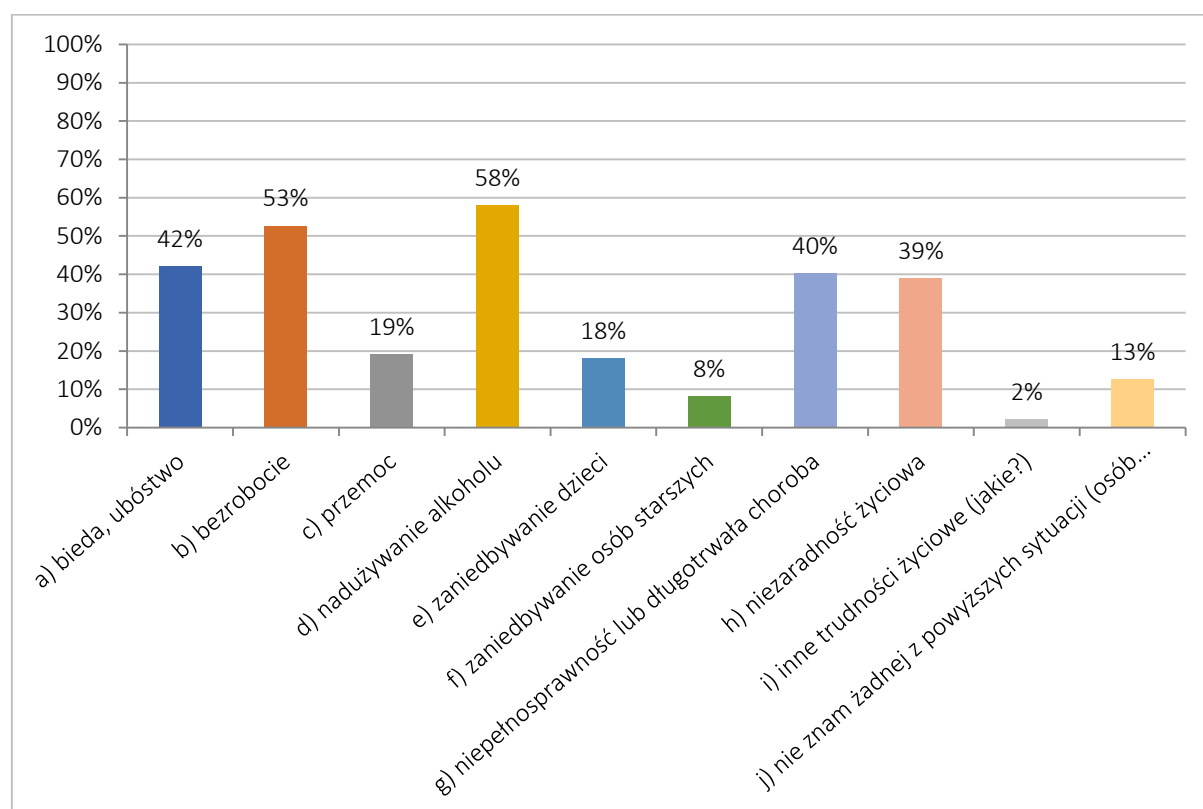
- atrakcyjny („dobrze prezentującym się powiatem”, „piękny ma ciekawą historię. Z roku na rok jest coraz piękniejszy.”, „dobrym miejscem do życia”),
- rozwijający się („coraz lepiej rozwinięty”, „bardzo różnorodny, wiele się dzieje i powinien rozwijać się dalej.”, „miejscem z dużym potencjałem do rozwoju”),
- pozytywne cechy („Perełką Powiśla.”, „czysty, zadbane, zielony”, „natura przyroda w dość dobrym stanie”, „spokojny”, „zadbanym i dobrze zarządzanym powiatem”).

Uczestniczący w badaniu mieszkańcy także niezbyt często wystawiają pozytywną notę oceniając jakość życia w Powiecie przy wykorzystaniu pięciostopniowej skali odpowiedzi (bardzo dobrze / raczej dobrze / ani dobrze, ani źle / raczej źle / bardzo źle). **Raczej dobrze albo dobrze ocenia jakość życia w powiecie tylko 40% respondentów**, 37% ani dobrze ani źle, 16% raczej źle, 4% bardzo źle.

Spośród działających na terenie Powiatu placówek i instytucji **najczęściej odwiedzane są: Biblioteka (41%)**, Gminne Ośrodki Kultury (24%), Koła Gospodyń Wiejskich (22%), Orliki lub boiska szkolne (21%). Co piąty ankietowany (22%) nie korzysta z żadnych placówek. Zdecydowana większość mieszkańców (80%) uczestniczy w różnych wydarzeniach gminnych / powiatowych, jak np. festyn czy dożynki, 28% korzysta z wydarzeń kulturalnych, a co piąty (21%) uczestniczy w wydarzeniach sportowych, tyle samo osób angażuje się w działania na rzecz lokalnej społeczności.

Wśród wskazywanych przez mieszkańców problemów społecznych przeważa nadużywanie alkoholu, i jest to kwestia dominująca, zaznaczona przez ponad połowę (58%) respondentów. Ponad połowa respondentów wskazała także bezrobocie (53%). Kolejne znaczące kwestie społeczne wskazywane przez ankietowanych to bieda, ubóstwo (42%), niepełnosprawność lub długotrwała choroba (40%) oraz niezaradność życiowa (39%). Wśród innych zagadnień (2%) podano m. in. „otyłość”, „nieróbstwo związane z zasiłkami i plusami” czy „nieumiejętność gospodarowania się funduszami pozyskanymi z GOPS”. Szczegółowe zestawienie wszystkich odpowiedzi z dostępnej listy przedstawia poniższy Wykres 3.

Wykres 3 Problemy społeczne w percepcji mieszkańców Powiatu

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Respondenci najczęściej nie korzystają z komunikacji publicznej z własnego wyboru (40%), co piąty (21%) nie korzysta, ale korzystałby, gdyby komunikacja była bardziej dogodna. **Osoby korzystające z transportu publicznego w Powiecie niezbyt dobrze go oceniają.** Wśród podanych opisów dotyczących ogólnodostępnej komunikacji respondenci wskazywali najczęściej, że:

- trudno jest (albo w ogóle nie można) dojechać z mojej miejscowości do innych miejscowości w powiecie (33%),
- mam słaby dostęp do autobusu (kursy są zbyt rzadko, 26%),
- mam słaby dostęp do prywatnych przewozów busem (kursy są zbyt rzadko, 18%).

W pięciostopniowej skali (bardzo dobrze / raczej dobrze / ani dobrze ani źle / raczej źle i bardzo źle) mieszkańcy raczej **krytycznie oceniali możliwości pracy zarobkowej**¹³ na terenie powiatu. Ponad połowa badanych ocenia negatywnie oferty pracy, dostępność miejsc pracy (36% raczej źle + 25% bardzo źle). 35% wybrało opcję „nie wiem, nie korzystam” w odniesieniu do prowadzenia działalności gospodarczej lub a 29% w odniesieniu do działalności rolniczej. Wśród pozostałych odpowiedzi dominowało „ani dobrze ani źle” (po 27%) w odniesieniu do obu rodzajów działalności: gospodarczej i rolniczej. Szczegółowe zestawienie prezentuje poniższa *Tabela 39*, w której pogrubiono wyróżniające się oceny.

Tabela 39 Ocena możliwości pracy zarobkowej na terenie Powiatu

wybrane aspekty pracy	bardzo dobrze	raczej dobrze	ani dobrze, ani źle	raczej źle	bardzo źle	nie wiem / nie korzystam
a) oferty pracy (dostępność miejsca pracy)	1,28%	8,65%	19,87%	35,58%	25,32%	9,29%
b) warunki prowadzenia własnej działalności gospodarczej	1,00%	9,97%	27,24%	17,61%	9,97%	34,22%
c) warunki prowadzenia działalności rolniczej	1,31%	20,66%	26,56%	16,72%	5,57%	29,18%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Mieszkańcy są generalnie zadowoleni z jakości kształcenia w placówkach edukacyjnych na poziomie szkoły średniej (o ile z nich korzystają) – 37% ocenia ją raczej dobrze, 20% ani dobrze, ani źle. Pytani o to, czy któraś z placówek wyróżnia się pozytywnie na tle innych mieszkańcy wskazywali różne jednostki: szkoły (zarówno podstawowe jak i średnie) w Siennie, Solcu nad Wisłą, a także w Lipsku.

Respondenci niezbyt pozytywnie oceniają usługi z zakresu opieki zdrowotnej – średnio co trzeci ocenia je neutralnie, kolejne 30% raczej źle (dalsze 20% bardzo źle). 40% raczej dobrze ocenia dostępność lekarza rodzinnego, **ponad dwie trzecie respondentów źle ocenia dostęp do specjalistów oraz dentystów.** Szczegółowe zestawienie prezentuje poniższa *Tabela 40*.

¹³ Miejsce pracy blisko miejsca zamieszkania lub z dogodnym dojazdem.

Tabela 40 Ocena wybranych usług zdrowotnych

usługi publiczne	bardzo dobrze	raczej dobrze	ani dobrze, ani źle	raczej źle	bardzo źle	nie wiem / nie korzystam
ogólną jakość usług opieki zdrowotnej w powiecie	1,62%	14,89%	31,07%	30,42%	20,06%	1,94%
dostępność lekarza rodzinnego	8,60%	39,49%	14,65%	21,02%	14,33%	1,91%
dostępność lekarzy specjalistów	0,96%	6,39%	16,61%	44,09%	28,75%	3,19%
dostępność dentysty	2,58%	18,71%	14,84%	33,55%	24,52%	5,81%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Połowa respondentów nie korzysta z usług dla osób niepełnosprawnych lub z usług opiekuńczych dla seniorów. Korzystający oceniają dostępność do obu rodzajów usług w pełnej skali – średnio po 13-18% ankietowanych wybrało odpowiedzi „raczej dobrze”, „raczej źle” oraz „ani dobrze ani źle”. Szczegółowe zestawienie prezentuje poniższa *Tabela 41*.

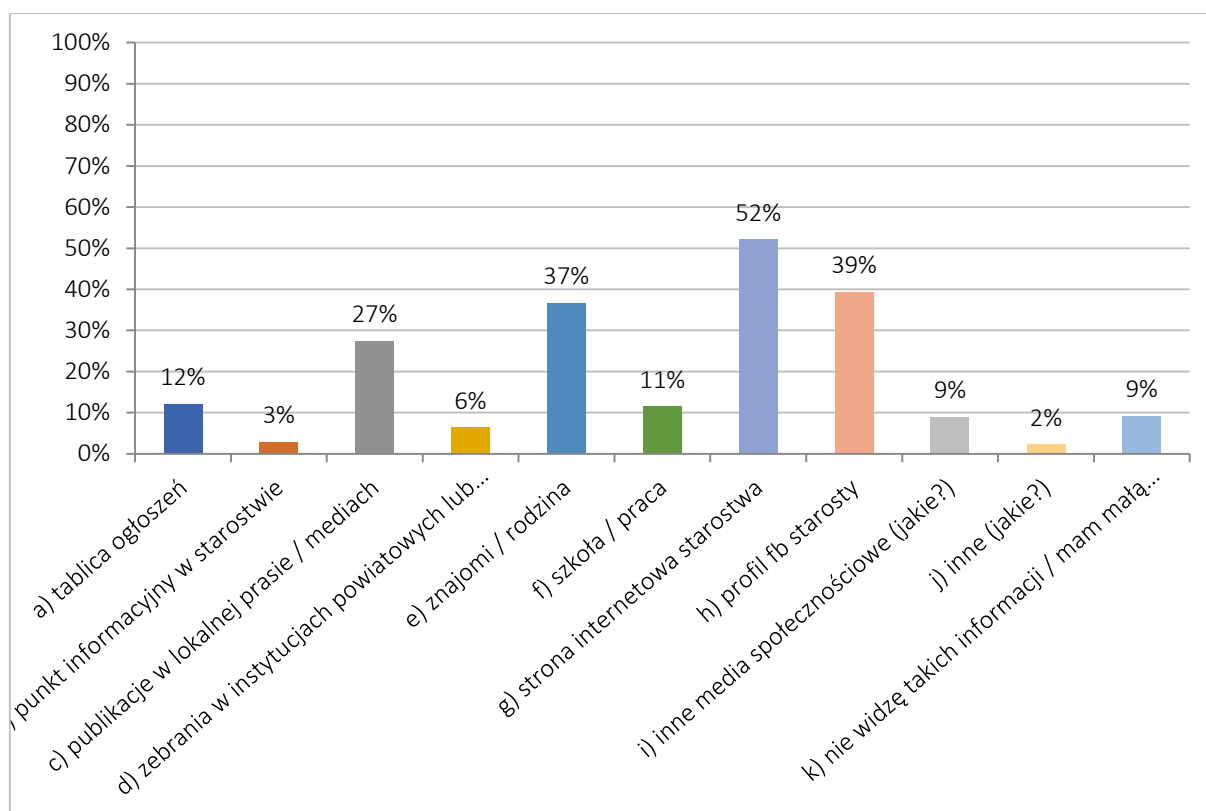
Tabela 41 Dostępność usług dla osób niepełnosprawnych i seniorów

usługi publiczne	bardzo dobrze	raczej dobrze	ani dobrze, ani źle	raczej źle	bardzo źle	nie wiem / nie korzystam
dostępność usług opiekuńczych dla seniorów	1,28%	13,46%	16,67%	16,35%	7,37%	44,87%
dostępność usług dla osób niepełnosprawnych	1,61%	12,90%	13,55%	18,06%	6,45%	47,42%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

W ramach badania ankietowego weryfikowano także źródła informacji o działalności władz Powiatu. Dla ponad połowy (52%) respondentów źródłem informacji jest strona internetowa **Starostwa**, więcej niż 1/3 wskazała profil fejsbukowy Starosty (39%) oraz znajomych i rodzinę (37%). 27% ankietowanych zaznaczyło opcję „publikacje w prasie / mediach”. Szczegółowe zestawienie wszystkich odpowiedzi, w których respondenci wskazywali źródła informacji o działalności Powiatu, prezentuje poniższy Wykres 4.

Wykres 4 Źródła informacji o działalności Starostwa

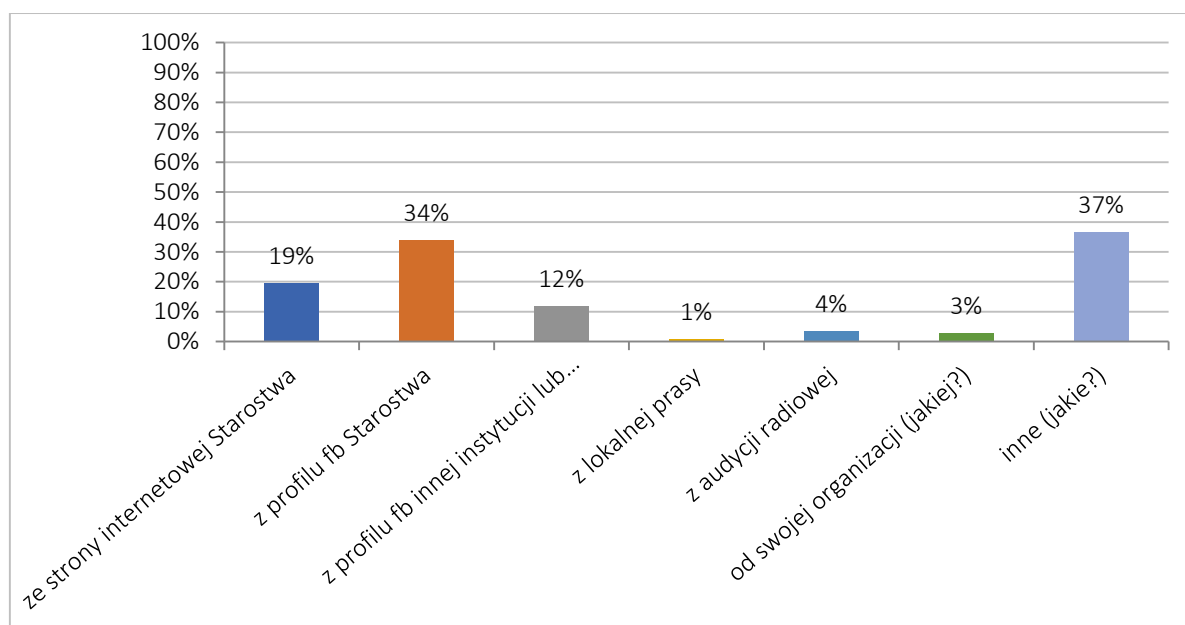

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Odpowiedzi na kolejne pytanie wskazują, że w sytuacji, gdy mieszkańcy proszeni są o zaangażowanie (np. w postaci wyrażenia swojej opinii) źródłem informacji są przede wszystkim media społecznościowe i bezpośredni kontakt ze znajomymi. Zapytano bowiem o to, skąd wypełniający ankietę dowiedzieli się o realizowanym badaniu (wśród dostępnych opcji były wykorzystane kanały informacyjne). Około połowa¹⁴ ankietowanych zaznaczyła profil fejsbukowy Starostwa oraz „inne” – w tej pozycji wskazywano najczęściej informację przekazywaną przez znajomych. Szczegółowe zestawienie odpowiedzi prezentuje poniższy Wykres 5.

¹⁴ W tej grupie mieszczą się zarówno osoby, które zaznaczyły tę odpowiedź, czyli 1/3 ogółu respondentów, a także kolejne około 20% ankietowanych, którzy wypełnili ankietę w pierwszym dniu jej publikacji w mediach społecznościowych. Pytanie o to, skąd respondenci dowiedzieli się o badaniu, zostało dodane następnego dnia, niemniej – jedynym dostępnym źródłem, z którego mieszkańcy mogli się o ankiecie dowiedzieć, były właśnie media społecznościowe.

Wykres 5 Źródła informacji o badaniu ankietowym dotyczącym Strategii

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Mieszkańcy na ogół nie mają poczucia wpływu na to, co się dzieje w Powiecie. Im mniejsza jednostka samorządowa (sołectwo, miasto) tym to poczucie wpływu jest bardziej powszechne – 63% ankietowanych uważa, że ich głos i/lub działania są ważne i na ogół wpływają w otoczenie w sołectwie / mieście, w odniesieniu do powiatu taką opinię podziela 17% respondentów. Trzy czwarte ankietowanych (76%) wskazało w odniesieniu do powiatu, że nie próbuje wpływać na otoczenie bo ich głos /działania i tak nie mają znaczenia, dwie trzecie (61%) wskazało, że nie interesuje ich to, co dzieje się w powiecie. Zestawienie wszystkich odpowiedzi zawiera poniższa Tabela 42.

Tabela 42 Poczucie wpływu na najbliższe otoczenie

odpowiedzi		w sołectwie / mieście	w gminie	w powiecie
TAK - Mój głos i/lub działania są ważne	i na ogół wpływają na moje otoczenie	62,90%	48,39%	17,74%
	ale raczej nie wpływają na moje otoczenie	38,33%	55,83%	42,50%
NIE - Mój głos i/lub działania nie mają znaczenia, więc nie próbuję wpływać na otoczenie		48,81%	63,69%	76,19%
NIE - Nie interesuje mnie to, co dzieje się w moim otoczeniu		50,00%	46,43%	60,71%
NIE WIEM - Trudno powiedzieć		51,56%	59,38%	71,88%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Respondenci wskazywali także, które z podanych zagadnień są ważne dla rozwoju Powiatu. Zdecydowana większość ankietowanych (64%) wskazała, że jest to dobra działalność urzędu i instytucji publicznych, kolejne 49% – że ścieżki rowerowe i chodniki, a 46% – że współpraca między gminami. Zaangażowanie mieszkańców w działania na rzecz własnej miejscowości oraz

przedsiębiorczość mieszkańców są znaczące dla nieco ponad 1/3 respondentów. Szczegółowe zestawienie odpowiedzi ułożone według częstotliwości wskazań przedstawia poniższa Tabela 43.

Tabela 43 Zagadnienia ważne dla Powiatu

lp.	Odpowiedź	%
1	dobra działalność urzędów i instytucji publicznych na terenie powiatu	63,69%
2	ścieżki rowerowe i chodniki	48,73%
3	współpraca pomiędzy gminami	46,50%
4	dobrze drogi łączące powiat z otoczeniem (dużymi miastami w regionie)	41,40%
5	zaangażowanie mieszkańców w działania na rzecz własnej miejscowości	39,17%
6	przedsiębiorczość mieszkańców	35,67%
7	dogodna komunikacja publiczna	32,17%
8	pomaganie potrzebującym mieszkańcom powiatu	30,89%
9	kultura i aktywność kulturalna mieszkańców	29,30%
10	rozwój turystyki	29,30%
11	dostępność do internetu	28,98%
12	aktywność stowarzyszeń i innych organizacji społecznych	28,34%
13	walory środowiska naturalnego i/lub czyste środowisko	25,16%
14	inwestycje w zieloną energię (OZE)	25,16%
15	kultywowanie tradycji i zwyczajów	23,89%
16	zaangażowanie mieszkańców w działania na rzecz powiatu	18,79%
17	dziedzictwo historyczne i/lub tożsamość lokalna	16,56%
18	inne (16 osób wpisało własną odpowiedź):	5,10%
19	żadne z powyższych	0,96%
20	trudno powiedzieć	1,59%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

W ramach ankiety zebrano także opinie mieszkańców dotyczące planowanych kierunków rozwoju strategicznego Powiatu. Pytano o to, czy mieszkańcy są zainteresowani wskazaną tematyką i/lub zaangażowaniem w działania. Respondenci odnosili się do czterech obszarów:

- Integracja mieszkańców z różnych gmin Powiatu Lipskiego (np. poprzez organizowanie wspólnych wydarzeń, większą aktywność powiatowych organizacji pozarządowych, budowę "lokalnej marki" itp.);
- Rozwijanie potencjału turystycznego powiatu (rozbudowa infrastruktury jak np. szlaki turystyczne, promocja powiatu jako miejsca atrakcyjnego do wypoczynku, wspieranie przedsiębiorców np. poprzez wspólną promocję itp.);
- "Srebrna gospodarka", czyli rozwijanie usług dla seniorów, wsparcie rozwoju przedsiębiorstw z ofertą kierowaną do seniorów, tworzenie warunków do aktywności społecznej seniorów
- Rozwój sektora ekonomii społecznej (np. spółdzielnie socjalne, centra integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej), czyli wsparcie tworzenia miejsc pracy dla osób, którym trudno jest znaleźć zatrudnienie na otwartym rynku pracy, w tym długotrwale bezrobotnym lub niepełnosprawnym.

Respondenci wykazali **największe zainteresowanie działaniami w obszarze turystyki (64%) oraz integracji mieszkańców różnych gmin powiatu (56%)** – wskazywali, że chętnie skorzystają i zaangażują się w działania realizowane w tych obszarach tematycznych. W nieco mniejszym zakresie wskazywano chęć włączenia się w działania w ramach ekonomii społecznej oraz „srebrnej gospodarki”.

W odniesieniu do dwóch ostatnich tematów najczęściej wskazywana opcja (średnio przez 1/3 respondentów) to „znam osobę lub rodzinę, która będzie mogła skorzystać”. **Co trzeci badany wybierał odpowiedź „nie znam zbyt dobrze tej kwestii, chętnie dowiem się więcej” w odniesieniu do zagadnień wszystkich poza turystyką.** 15% ankietowanych wybrało opcję „nie znam tego typu działań / nie interesują mnie” w odniesieniu do „Srebrnej gospodarki” a 10% w odniesieniu do ekonomii społecznej. Szczegółowe zestawienie zawiera Tabela 44 poniżej.

Tabela 44 Zagadnienia ważne dla Powiatu

możliwe odpowiedzi	Integracja mieszkańców	Turystyka	„Srebrna gospodarka”	Ekonomia społeczna
a) TAK - Chętnie skorzystam (osobiście lub ktoś z mojej rodziny) i/lub włączę się w takie działania	56,17%	64,14%	19,14%	31,46%
b) TAK - Znam osobę lub rodzinę, która będzie mogła skorzystać i/lub włączyć się w takie działania	17,21%	18,75%	33,66%	33,11%
c) NIE WIEM - Nie znam zbyt dobrze tej kwestii, chętnie dowiem się więcej (np. jeśli będą spotkania informacyjne w powiecie)	28,57%	17,76%	30,03%	29,14%
d) NIE - Znam założenia lub przykłady takich działań i uważam, że są one raczej niepotrzebne w Powiecie Lipskim	3,57%	4,93%	7,26%	4,30%
e) NIE - Nie znam tego typu działań / nie interesują mnie takie kwestie	5,19%	3,62%	14,52%	9,60%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Ostatnią część ankiety stanowiły pytania tzw. otwarte, czyli takie, w których respondenci mogli wpisać własną odpowiedź (bez propozycji do wyboru i bez ograniczeń co do formy i długości wypowiedzi). Na pierwsze z nich – o to co należałoby zrobić, żeby Mieszkańcom powiatu żyło się lepiej, odpowiedziało 185 osób.

Niemal połowa (77) to odpowiedzi wielowątkowe, w których mieszkańcy wskazywali na różne aspekty życia w Powiecie. Na uwagę zasługuje zaangażowanie respondentów – 10 wypowiedzi jest dłuższych niż 1/3 strony (600 znaków), najdłuższa wypowiedź to 2 969 znaków (1,5 strony). Pozostałe wypowiedzi obejmowały jedną, ważną dla respondenta kwestię. Pogrupowanie tematyczne wypowiedzi wskazuje na cztery obszary, w których mieszczą się zagadnienia rekomendowane przez mieszkańców:

1. potrzeby inwestycyjne (drogi, ścieżki rowerowe i chodniki, infrastruktura (oświetlenie uliczne, kanalizacja, mała infrastruktura), transport publiczny): „*Lepsze drogi powiatowe*

i chodnik”, „Budowa dróg i chodników w małych miejscowościach.”, „Ścieżki rowerowe bez pominięcia żadnej wsi każdy mieszkaniec Powiatu chętnie by skorzystał”, „Wybudowanie więcej ścieżek rowerowych.”, „Światłowod w całym powiecie.”, „Dostępność do szerokopasmowego internetu.”, Na pewno dla niektórych mieszkańców tzn. dla mnie to zrobienie wodociągu jest głównym powodem naszej miejscowości.”, „Sieć kanalizacyjna.”, „Sieć gazociągowa w pierwszej kolejności.”;

2. potrzeby gospodarcze (praca, zachęty dla inwestorów /przedsiębiorców, rozwój turystyki): *„Moim zdaniem, żeby mieszkańcom żyło się lepiej konieczna jest pomoc w znalezieniu pracy osobom bezrobotnym lub pomoc w założeniu własnej działalności.”, „Więcej miejsc pracy poprzez powstanie nowych przedsiębiorstw, a może nawet małych fabryk.”, „Ludzi trzeba nauczyć pracy. Obecnie to czekają że dostaną środki na utrzymanie i o nic nie muszą się troszczyć. Nawet dzieci nie chcą się uczyć bo wiedzą że im to nic nie da.”, „Należałoby zapewnić mieszkańcom pracę, spokojne i dogodne warunki do życia.”, „Wspomagać mieszkańców w rozwoju oferty agroturystyki i promocji regionu dla małej turystyki.”, „ Naprawdę ciężko powiedzieć ale rozwój turystyki dla naszej gminy, miejscowości i społeczności mógłby poprawić jakość życia.”;*
3. potrzeby społeczne (otoczenie przyjazne dla rodzin, transport publiczny, zatrzymać młodych ludzi, edukacja, rekreacja): *„Nie ma pożądanych placów zabaw dla maluchów, brak jest jakichkolwiek atrakcji dla rodzin z dziećmi, tras rowerowych. Tu nie ma możliwości aktywnego, czy jakiegokolwiek sposobu spędzania czasu wolnego.”, „Brak miejsc do spędzania wolnego czasu z dziećmi, brak skwerów, parków, atrakcyjnych placów zabawa jak np. w Ciepeliowie. Chodnik przy zalewie znajduje się w sąsiedztwie drogi wojewódzkiej 747, bardzo ruchliwej i w żaden sposób nie odseparowanej od skweru. Co czyni to miejsce mało atrakcyjne dla wypoczynku z małymi dziećmi.”, „Ułatwić dostęp do żłobków i przedszkoli w powiecie a nie tylko w samym Lipsku.”, „Łatwiejszy dostęp do przedszkoli i żeby one były czynne dłużej niż 8-13. Bo tak działa właściwie tylko przedszkole w Lipsku.”, „Więcej kursów PKS do gmin w powiecie.”, „Transport publiczny jest bardzo potrzebny w małych gminach, starsze osoby nie mają jak dojechać do miasta.”, „Ułatwić komunikację dla osób nie posiadających auta.”*
4. potrzeby obywatelskie: *„Lepszy kontakt z mieszkańcami, reagowanie na ich potrzeby.”, „Być bardziej dostępnym dla mieszkańców.”, „Pochylenie się nad problemami mieszkańców, więcej różnych spotkań w różnych dziedzinach, dokształcanie społeczności”, „Więcej projektów integrujących społeczeństwo.”, „Zwiększenie poczucia więzi mieszkańców z obszarem.”, „Włodarze powiatu i gmin muszą się w końcu dogadać.”, „Szukać kompromisów”, „Życie w zgodzie i zrozumieniu”, „Umożliwić ludziom działanie. Czasami ludzie naprawdę chcą, ale są ograniczeni politycznymi rozbieżnościami.”, „Myślę, że świetną formą byłoby regularne przeprowadzanie właśnie tego typu ankiet. Dzięki nim mieszkańcy mogliby wyrazić potrzeby i pragnienia, ocenić ‘jakość życia w powiecie’ - co z kolei powinno dać odpowiedź Zarządzącym w jakim kierunku należy powiat usprawniać /rozвивać aby mieszkańcom żyło się lepiej.”;*
5. Inne wskazywane zagadnienia odnosiły się do jakości służby zdrowia, pomocy dla osób niezaradnych /niesamodzielnych, ochrony środowiska naturalnego, propozycje zmian organizacyjnych (dotyczących funkcjonowania urzędów), rekomendowano budowanie marki powiatu i pozyskiwanie funduszy zewnętrznych.

Inne uwagi i komentarze (96 odpowiedzi) odnosiły się do takich kwestii jak:

- infrastruktura techniczna (drogi, chodniki, internet),
- postawa władz i urzędników (opinie raczej krytycznie oceniające ten aspekt),
- gminy, współpraca i polityka (opinie raczej krytycznie oceniające ten aspekt),
- rekreacja i rozrywka (propozycje działań, jak np. biegi uliczne, rajdy rowerowe, kąpielisko, miejsce spotkań dla seniorów),
- brak pracy,
- niska jakość służby zdrowia,
- niewystarczająca infrastruktura dla rodzin (żłobki, przedszkola, wsparcie młodych rodzin),
- promocja powiatu.

A2.2 Radni

Kwestionariusz dla Radnych składał się z dwóch części. W pierwszej części pytano o znaczenie Strategii oraz czynniki sprzyjające skutecznemu osiągnięciu zakładanych celów. W badaniu wzięło udział 9 osób z Rady Powiatu.

Odpowiedzi na pytanie „Co oznacza w praktyce pojęcie „rozwój powiatu”?” posłużyły do opracowania wizji zawartej w niniejszej Strategii. Radni wskazywali (wpisując własną wypowiedź), że rozwój powiatu to:

- Działania mające na celu rozwój społeczno-gospodarczy. Zaplanowanie takich rozwiązań, które zapewnią mieszkańcom warunki do życia i rozwoju.
- Rozwój powiatu, to najogólniej poprawa warunków życia jego mieszkańców, na co składa się m.in. poprawa infrastruktury drogowej, zwiększenie połączeń komunikacyjnych, budowa sieci wodno-kanalizacyjnych, budowa sieci gazowych, poprawa systemu opieki zdrowotnej, poprawa jakości kształcenia, poprawa bezpieczeństwa życia mieszkańców, zmniejszenie bezrobocia itp.
- Widoczny wzrost we wszystkich obszarach, zarówno społecznych, jak i gospodarczych.
- Rozwój pod względem gospodarczym, kulturalnym, społecznym.
- Rozwój powiatu to wszystkie działania zmierzające do poprawy jakości życia mieszkańców, a także jego promocja na zewnątrz.
- **Żeby nie było gorzej.** Wzrost liczby mieszkańców, wzrost inwestycji w powiecie, podniesienie atrakcyjności turystycznej.
- Podjęcie działań mających na celu przyjęcie Strategii działań uwzględniającej potrzeby mieszkańców i jej konsekwentna realizacja w przyszłości.
- Są to działania jakościowe i ilościowe, zachodzące w gospodarczym i społecznym funkcjonowaniu "powiatu" mające na celu poprawiać poziom życia mieszkańców.
- Perspektywiczna koncepcja rozwoju powiatu w dziedzinie gospodarczej, kulturalnej, turystycznej i obyczajowej.

Tabela 45 Znaczenie Strategii Rozwoju Powiatu

Odpowiedź	Liczba odpowiedzi
a) jest to ważny dokument, kształtujący działania podejmowane przez różne podmioty w powiecie	5
b) jest to dokument potrzebny głównie lub wyłącznie dla pozyskiwania środków zewnętrznych, np. unijnych	8
c) jest to dokument ważny, ale w praktyce mało lub rzadko wykorzystywany	4
d) jest to niezbyt ważny dokument	0
e) inne (jakie?) 2. odpowiedzi: - zawiera informacje również dla podmiotów gospodarczych - dwie odpowiedzi: dokument potrzebny m. in. dla pozyskiwania środków zewnętrznych, np. unijnych	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania

Które czynniki występują w odniesieniu do Powiatu Lipskiego i sprzyjają skutecznej realizacji celów zawartych w strategii? (można wybrać wiele)

Tabela 46 Czynniki sprzyjające skutecznej realizacji celów

Odpowiedź	Liczba odpowiedzi
a) współpraca pomiędzy gminami	5
b) koordynacja działań wewnątrz powiatu	6
c) zaangażowanie różnych interesariuszy (podmiotów z różnych sektorów)	3
d) kultura organizacyjna instytucji publicznych (sprawne działanie i klarowny, spójny przekaz zewnętrzny)	3
e) aktywność podmiotów gospodarczych	3
f) aktywność organizacji pozarządowych	2
g) współpraca pomiędzy gminami a powiatem	3
h) wspólny system wartości	1
i) żadne z powyższych	0
j) inne (jakie?) 1. odpowiedź: Gminy słabo współpracują z Powiatem	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania

Które czynniki występują w odniesieniu do Powiatu Lipskiego i utrudniają skuteczne osiągnięcie celów zawartych w strategii? (można wybrać wiele)

Tabela 47 Czynniki utrudniające skuteczną realizację celów

Odpowiedź	Liczba odpowiedzi
a) przyjęcie zbyt ambitnych celów (nierealnych do osiągnięcia w aktualnej sytuacji)	3
b) zbyt ogólne i/lub nieprecyzyjne założenia i/lub cele	4
c) zbyt szeroki i/lub zbyt ogólny zakres określonych celów	1
d) brak lub zbyt mało konkretnych działań ukierunkowanych na realizację wybranego celu / celów	1

Odpowiedź	Liczba odpowiedzi
e) brak lub słaba koordynacja działań ukierunkowanych na osiągnięcie wybranego celu	1
f) brak lub zbyt małe zainteresowanie ze strony interesariuszy (podmiotów z różnych sektorów)	4
g) brak współpracy pomiędzy gminami	7
h) zbyt duże obciążenie bieżącymi zadaniami (nie ma kto realizować działań ukierunkowanych na osiąganie celów)	1
i) interesariusze działań powiatu (gminy/ NGO/ przedsiębiorcy etc.) nie mają powodu, aby angażować się w działania inicjowane przez starostwo	5
j) starostwo podejmuje zbyt mało działań zachęcających interesariuszy (gminy/ NGO/ przedsiębiorcy etc.) do działania na rzecz powiatu	2
k) inne (jakie?)	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania

Kolejne pytanie (otwarte) – Jakie działania powinny być podjęte, żeby cele opracowywanej obecnie Strategii rozwoju Powiatu Lipskiego na lata 2021-2030 zostały osiągnięte?

- Zachęcanie lokalnych społeczności do włączania się do inicjatyw prospołecznych. Władza powinna wsłuchiwać się w głos ludu, realizować potrzeby ludności, stwarzać warunki do samorealizacji mieszkańców. Dawać przysłowiową wędkę, a nie rybę...
- Poprawić współpracę między starostwem, a gminami oraz współpracę między gminami.
- Cele winny być wypracowane przy udziale organizacji społecznych i gospodarczych – to da gwarancję zainteresowania ich realizacją.
- Uatrakcyjnić teren. Utworzyć strefę ekonomiczną dla przyszłych przedsiębiorców. Pozyskiwanie funduszy na budowę nowych obiektów (budynki użyteczności publicznej, dla przedsiębiorców itp.).
- Bardziej wnikliwe monitorowanie realizacji celów Strategii, np. poprzez coroczne podsumowanie działań i formułowanie wniosków na następny rok.
- Uzależnić gospodarczo podmioty działające w gminach od pozytywnej opinii Starostwa Powiatowego. Przymusi to w jakiś sposób Gminy do współpracy.
- Powołać zespół koordynujący i prowadzący działania w ramach Strategii. Kontrola działań z pkt. 1. Ocena działań okresowa oraz końcowa.
- Podjęcie działań na rzecz lepszej infrastruktury: remonty i budowa dróg powiatowych, gazyfikacja powiatu, budowa obwodnicy drogowej. Promocja powiatu, współpraca z organizacjami pozarządowymi, doposażenie zakładów służby zdrowia i szkół, rozwój agroturystyki, poprawa bezpieczeństwa.
- Należy określić - zdefiniować kierunki (priorytety), którymi powinny być konkretne przedsięwzięcia wybrane spośród całego rodzaju zadań niezbędnych dla rozwoju powiatu, np. turystyka, promocja walorów krajobrazowych (małopolski przełom Wisły), rolniczych (sadownictwo) itp.

Druga część zawierała zestawienie celów określonych w dotychczasowej Strategii Rozwoju Powiatu Lipskiego na lata 2008-2020. Zadaniem Radnych było wskazanie, które z dotychczasowych celów powinny być realizowane w ramach kolejnej Strategii Rozwoju Powiatu (można było wskazać maksymalnie dwie odpowiedzi, jeden z Radnych zaznaczył wszystkie możliwe opcje).

Tabela 48 Infrastruktura i komunikacja

Cel strategiczny I Rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej i komunikacyjnej służącej mieszkańcom powiatu i wzmacniającej jego konkurencyjność	Liczba odpowiedzi
a) Poprawa połączeń komunikacyjnych poprzez budowę i modernizację infrastruktury drogowej	7
b) Poprawa stanu infrastruktury technicznej, poprzez pełne uzbrojenie wodno-kanalizacyjne obszarów wiejskich	5
c) Modernizacja systemów grzewczych i elektroenergetycznych	2
d) Program gazyfikacji powiatu	8
e) Inne (jakie?) 1. odpowiedź: nie trzeba więcej	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania

Tabela 49 Sfera społeczna

Cel strategiczny II Usprawnienie infrastruktury społecznej gwarantującej wysoki standard życia mieszkańców oraz Cel strategiczny III Poprawa dostępności i jakości usług świadczonych przez starostwo powiatowe w lipsku	Liczba odpowiedzi
a) Promocja i ochrona zdrowia poprzez poprawę systemu opieki zdrowotnej	5
b) Wysoki poziom rozwoju systemu pomocy społecznej i aktywizacja osób niepełnosprawnych	4
c) Wysoki poziom kształcenia	3
d) Wzrost poziomu aktywności fizycznej poprzez poprawę bazy sportowej	2
e) Gwarancja bezpieczeństwa mieszkańców	1
f) Likwidacja zjawiska bezrobocia w powiecie	2
g) Podnoszenie jakości usług świadczonych przez powiatową administrację samorządową i promocja Powiatu Lipskiego	2
h) Powołanie Partnerów Publiczno-Prywatnych	1
Inne (jakie?) 1 odpowiedź: zapewnienie rekreacji poprzez budowę kąpieliska lub basenu (niekoniecznie krytego).	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania

Tabela 50 Środowisko przyrodnicze i kulturowe

Cel strategiczny IV Powiat Lipski przyjazny środowisku oraz Cel strategiczny V Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz wspomaganie rozwoju kultury, sportu, turystyki i rekreacji	Liczba odpowiedzi
a) Ochrona zasobów naturalnych powiatu	2
b) Ochrona dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego	5
c) Tworzenie warunków dla rozwoju turystyki rzecznej	3
d) Wyznaczenie terenów pod rozwój turystyki i rekreacji oraz ich zagospodarowanie	2
e) Rozwój różnych form sportu (z uwzględnieniem potrzeb niepełnosprawnych)	3
f) Opracowanie Strategii rozwoju turystyki Powiatu Lipskiego	3
g) Inne (jakie?) 1. odpowiedź: Wsparcie organizacyjne i finansowe twórców ludowych w tym zespołów śpiewaczych	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania

Tabela 51 Sfera gospodarcza

Cel strategiczny VI Wsparcie procesów rozwoju terenów wiejskich oraz modernizacja rolnictwa oraz Cel strategiczny VII Wspieranie działań służących rozwojowi małych i średnich firm poprzez aktywizację lokalnych przedsiębiorców oraz przyciąganie nowych inwestorów	Liczba odpowiedzi
a) Aktywizacja gospodarstw rolnych	1
b) Działania promujące system restrukturyzacji gospodarstw rolnych w powiecie	1
c) Wsparcie dla inwestycji i rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego	2
d) Rozwój rolnictwa ekologicznego i specjalistycznego	2
e) Rozwój agroturystyki jako dodatkowe źródło dochodu mieszkańców obszarów wiejskich	5
f) Stworzenie kompleksowego systemu wsparcia organizacyjnego i merytorycznego dla sektora MSP	1
g) Kreowanie korzystnego klimatu dla dalszego rozwoju lokalnych firm oraz przyciąganie inwestorów zewnętrznych	4
h) Koordynacja procesu rozwoju infrastruktury technicznej i komunalnej niezbędnej dla rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości	4
i) Podejmowanie działań ułatwiających osobom bezrobotnym zdobycie nowych umiejętności i aktywne poszukiwanie pracy	1
j) Inne (jakie?)	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego badania

Inne kierunki rozwoju lub cele lub działania, które powinny zostać uwzględnione w Strategii Rozwoju Powiatu Lipskiego i/ lub inne uwagi dotyczące Strategii:

- Opracowanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego stref pod przemysł, usługi i mieszkalnictwo. Uzbrojenie tych terenów w niezbędną infrastrukturę techniczną.
- W planowanych działaniach należy zaznaczyć zawieranie porozumień powiatu i gmin w celu realizacji wspólnych zadań przyjętych w Strategii.
- Budowa ścieżek rowerowych. Budowa zalewu (kąpielisko) jako obiekt odpoczynku, relaksu.
- Nowe specjalności w kształceniu ludzi młodych, np. e-sport.
- Inne uwagi: Większy wpływ mieszkańców na podejmowanie decyzji strategicznych odnośnie inwestycji w ich gminach.
- Integracja rejonów - mazowieckiego, lubelskiego i świętokrzyskiego, w zakresie obrzędów regionalnych (wspólne imprezy i udział grup społecznych - chórów, orkiestr i występów zespołów młodzieżowych, sportowców).

Opinie i komentarze

Miasta i gminy wchodzące w skład powiatu nie opracowały Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego, w których wyznaczałyby nowe tereny pod rozwój przemysłu, handlu i usług lub nie przewidziano w istniejących MPZP tych stref. Kluczową kwestią jest nie tylko zaprojektowanie nowych terenów, ale przede wszystkim ich uzbrojenie w podstawową infrastrukturę techniczną (energia elektryczna, telekomunikacyjna, wod.-kan., itp.). Przedmiotowe działki będą w przyszłości swoistym magnesem dla potencjalnych

inwestorów. Te miejsca powinny na inwestorów oczekiwać, albowiem jeśli ich nie będzie, to proces rozwoju powiatu będzie zdecydowanie utrudniony i opóźniony w czasie.

Powiat Lipski jest wyposażony w infrastrukturę zapewniającą rekreację i wypoczynek mieszkańcom, ale są to zasoby niewystarczające. Istniejące stadiony, boiska, place zabaw i urządzenia przestrzenne nie w pełni zabezpieczają potrzeby społeczeństwa. Najbardziej brakuje terenów do bezpiecznej kąpeli. Władze samorządowe Powiatu i Gmin wchodzących w skład Powiatu Lipskiego powinny niezwłocznie przystąpić do budowy krytej pływalni lub kąpieliska na sezon letni.

A2.3 Społecznicy i przedsiębiorcy

W lipcu 2020 przeprowadzono badanie telefoniczne wśród 26 osób mieszkających na terenie Powiatu zaangażowanych w działania społeczne na rzecz Powiatu (17 osób) lub prowadzących tutaj działalność gospodarczą (10 osób). Niektórzy respondenci działają w obu obszarach. Poniżej zawarto wybrane fragmenty z ich wypowiedzi, pełne zestawienie cytatów zamieszczono w Raporcie z badania, stanowiącym Załącznik do niniejszej Strategii.

Charakterystyka sektora gospodarczego / społecznego

- *Praca to jest, tylko teraz ludzie nie chcą pracować. Nie jest tak źle.*
- *Nie ma dobrego klimatu na prowadzenie działalności w środowiskach wiejskich, gdzie nie ma dobrego fachowca, bo wyjechał – jak nie do dużego miasta, to za granicę. Zostali mniej wyedukowani.*
- *Ostatnimi 5-8 laty zauważyłem, że samorządy się mają coraz lepiej, a przedsiębiorcy tak niekoniecznie. Włodarze wychodzą z założenia, że zaczynają prowadzić samorząd jak biznes, a nie d końca o to chodzi, żeby liczył się tylko wynik finansowy na koniec kadencji.*
- *Najgorszy problem mentalny urzędników to jest to, że zazdroszczą przedsiębiorcom. Jak stawki podatku to najwyższe, jak pandemia – to gmina nikomu nie obniżyła czynszu.*
- *Pracuję na własną rękę, może nie wiem gdzie pójść, żeby lepiej się promować. Jestem (moja działalność) na stronie Urzędu Gminy, ale jakichś profitów z tego czy coś, żeby np. ktoś kontaktował się ze mną, to nie ma. Chciałabym coś rozwinąć, coś zrobić, ale nikt mi nic nie odpowiedział.*
- *W LGD Krzemienny Krąg okazuje się, że mało jest projektów z Powiatu Lipskiego, a przedsiębiorcy mogliby tam składać.*
- *Organizacje współpracują i z władzami samorządowymi i między sobą. Ze współpracą gmina – powiat to bywa różnie, ale ogólnie jest chyba dobrze. Powiat wiele nie może, a gmina może więcej.*
- *Seniorzy wspaniale działają. My chcemy być aktywni, chcemy uczestniczyć w życiu społecznym i przez inne organizacje.*
- *W środowisku – każda organizacja ma swoich sympatyków, grono jest raczej zawężone, jest 5-10 osób, które od lat sympatyzują z daną organizacją. A całe społeczeństwo – jak jest impreza, to biorą udział, ale żeby się zaangażować się, to jest ciężko.*
- *Trudno jest prowadzić działalność społeczną, jest dużo trudniej uzyskać poczucie satysfakcji, niż jak się prowadzi komercyjną działalność. /.../ I to nie chodzi o to, żeby*

dziękowali jakoś specjalnie, tylko /.../ mam wrażenie, że nikt tego nie docenia. Jest bo jest.

- Moja gmina jest seniorska, to były spotkania, kolędowania, wspólne pieczenie pierników, spotkania z lekarzem i było niewiele osób zainteresowanych. /.../ już w 2019 nie było organizowane takie spotkania. Niewiele osób było zainteresowanych.*
- Organizacji nie jest aż tak mało, ale mało władze działają, żeby te organizacje współdziałały ze sobą, żeby się pokazywały.*
- Samorząd bez organizacji świetnie sobie poradzi, ale organizacje bez samorządu już niekoniecznie, my musimy opierać się na finansach czy na organizacji*
- Nie ma dobrego klimatu dla organizacji pozarządowych, przestano z czasem pomagać tym organizacjom, one zostawione są same sobie.*
- Niechęć jest i na poziomie krajowym i samorządowym, nie chcę żeby to była polityczna deklaracja, ale mam wrażenie, że organizacje pozarządowe to jest pewna część funkcjonowania czegoś, co nazywamy społeczeństwem obywatelskim. Społeczeństwo obywatelskie jest świadome swojej roli i które coś może zmienić. Obecnie kształtuje się społeczeństwo oczekujące na coś, co mu się należy. Więc z faktu, że mi się coś należy to wynika raczej, że ja się nie przykładam i tylko czekam, aż państwo mi da za darmo.*
- Aktywność społeczna współczesnego Polaka to jest praktycznie zerowa albo minimalna. Wszyscy ludzie w tej chwili czekają, żeby im dać. Natomiast dać od siebie, to jest im bardzo ciężko.*

Potrzeby organizacji społecznych

- Nie wiem nawet z kim to rozmawiać o jakichś szkoleniach, żeby to uczestniczyć. Tu jest taka bolączka, że nikt się niczym nie interesuje.*
- U nas w gminie nie ma żadnego ośrodka kultury, nie działają żadne stowarzyszenia. Potrzeba, żeby powstały miejsca, gdzie młodzi ludzie mogą się spotkać.*
- Młodzież jako tako da się organizować, ale my narzekamy, bo nie ma takiej współpracy z góry, np. władzy z dyrektorami szkół. Bo jak dyrektor z nami współpracuje, to i młodzież się angażuje, w rajdach, imprezach.*
- Rzadko się zdarza, żeby urzędnicy z inicjatywą wyszli, czy jeśli chodzi o pisanie wniosku czy realizację. To są też kwestie finansowe, pozyskanie, rozliczenie, a stowarzyszenia to działają na środkach typowo zewnętrznych. Ludzie boją się, w tych organizacjach mało kiedy są młodzi ludzie, są głównie starsi i nie znają się na tych dotacjach. Na terenie powiatu mamy dużo organizacji, to może 10% sami sobie by poradzili.*

Niewielkie zaangażowanie mieszkańców

- Samych tych kół gospodyń dużo się utworzyło, to widać ludzie chcą uczestniczyć. Ale żeby ktoś chciał przystąpić sam z siebie, to nie chcą brać odpowiedzialności.*
- Zachęcałam osoby młode, 20-30 lat, żeby się zaangażowały w działalność w Kole. Nawet nauką gry / tańca nie są zainteresowani, nie umieją, wstydzą się co ktoś powie. /.../ Młodzi ludzie mają inne sprawy, z telefonem się nie rozstają, i na pewno nie przyjdą coś zrobić za darmo.*
- Nie jest łatwo tutaj ludzi zaangażować. Te społeczności wiejskie to może bardziej, np. gmina Rzecznów. W sumie biedna gmina, a robią wiele takich projektów ciekawych, a w Lipsku to nie.*

Czego potrzeba mieszkańcom do aktywności

- *Chodzi o to, żeby ludzie mieli realny wpływ, żeby mogli się wypowiedzieć, powinno się posłuchać, co mają ludzie do powiedzenia.*
- *Na pewno nie służą rozwojowi nieporozumienia pomiędzy powiatem a gminami i to niczemu nie służy. To świadczy że niestety coś tu jest nie tak, a prawda leży pośrodku, ktoś ma więcej racji ktoś mniej i trzeba dwóch mądrych żeby się dogadali.*
- *Był prom (w Kłudzie), łódki z żaglem z wiosłem, samo przejechanie było frajdą. Ten prom stoi dzisiaj w krzakach, zarósł. A może by to postawić na cokole, z tablicą edukacyjną, dlaczego tu był prom i skąd nazwa (ku - łodzi się dążyło). Mogłaby powstać dla turystów i mieszkańców baza do spływu kajakowego, ale tam trzeba się mieć gdzie umyć, potrzebny hangar na łódkę. Można dać rower za pieniądze i dwa dni on może wszystko zwiedzić, wystarczy tu folder, coś co jest prostym przewodnikiem, i te parę rowerów można zainwestować, no tylko musi być ta infrastruktura minimalna. Dzisiaj ludzie jadą na safari i wydają tysiące złotych, a naszej rzeki się nie promuje.*
- *Samorząd może działalność gospodarczą wesprzeć. Powiedzieć chłopom, że do 23 łózek jest bez podatku, niech przygotuje jedną izbę, tylko żeby gmina troszkę pilnowała, że tam jest czysta pościel, rano jajecznica na boczku, wieczorem żeberka zakrapiane siwuchą – za to wszystko ten turysta zapłaci i on będzie zadowolony. /.../ Ziemniaki ze skwarkami czy kasze to każdy zje, czy on Chińczyk czy z Europy, to zawsze strawi. W Sandomierzu jemy kasze na rosole ugotowaną, ludzie się zajądają i nie wiedzieli, że ta kasza była taka dobra.*
- *Trzeba umożliwić tym ludziom działanie. Czasami ludzie naprawdę chcą, ale są ograniczeni politycznymi rozbieżnościami. Myślę, że społeczników w każdym miejscu jest mnóstwo i ich nie brakuje, takich ludzi jest dużo. Jeżeli się tym ludziom umożliwi działanie i da się im narzędzia, które ułatwią współpracę - to jest to słuszne podejście i ludzie zaczną działać.*
- *Należy dbać o to, co się ma. Trzeba łądować pieniądze, z czego można, albo pisać programy, przedstawiać /.../ Wiadomo, że świat należy do młodzieży, to młodzież jest przyszłością narodu, widzę, że oni mają świetne pomysły i trzeba im otworzyć furtkę, każdy ma w sobie coś dobrego.*
- *Trzeba rozmawiać, trzeba wiedzieć skąd ktoś jest i co robi, bo wtedy można coś wspólnie zacząć budować.*

Działalność powiatu i gmin

- *Powinna być współpraca, wspólne projekty, elektrownie fotowoltaiczne, solary, oczyszczalnie ścieków, a generalnie wójtowie się odwracają od starostwa i starosta od wójtów, a mieszkańcy cierpią na tym.*
- *Jako 5 gmin z 6-ciu gmin działamy w LGD Krzemieny Krąg. Tam działamy jako wspólnota, powiat też tam jest i jest część Ostrowca. I my jako gminy szybciej się dogadujemy niż żeby ten powiat nas złączył.*
- *Starosta się nie przekłada na władze gminy. To jest sztuczny twór, nie może niczego żadnemu wójtowi nic zlecić, więc taka strategia to nic nie da, powiat z natury rzeczy jest nierozwojowy.*
- *Może ja za mało biegam po urzędach, żeby występować z wnioskami o fundusze na nasze działania, bo jeżeli jesteśmy na zebraniach i się słyszy, że jest ciężko, bo są wydatki i nie ma funduszy, więc nie biegamy, żeby nie być natrętem takim.*

- *Dla mnie powiat / rada powiatu to jest instytucja, z którą nie mam kompletnie nic wspólnego, dlatego powiat powinien wyjść do mieszkańców, nie tylko Lipska, ale też mieszkańców tych małych gmin, bo dla mnie to jest urząd widmo. Byłam tam może tylko raz. Wydaje się, że powinni zniżyć się do poziomu gminy, jeżeli chcą z ludźmi współpracować, a nie siedzieć tylko tam w powiecie.*
- *Obecnie mamy takich włodarzy, że nie współpracują z mieszkańcami, tylko sami decydują co ma być: jakie drzewa, kwiaty. A dobrze byłoby zaczerpnąć informacje od mieszkańców.*

Propozycje działań wspierających rozwój Powiatu

- *Zawsze można innych zachęcać, chociażby przez spotkania, jakiś konkurs na najlepszy pomysł, i np. jakąś atrakcyjną nagrodę. Zawsze znalazłaby się grupa osób, które by chciały coś robić, chociażby na wieniec na dożynki, który najładniejszy.*
- *Fajnie by było, żeby powiat miał takie zadanie, żeby nie tylko wspierać ale też integrować przedsiębiorców i mieszkańców i rolników, bo wiadomo, że zwykły człowiek nie ma czasu, głowy żeby myśleć o tym. A w samorządzie można by to zrobić, jako szeroko pojęta promocja powiatu. Już dożynki - ludzie fajnie spotykają się, biesiadują, i to na cały rok procentuje tak jak na zachodzie – Oktober-fest czy coś mają co dwa tygodnie, co tydzień w jakiejś miejscowości, cały tydzień pracują a w sobotę jakiś piknik. I o to w życiu chodzi – pracować, ale też spotkać się, pośmiać, zintegrować, pobawić się.*
- *Były imprezy związane z wiśniami. Jak jest sezon wiśniowy, uważaliśmy żeby region promować przy pomocy wiśni, pokazywały się różne organizacje przy okazji.*
- *Wsparcie to jest bardzo mizerne (ze strony samorządu). Na Radzie padają jakieś tam obietnice, 200- 500 zł, ale kiedy się zaprosi na imprezę czy radnych czy burmistrzów to nikt nie przychodzi. Bo jeżeli to jest funkcja społeczna i się podjęło to radny, wójt jest zobowiązany, żeby wspierać swoją obecnością działalność tych społeczności.*
- *Wokół Wisły można wiele zrobić, bo przecież nie jest polityczna, jakiś program przystani. Jak na przykład narodowy program rewitalizacji Loary, można wziąć przykład, realizowany z udziałem samorządów. 20 lat temu zaczęli, i teraz dzieje mnóstwo imprez, ludzie mają z tego zarobek, wszyscy są zadowoleni.*
- *Brakuje też rekreacji dla młodzieży. Są regaty, i to jest jedna rozmowa w roku. Kontakt z Wisłą polega na tym, że przyjeżdżają samochodem, wypalają po papierosie, nie wysiadając z samochodu, i to jest bycie nad Wisłą.*
- *Pułkownik Czachowski w Jaworze zginął na naszym terenie. Jest obelisk, ale marzy mi się pomnik. Wszyscy dowódcy mają, a on nie ma, a to postać kolorowa, postawna, w burce, z kokardą biało-czerwoną. To jest bohater.*
- *Jest Green Ways, Szlak Bursztynowy, szlak Żółwia i Dinozaura 2,5 mln turystów przyjeżdża do Kazimierza, do Bałtowa też dużo. Więc dla nich to jest kwestia tylko tego, żeby była informacja, żeby ten turysta jechał przez Solec, przez Lipsko, żeby jechał z jednego do drugiego a tutaj się zatrzymał i odpoczął. Mamy tyle niezrozumienia co buduje tę naszą tożsamość, co nas buduje i na czym w związku z tym możemy zarabiać.*

A2.4 Warsztat strategiczny

We wrześniu 2020 przeprowadzono plenerowy warsztat strategiczny, w którym uczestniczyło 20 osób aktywnie działających w organizacjach pozarządowych oraz inicjatywach społecznych podejmowanych na rzecz mieszkańców Powiatu. W trakcie spotkania dyskutowano nad rolą Strategii Rozwoju Powiatu dla ogółu mieszkańców i dla lokalnych społeczności (np. mieszkańców sołectw lub osób zrzeszonych w ramach organizacji społecznej) oraz zagadnieniami ważnymi dla skutecznego włączenia mieszkańców w realizację planowanych działań. W ramach pracy warsztatowej wskazano szereg czynników kluczowych dla budowania współpracy, na tej podstawie zostały sformułowane zasady – kluczowe wartości kształtujące proces wdrażania niniejszej Strategii.

Elementy ważne dla dobrej współpracy oraz potrzebne aby dotrzeć do mieszkańców i zachęcić ich do zaangażowania się to:

- trzeba rozmawiać, otwartość i uczenie się, komunikatywność,
- satysfakcja, inspiracja, bezinteresowność, „zarażanie” swoimi pasjami, „robię to, co lubię”,
- wspólny cel, zainteresowanie, potrzeba poczucia się we wspólnocie,
- „elitarność” działań społecznych, które powinny brzmieć zachęcająco dla osób, do których są adresowane,
- „coś, co po nas zostanie”,
- indywidualne zapraszanie (kontakt telefoniczny),
- dostrzegać wszystkich, mówienie o „nich” jak o „nas”, dostrzeganie zamiast faworyzowania.

Rekomendacje dla władz w zakresie wsparcia dialogu i współpracy:

- wspieranie lokalnych liderów,
- z góry idący przykład,
- władze lokalne powinny czuć potrzeby społeczne,
- pozwolić (młodym) ludziom działać.

Postawy i cechy sprzyjające współpracy:

- wyrozumiałość,
- ciekawość,
- relacje międzyludzkie (bliskość, znajomość),
- potrzeba rozwoju,
- samorealizacja,
- potrzeba docenienia za działanie.

A3. Rys historyczny

Poniższy opis został zaczerpnięty ze Strategii Rozwoju Powiatu Lipskiego na lata 2008-2020

Od początku państwa polskiego, aż do XII wieku, obecny obszar między Kamienną a Iżanką wchodził w skład dzielnicy sandomierskiej. Po podziale państwa przez Bolesława Krzywoustego w 1138r. dzielnica ta przypadła, jako księstwo sandomierskie, jego czwartemu synowi Henrykowi. W ramach tego księstwa już w XIII wieku powstało województwo sandomierskie. Pod tą nazwą przetrwało do końca XVIII wieku. Równocześnie w ramach tego województwa, od początku XV wieku, obszar obecnej ziemi Lipskiej niemal w całości znajdował się w powiecie radomskim. Co do samego Lipska, to pierwsze dokumenty potwierdzające jego istnienie datowane są na 8 kwietnia 1589r., kiedy to założycielka tej osady na miejscu byłej wsi Lipa – Katarzyna Wolska wyjednała u Króla Zygmunta III Wazy przywilej na jarmarki (w dniu święta apostołów Piotra i Pawła, tj. 29 czerwca). Największą rolę w historii tych ziem odegrał ród Oleśnickich. Oleśnicy to jeden z najstarszych rodów rycerskich w Polsce. Wywodzą się od Adelajdy z rodu Habdank z Dębna, miejscowości leżącej u podnóża Łysej Góry i tatarskiego murzy Debrotą, który przyjął chrzest, poślubił Adelajdę i od króla Polskiego Bolesława Wstydliwego dostał tytuł szlachecki z herbem Dębno, na którym widnieją: Łękawica w kształcie podwojonej litery V i krzyż. Herb ten istnieje na kościołach, które budowali Oleśnicy, między innymi w Lipsku, Siennie i Tarłowie. Ród Oleśnickich, to dziedzice Ciepeliowa, Lipska, Rzeczniowa, Sienna i Tarłowa.

Po trzecim rozbiore Polski teren obecnej Ziemi Lipskiej znalazł się w granicach Austrii pod nazwą Galicji Zachodniej. Od tego czasu przez 14 lat trwał tutaj zabór austriacki. Następnie przez 6 lat należał do Księstwa Warszawskiego, w ramach którego istniał departament radomski, a w jego obrębie powiat solecki. Solec nad Wisłą był wówczas stolicą dużego terytorium, obejmującego mniej więcej dzisiejsze powiaty lipski i starachowicki. W podziale administracyjnym Królestwa Polskiego (kongresowego) z 1816r. funkcjonowało województwo sandomierskie z siedzibą w Radomiu oraz obwód opatowski, w skład którego wchodził powiat solecki. Ukazem carskim z 1837r. przekształcono województwa na gubernie, w 1842r. zaś obwody na powiaty, a te na okręgi. Od tej pory rola Solca nad Wisłą została ograniczona. Po powstaniu styczniowym, na mocy ukazu z 31 grudnia 1866r., gubernia radomska składała się z 7 powiatów. Teren obecnej Ziemi Lipskiej stał się częścią powiatu iłżeckiego z siedzibą w Iłży.

W czasie I wojny światowej władze austriackie przenieśli siedzibę powiatu do Wierzbnika. Po odzyskaniu niepodległości Sejm Ustawodawczy RP z sierpnia 1919r. utworzył województwa, a wśród nich kieleckie (z obszarów dawnych guberni: radomskiej, kieleckiej i częściowo piotrkowskiej). Utrzymany został natomiast dawny (carski) podział na powiaty, które otrzymały nazwę starostw. Opisywany obszar należał do powiatu iłżeckiego. Na podstawie spisu powszechnego z 1921r. ustalono, że istniało tu 12 gmin: Chotcza, Ciepeliów, Ciszycza, Dziurków, Lipsko, Łaziska, Pawłowice, Pętkowice, Rzecznów, Sienna, Solec nad Wisłą i Wierzchowiska oraz część Gminy Julianów. W okresie okupacji hitlerowskiej nadal funkcjonowały powiat iłżecki i województwo kieleckie.

Zasadnicze zmiany nastąpiły od stycznia 1956r. Utworzono wtedy Powiat Lipski z 31 gromadami. Lipsko otrzymało prawa miejskie w 1958r. Na przełomie lat 1959/60 nastąpił proces likwidacji małych jednostek administracyjnych. W 1961r. na obszarze Ziemi Lipskiej

powstało 20 gromad, a w 1973 r. w miejsce gromadzkich rad narodowych utworzono gminy: Bałtów, Chotcza, Ciepeliów, Lipsko, Rzecznów, Sienno, Solec nad Wisłą i Tarłów. W 1975r. przeprowadzono wielką reformę administracji terenowej, w wyniku której zlikwidowano powiaty i utworzono 49 województw, wśród nich było województwo radomskie. Rok 1999 przyniósł kolejne rewolucyjne zmiany. Utworzono nowe województwa i powiaty oraz utrzymano stare gminy. Równocześnie przywrócono Powiat Lipski i taka sytuacja istnieje do chwili obecnej. Lipsko jest siedzibą powiatu, a powiat leży na terenie województwa mazowieckiego.

Ziemia Lipska była świadkiem licznych walk niepodległościowych. Najbardziej wyniszczające walki w tym regionie prowadzone były ze Szwedami w XVII wieku. W latach 1655-58 wojska Chorągwi Sandomierskiej Stefana Czarnieckiego, kanclerza Stanisława Witkowskiego i wojewody Pawła Sapiehy, toczyły zacięte boje z wojskami Karola Gustawa. W czasie powstania listopadowego Ziemia Lipska stała się terenem zaciętych walk polsko-rosyjskich. O ile powstanie listopadowe przetoczyło się przez te tereny, a jego ludność była jedynie biernym widzem wydarzeń, o tyle powstanie styczniowe wywarło duże piętno na miejscowej ludności. Walczył tutaj i zginął w walce z przeważającymi siłami carskimi, legendarny przywódca powstania styczniowego pułkownik Dionizy Czachowski. Stał się on symbolem bohaterstwa, patriotyzmu, waleczności i uznania, pozostał najpopularniejszym dowódcą powstania styczniowego w tym regionie.

W czasie I wojny światowej na ziemiach tych walczyły Legiony Józefa Piłsudskiego, żołnierze mjr Michała Żymierskiego i mjr Edwarda Rydza-Śmigłego. W dziejach Polski i Ziemi Lipskiej rozpoczął się ponad 5-letni tragiczny okres okupacji hitlerowskiej, okres terroru i hekatomby krwi społeczeństwa polskiego. W okresie okupacji hitlerowskiej Ziemia Lipska była bardzo aktywnym ośrodkiem konspiracji i organizowania ruchu oporu. Około 250 jeńców zostało rozstrzelanych w lesie wzdłuż drogi Anusin-Dąbrowa i pod lasem od strony Dąbrowy. Fakt ten upamiętnia pomnik wzniesiony na skraju lasu przez społeczeństwo Ziemi Lipskiej. Z rejonem lipskim najbardziej związane były działania powstałych w tym okresie organizacji „Armii Krajowej” oraz „Batalionów Chłopskich”, aktywnie walczących z okupantem broniąc ziemi lipskiej.

Okres bezpośrednio powojenny był równie trudny i uciążliwy jak sama wojna. Wynikało to głównie z nowych warunków, w jakich tworzone władzę ludową, a zarazem z konfliktów wewnętrznych, tworzenia się band zainteresowanych utrzymaniem starego porządku, bądź też wykorzystujących okres przejściowy do nielegalnego urzędowania się. Lata te sprzyjały więc dalszemu wyludnieniu Ziemi Lipskiej, gdyż część mieszkańców w obawie przed represjami wyemigrowała na Ziemię Zachodnią i Północną lub do odbudowujących się miast szczególnie w poszukiwaniu pracy.

Pierwsze symptomy rozwoju nastąpiły dopiero w okresie planu sześcioletniego (1950-55), choć były one jeszcze niewielkie. Stworzono jednak już lepsze warunki dla budownictwa indywidualnego, zwiększyła się sieć handlowa, wzrosła ranga targów i wymiany z rolnikami, wzrosła aktywność miejscowych władz gminnych. W tych warunkach doszło z dniem 1 stycznia 1956 r. do utworzenia w Lipsku siedziby powiatu i właściwie od tej pory datuje się systematyczny rozwój tych terenów.

Ziemia lipska znana jest z pobytu lub zamieszkiwania wielu znanych osobowości naszego kraju.

Do najbardziej znanych należą: Zbigniew Oleśnicki – biskup krakowski, sekretarz kancelarii królewskiej i doradca Władysława Jagiełły, Jacek Malczewski – malarz, Adolf Dygasiński – pisarz, Waław Karczewski – pisarz, autor powieści „W Wielgiem” uznanej za pierwowzór „Chłopów”, Antoni Gustaw Bem – historyk literatury polskiej, nauczyciel Stefana Żeromskiego, płk Dionizy Czachowski – jeden z przywódców powstania styczniowego, Waław Długosz – wicemarszałek Sejmu II Rzeczypospolitej, ks. prof. Włodzimierz Sedlak – twórca bioelektroniki, ks. Jan Wiśniewski – regionalista, autor książek opisujących historię i zabytki dekanatów ziemi kieleckiej i radomskiej, Jan Sońta ps. „Ośka” – płk dowódca zgrupowania B.Ch. i wielu, wielu innych.

www.pracownia3e.pl